

૭૬૬૨

૭૦૮

૭૬૬૨

શ્રી
અરેબીઅન નાઈટ્સ

કથાઓ

હજાર અને એક રાત

મુન્શી મીન સાહેબ

ભાગ ૧

મુદ્રા :

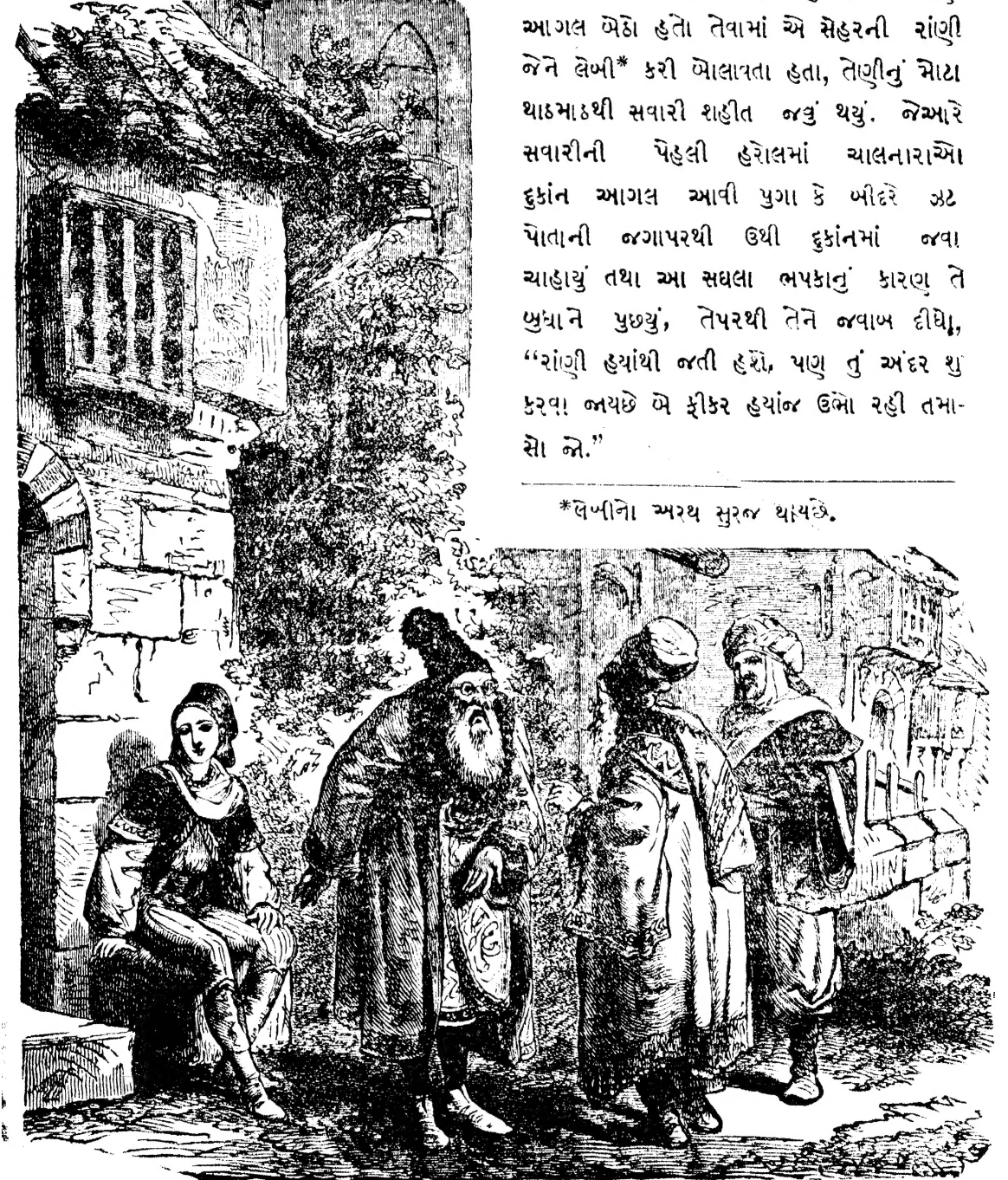
૧૯૨૨ અમદાવાદ, રાજ્ય પ્રેસ

ડેથી તારીફ સાંભલી એ બુધો ઘણો હરખાચો, અને તેમને એવું દખાડયું કે બીદર પોતાનાં પેતનેજ દીકરો હોતો. એનાપર તેની માયા

દરરોજ વધતી ગઈ અને તેનાંપર તે ઘણોજ પીઆર રાખવા લાગો. તેઓ વગર હરખત થવે એક મહીનો શુધી રહ્યા.

એક દીવસે બીદર દુકાંનનાં ખાણાં આગલ બેઠો હતો તેવામાં એ સેહરની રાંણી જેને લેખી* કરી બોલાવતા હતા, તેણીનું મોટા થાકમાઠથી સવારી શહીત જવું થયું. જેઆરે સવારીની પેહલી હરોલમાં ચાલનારાઓ દુકાંન આગલ આવી પુગા કે બીદરે ઝટ પોતાની જગાપરથી ઉઠી દુકાંનમાં જવા ચાહાયું તથા આ સઘલા ભપકાનું કારણ તે બુધાને પુછયું, તેપરથી તેને જવાબ દીધો, “રાંણી હયાંથી જતી હશે, પણ તું અંદર શું કરવા જાયછે બે કીકર હયાંજ ઉભો રહી તમાસો નો.”

*લેખીનો અરથ સુરજ થાયછે.

મારો ભત્રીજો થાયછે. (મફ ૭૦૮)

ખુદ રાંણીનાં પોતાનાં એક હજાર ચોકી-ખાંનો ચાર ચારની હારમાં ઘાડે સવાર થઈ ચલતા હતા. તેમનાં અંગમાં શુદ્ધ નાંખુરા રંગનાં કપડાં હતાં, તેઓનાં હાથમાં નાંગી તલવાર ચલકતી હતી. એઓમાંના દરેક અમલદાર એ બુધાની દુકાન પશાર કરતાં તેને નમીને શલામ કરી જતો હતો. એ પછે એટલીજ શાંખીઆ રાંણીનો હોકમ બળલાવનાર વધારે શુદ્ધ રેશમી કપડાંનાં શીંગાર સાથે આવી લાગ્યા. એ લશકરનાં શરદારો પણ દુકાન આગલ ઉભા રહી તે બુધાને શલામ કરી જવા લાગ્યા. એઓની પાછલ ખુબશુરત જવાંન અબલાઓ નેઓની શાંખીઆ પણ ઉપર જેવીજ હતી, તેઓ બેહદ શુદ્ધ પોશાક તથા કીમતી ખાટી અને હીરાનાં જરીઆંન સાથે ચાલતી જણાઈ. એ સઘલીઓ ઘંભીર થઈ ચાલતી હતી. તેઓનાં હાથમાં હથીયાર તરીકે તેમને ધાજતા ભાલા પકડેલા હતા. તેઓની વચોવચમાં એક શુદ્ધ ઘાડાપર રાંણી લેખી બેઠેલી હતી. તે ઘાડાનો શાહાજ તમામ હીરાથી દીપ્તો હતો. તેનું ખોગીર તમામ શુનાનું હતું, અને તમામ શામાંન નહીં વરણી શકાએ એટલો કીમતી હતો. એ સઘલી જવાંન સ્ત્રીઓ બુધાને આવકાર દઈ ત્યાંથી ચાલતી થઈ, પણ રાંણી લેખી ત્યાં આવી પુગતાંજ રાજ બીદરની ખુબશુરતી અને સોહામણી જોગત જોઈ છકજ થઈ ઉભી. ત્યાં આવતાંજ તે બોલી, “આ અબદલા*, જે નાંમથી એ બુધાને બોલાવતા હતા, “મને કેવો કે આ ખુબશુરત જવાંન ગુલામ તમારો પોતાનો છે? અને તમારી કણે એ કેટલો વખત થયાં રહેલો છે?”

તેણીને જવાબ દે તે આગમચ અબદલા

*અબદલાનો અરથ બાદનો શુવક કરી થાય છે.

રાંણીનાં પગ આગલ પડ્યો પછે ઉઠી બોલીઓ, “નાંમદાર ખાંનું એ મારો ભત્રીજો થાય છે. મારો એક ભાઈ જે થોકુંજ થયું ગુજરી ગયો છે તેનો બેટો થાય છે. મને કાંઈ ઊકરાંની બખશોશ નહીં હોવાથી હું એને મારા બેટા શમાંન ગણું છું, અને એટલાજ શાફ મે એને ખામુખા મારી આગલ બોલાવી લીધા છે. કે મારો દીવસ ગુજરે, અને એને જોઈ મને શંતોશ મલે. વલી મારા મરણ પછી મારું જેખી કાંઈ છે તે સઘલું એ નુંજ છે.”

રાંણી લેખીએ એ જવાંન રાજ જવો કોઈ ખીજે સોહામણો મરદ દીઠો હતો નહીં. તે તેનાંપર જોહી પડી, અને મેહોબતનો બુસસો તેનાં દીલનાં ભીતરમાં બલવા માંડ્યો. તેણીએ આહાયું કે જેમ બને તેમ એ બુધાને શમજવી તેને પોતાને હાથ કરવો. તે બોલી, “ખુજરગ અબદલા, આ જવાંનને મને આપી શું તમે મારા ઉપર ઉપકાર નહીં કરશો? હું તમોને સોગંદ આપી કહું છું કે મને તમે ના પાડતાનાં. વલી હું અગતી અમે રોશનીનાં સોગંદ લઈ કહું છું કે હું એને એવા બુલંદ દરજ્જો અને હકમતવાલો બનાવીશ કે એનાં જેવું નશીબ કોઈએ આ જગતપર મેલવીઉ હશે નહીં. મારી ખાશીઅત આદમી જતને બુકું કરવાની છે, તોપણ તેમાંથી હું એને બકાત રાખીશ. મને ઉમેદ છે કે આ મારી ખાદેશ તમે પુરી પાડસો અને હું તમારા તરફ જે આદરમાંથી જોઈંછ તથા તમારી વખાણુ કૃષ્ણું તેથી મારી ઉમેદ પુરી પડેલી જોઉ અને મારા તરફ જે ખરેખર તમે માન અને અતીભાવ ધરાવો છો તે સાબેત કરો.”

તે ખુજરગ મરદ બોલીઓ, “ખાંનું, તમે નાંમદાર જે માયા અને આખર બતાવી તે સાફ હું તમારો બેહદ આભારી થયો છું તથા

તમે મારા ભત્રીજાને સાફ જે નેક વીચાર જણાવ્યો તે ખરેખર મને ખુશાલી પેદા કરે એ વાછે; લેકીન એ જવાંન બચામાં એટલી વળુદ હું જોતો નથી, કે તમે નાંમદાર જેવી એક સેહેનસાહી ખાંતુંની ખરોખરી કરવાને લાયક થાએ માટે હું તમારી પાસ માંગી લેઉં કે તમે એને માફ કરો.”

રાંણી બોલી, “અબદલા, હું તો દીલથી મલકાતી હતી કે તમે મને એક બચાં મીશાલ ચાહો છો. તમે મારી અરજને આવી રીતે બેવજન કરી અખાડા કરશો એવી મેં કદી વકી રાખી હતી નહીં. પણ હું અગની અને રોશનીનાં એકવાર ફરીથી કસમ લઈ જણાવું કે જ્યાં શુધી તમે મારી માંગણી કબુલ કરો નહીં ત્યાં શુધી હું આ જગાપરથી એક દગલું આગલ ચાલીશ નહીં. હું સમજું છું કે તમે શાંત કીજે બીહીક રાખો છો, પણ હું તમોને ખાત્રી આપી કહું છું કે જો તમે મારી અરજ કબુલ રાખસો તો કદી તમે પસતાસો નહીં.”

અબદલાએ જોયું કે રાંણીની જબરદસ્તી આગલ તેનું કશું ચાહતું નથી તેથી કરી તે પોતાને થકી તેમજ બીદર સાફ ઘણો ફીકર મંદ અને દલગીર થયો. તેણે જવાબ દીધો, “ખાંતું, મને નથી ગમતું કે તમે નાંમદારની મારાપર ઇતરાજ થાએ. તમે નાંમદારનું ફરમાન બજાવવાને મારી તાકાત મુજબ હું સદા તૈયાર છું. તમે નાંમદારનાં બોલોપર મને પુરતો એતેકાદ છે અને મને જરાબી શક નથી કે તમારું વચન કદીબી તુટે; પણ હું એટલું જ માંગી લઉં કે તમે નાંમદાર અતરેથી ફરીથી જાઓ ત્યાં તુલીક એ મારા ભત્રીજાને મારી કણે રહેવા દો.” “ત્યારે હું આવતી કાલે પાછી આવીશ;” એટલું બોલે રાંણી પોતાનાં મેહલ તરફ પાછી ફરી, અને તેમ કરતાં તેણીએ પો-

તાનું શીર નમાવી જાહેર કીધું કે ગોયા તેણી અબદલાની ચાલથી ઘણી ખુશાલ થઈ હતી.

જુઆરે રાંણી અને તેણીના તમામ રશાલો નજરથી દુર થયો ત્યારે એ બુજરગ નેક ખાહા મરદ પાહાદસા બીદરને કહ્યું, “બેટા, તું જાએ છે કે મારી ઘણી ના મરજ છતાં રાંણીની ખાહેશ આગલ માફ કરું ચાલી શકતું નથી. જો હું હઠ પકડી બેશું તો આજ તુલીક એણીએ મરદ જાત સાથે જે કરતા ચલાવી છે તે કરતાં વધારે બદતર અને ભયંકાર દગલખાજ અને ઘાટકીપાણું આપણ બેઉ જણ તરફ પોતાની જાદુઈ અને મકરખાજથી ચલાવી આપણને શદાનાં દુખી કરી દેશે. વળી મારી ખાત્રી થાએ છે કે તેણી તારી સાથે કસી રીતે ઘેર ચાલ ચલાવશે નહીં. તેણી મારા તરફ આદરમાં નથી બુવેએ અને મને આપેલું વચન તે કદીબી પાછું ફરવે એવું મને લાગતું નથી. મારા તરફ તે ફેટલી ઇજત ધરાવે છે તે તુએ તારો નજરે જોયું એટલું જ નહીં પણ તારી ખાત્રી થઈ કે આખી દરબાર મને શલામ કરવાને ખામુખા ઉભી રહી. એટલું છતાંબી જો તેણી પોતાનું વચન તોડે તો પછે આરત જાતની ચંડાલીઅતની હદ આવેલી ગણાશે અને એણીનાં જેવી બીજી નીચ આરત કબુ શાખીત થશે નહીં. પણ જો તેણીએ મને ઠગ્યો તો યાદ રાખજે કે હું મારું વેર લીધા વીનાં તેણીને ફાવવા દેશ નહીં. એણીપર વેર લેવાનું હથયાર મારી કણે મોબુદ છે.”

આટલી ખાત્રી છતાં એ જવાંન રાજાનું મન પતીજ થયું નહીં. તે બોલીએ, “એ સઘલું છતાં જુઆરે એ આરતની ચંડાલીઅત વીશે પકધા થઈ રહેલો છે ત્યારે મને તેણી આગલ જવાને ખત્રીત દર લાગે છે અને તેથી હું ધાકું કે તમે અજબ થશો નહીં. તમે મને એટલણી

આપી હતી તે છતાં હું તોણીનાં ભપકા ખુબશુરતી અને મીઠાશ ભરેલાં બોલવાથી લોભાઈ જાત ? પણ મારી ખાતર જમા થઈ છે કે એક દાકણ અને જહુગરણી ચારત તરફથી દયાની આશા રાખવી કેટલી ફકત છે. સાહજાડી ગાચાહારાનાં એલમથી હું પક્ષીની હાલતમાં આવી પડેલો હતો તેમાંથી નીકલતાંજ વલી બીજ તે-વીજ એક જહુગરણીનાં હાથમાં ફસી પડવાનો વીચાર શું મને ભડકાવે નહીં ?” એમ બોલતાં તેની આંખમાં આંસુ આવી ગયાં અને રાંણી લાંબીની પહોંનાં તલે જવાને તે કેવો બીહીતો તથા દલગીર થતો હતો તે દખાડ્યું.

અખદલા બોલીઓ, “એટા તારા દીલથી તું એટલો દલગીર નાથા. અલબત્ત આ ઘાટકી ચારતનાં બોલોપર ભરૂંશો મુકી મુશતાક રહેવામાં ધાસતી છે તોખી તારે જાણું નેઈએ કે જે શક્તી જે ધરાવે છે તેથી મારી ઉપરવારી થઈ શકશે નહીં એ સંઘર્ષ તોણીને પુરેપુરું ખબર છે, અને એજ કારણ શર તે બીજાને પડતા મુકી મારા તરફ આદરમાંથી જુવે છે. તારાપર જરાબી છુટ લેતાં હું તોણીને અટકાવી શકીશ. તારે મારાપર આધાર રાખવો નેઈએ, અને તું મને છોડી તોણી કણે જાણે તે પેહલાં જે ચેટવાણી અને શહલા હું તને આપું તે તારે ખરાખર ધીઆનમાં લઈ ચાલવાને સાવચેત રહેવું. જો તું તેમ ચાલશે તો જેટલો કાપુ તોણી મારાપર ચલાવી શકે છે તે કરતાં તારાપર તે વધારે ચલાવાની તાકાત ધરાવી શકશે નહીં.”

ખાહારવને રાંણી તે જગાપર આવવાને મુકી નહીં. આગલા દીવસનાં જવાજ ઠાઠ માઠથી તેની આવી હતી. અખદલા તોણીને એશતકબાલ લેવાને તૈયાર થઈ ઉભો હતો. તે બોલી, “બુજરગ મરદ હું તમારા ભત્રીજાને મારી સાથ લઈ જવાને કેટલી અધીરો થઈ છું તેની સાબેતી તરીકે

હું ખરાખર વખતે હયાં પાછી આવી છું અને તમોને તમારા વચનની યાદ આપું છું. મારી ખાત્રી છે કે તમો એક વચનની આદમી છે તેથી મારી સાથ તમો બેવચનની થાસો એમ હું ધારતી નથી.”

અખદલા જે તુરત તોણીને પગે પડ્યો હતો, તે તોણી બોલી રહી કે પાછો ઉઠી ઉભો થયા, અને કોઈ બીજાનાં કાંનપર પોતાની વાત જાણે નહીં તે સારું છે કે તોણીનાં ઘોડા આગલ જઈ ઘણાજ આદરમાંથી તોણીનાં કાંનમાં કહ્યું, “માહાબલ રાંણી, ગઈ કાલે મારા ભત્રીજાને તમારે હશતક સોફતાં મે લગાર ધીલ અને આંણાં કાંણી કીધી તેથી તમો મારાપર ઘેર મેહરમાંન થયાં નહીં હમો કારણ કે તેમ કરવાનું શું કારણ તે તમો સારી પેઠે સમજાવે છે. પણ તમોને સોગંદ આપી જણાવે છે કે જે છુપો એલમ તમો ધરાવો છે તે એ છોકરાપર અજમાવાને કદી હી-મત કરતાં નાં. એને હું મારા પેતનાં દીકરા જેવો ગણું છું તેથી જેમ તમો નાંમદારે બીજા આદમીઓ સાથ ચાલ ચલાવી છ તેવી ચાલ જો એની સાથ ચલાવશે તો નાંચારીથી મને સાંમાં ઉપાયો લેવા પડશે.”

રાંણી બોલી, “હું તમોને વચન આપું છું કે હું કદી એમ કરીશ નહીં, અને ગઈ કાલે જે સોગંદ મે લીધા છે તે ફરીથી લઈ કહું છું કે તમોને અથવા તમારા ભત્રીજાને મારા તરફથી દલગીર થવાનું કશું કારણ મલશે નહીં. હું જેગે છે કે હજુર તમોએ મને વાપડી નથી, તમોએ મને હજુર પીછાંની નથી તથા તમોએ માફ ખુલ્લું મોહકું નેઈ નથી. પણ જુઓ હું તમારા ભત્રીજા ઉપર આટલી ફીદા થઈ છું તો તે દાસતીની પી-છાંન તરીકે તમોને માફ મોહ બોલી દખાડવાને કરી લાજ જતી નથી.” એમ બોલી તોણીએ પોતાનો પુરખો ડિંચકી નાંખીઓ તેથી બીજર જે

અબદલા શાથ તેણી આગલ ઉભો હતો તે છકજ થઈ ગયો. તે એ ખુબસુરતીથી લોભાઈ ગયો નહીં કારણ તેણે વીચારીક કે ફક્ત ખુબસુરતી ધરાવવામાંજ સઘણું થઈ ચુકતું નથી. જેવી મોહની ખુબસુરતી હોય તેવાંજ શોભીતાં શુંદર આંચરણો દીલની અંદરથી દખાડવા જોઈએ, ત્યારેજ ખરો ખુબસુરતી સોભે.

એ મુજબ જીઆરે બીદર તેણીની મોગત જોઈ ઉપર મુજબ વીચાર કરતો હતો ત્યારે અબદલા તેને હાથથી પકડી રાંણી આગલ ધરી બોલ્યો, “ખાંતું તમો નાંમદાર સોડે ફરીથી માંગી લેઉછ કે એ મારો ભત્રીજો થાયેછ તે વાત સદા ધ્યાનમાં રાખજો અને કોઈ કોઈવાર અને મલવાને એ આવવાની ખાહેશ કરેતો એને શુએ આવવા દેજો.” રાંણીએ વચન આપીઠી કે તેણી તેમ કરવા દશે, અને પોતાની મીત્રાઈની વધારે સાબેતી જણાવા થકી શુનાંની હજાર મોહોરોથી ભરેલી એક કોઠલી તેને આપવાનો હોકમ કીધો જે અબદલાએ પેહેલાં લેવાને નાં પાડી પણ તેણીએ જીઆરે ઘણી બોલોશ કીધી ત્યારે તેનું કશું ચાળીઠી નહીં.

ધરાંનનાં રાજા સાડ પોતાનાં જેવોજ એક શુંદર સાજથી શીંગારેલો ઘોડો તૈયાર કરવાને લેખીએ હોકમ કીધો, અને બીદર જેવો તે ઘોડાપર બેસાવો જતો હતો તેવામાં રાંણીને યાદ આવી જવાથી બોલી, “અબદલા, હું પુછતાં લુલી ગઈ. એ જવાંનતું મુખારક નાંમ શુછે તે જે હરખાંની કરી મને કેહો !” “ખાંતું એને ‘બીદર’ એટલે ‘પુનેમનો ચાંદ’ કરી બોલાવેછે.” એ સાંભલી રાંણી બીદર તરફ ફરી બોલી “ખચીત તમારા વદવાઓએ એ નાંમ આપવામાં લુલ કીધીછે કારણ કે તમોને ‘શિમસ’, (સુરજ), નાંમ છાજતુછે.”

એ પછે સરઘસ પાછું ફરીઠી, અને બીદર રાંણીની પાછલ પોતાનાં દરજ પરમાણે ચાલવાને

ઘોડાને ચોખાડવા લાગો, તે જોતાંજ રાંણીએ બોલોશ કરી પોતાનાં દાખા હાથપર પોતાની બરાબર તેને ચલાવીઓ, અને અબદલા તરફ પાછું ફરી જોઈ તેનો ઉપકાર માંની સરઘસ સાથે ત્યાંથી પોતાનાં મેહલ તરફ ચાલી.

રસતે ચાલતાં બીદરને નવાઈ જેવું એ લાગું કે બીજા દેશનાં લોકો પોતાનાં રાજા અથવા રાંણીને જોઈ ખુશી થાયેછે પણ તેને બદલે દરેક જગ્યાએથી એ રાંણી તરફ લોકો ધીકારની નજરથી જોતાં હતાં અને આશીરવાદને બદલે કડવા શખુનોથી શ્રાપ દેતા હતા. કોઈ બોલતું, “વળી આ કોકેણે પોતાનું ઘાટકીપણું અજમાવાને કોઈ નવો સેકાર પકડ્યોછે. અરે પરવરદેગાર આ જીલમગારનાં હાથમાંથી ગરીબ લોકને તું શું નહીં છોડવે ?” બીજા તરફથી અવાજ આવતો, “ગરીબ બચારા બેગાનાં મરદ ! જે તું એમ ધારતો હોયે કે આ શુખ તું જીવેદાંન શુધી બોગવશે તો ખચીત તું તેમાં ઇગાએછે. જેવો તું પોતાને ઊંચે શરફરાજની તોચપર બેઠેલો જીવેછે તેવીજ ઊંડાઈમાં તું પડી તું બે બદાંમનો લાઈલાજ થઈ પડશે.” એ સઘલી વાતચીતપરથી બીદર સમજ્યો કે અબદલાએ જે વાત કીધી હતી તે પુરેપુરી સાચી હતી. પણ હવે જે થયું તે થયું કારણ તેણીનાં છટકાંમાંથી તુરત વેલા બચવું તેને કઠણ હતું. ખોદાપર આધાર ખાંધી જે બનાવ ગુજરે તેપર શખુરી રાખી તે બેઠો.

રાંણીએ પોતાનાં મેહલમાં આવી પુગતાં, પોતાના ઘોડાપરથી ઉતરી પડી બીદરને પોતાનો હાથ આપીઓ અને બેઠ જણા તેનીની ખાંદી અને નફરો શાથ મેહલમાં દાખલ થયાં. સઘલો મેહલ તેણીએ પોને જોતે બીદરને દખાડ્યો. એકેએક આરડામાં તેને ફરવીઓ, અને તેમાં જે શુનાં રૂપાં અને હીરા માંણકનો શરશાંમાંન જોઠવેલો હતો તે તેની નજરે પાડ્યો.

ત્યાંથી તેને એક અગાશીપર તે લઇ ગઇ જ્યાં-
થી નીચે ખીછાવેલો ખાગ ખગીચો અતી
શુંદર ખુબસુરતી અને કારીગરીથી દીપતો બીદ-
રની નજરે પડ્યો. રાજ બીદરે એવી રીતે એ
સઘલાંનાં વખાણો કરતો કે તે જાને અખદલાને
ભત્રીજેજ હોય, અને એવી મોઠાઈ તેણે આગલ
કદી ભાગવી નહીં હોય. તેણે તેણી સાથે જુદી
જુદી બાબદોપર ઘણો વખત શુધી તકરાર કીધી
જે પછે તેમને જણાવામાં આવીડ કે ખાંતું તૈયાર
થયું હતું.

એક જણા પોતાની જગાપરથી ઉડી જઈ
ખીસતરો સમારી આરાસતા કીધો હતો ત્યાં જઈ
એકાં, તેખલ નકર શુનાંની હતી એટલુંજ નહીં
પણ ઉપર ખીછાવેલો સઘલો શરશાંમાંન પણ એ
કીમતી ધાતું નોજ હતો. પેલેલાં તો તેઓએ પેત
ભરાયું ત્યાં તુલીક ખાયા કીધું. પણ જ્યારે
મુખવાસ આવ્યો ત્યારે રાંણીએ પોતાને હાથે
શુંદર જાંમો શરાખથી ભરી અને બીદર આગલ
ધરી. બીદરે તે ઘણાંજ માંનથી લીધી અને તે-
ણીની તદ્દરસતી ચાહી તે નાશ કીધી.

એજ વખતે રાંણી લાંબીની ચાકરીમાં રહેલી
ખાંદીઓમાંથી દશ જણી વળંતર લઈ ગાંતું ગા-
વાને ખીરાજ. જેઓએ તે શુંદર વળંતરનાં મધુર
અવાજ સાથે પોતાનો મોઢો પમાડનાર નાજુક
હલક મેલવી અછી તહરાંની ગમતને જનમ
આપીઓ. એ પ્રમાણે છેક મોડે શુધી એ એક
જણાએ શરાખખાજ ચાલું રાખી. એ વેલ
તેઓ એક જણાં દારમાં એટલાં મસત થઈ
ગયાં હતાં કે રાજ બીદર ભુલીજ ગયો કે
તેને એક જાદુગર રાંણી સાથે કાંમ લેવું હતું.
તેણીપર તે એટલો મોહી પડ્યો કે ગોયા
તેણીનાં જેવી આગથી તેણે કદી ખીજ કોઈ
ખુબસુરત રાંણી જોઈ નહીં હોય.

શહવારનાં પોહરમાં ઉડતાં વાર બીદર અંગોલ

કરવાને ગયો. તે અંગોલ કરી બાહર આવીઓ
કે તેને પેહલવાને શુંદર લેખાશ લાવી આપવામાં
આવીઓ. રાંણી પોતે આગલા દીવસ ક-
રતાં વધારે શુંદર અને ફાંકડી ખની તેની
આગલ આવી તેને પોતાનાં આરડામાં તેડી ગઈ.
જ્યાં નાશતો તૈયાર ખીછાવેલો હતો તેપર પોતાનાં
હાથ લંબાવી એ એક જણા ખાગમાં ફરવા ની-
કલીઓ, ત્યાં દીવસનો મોટો ભાગ કાઢાડ્યા
પછી તહરેવાર ગપસપમાં ખાકીનો વખત ગુજર્યો.

એ મુજબ ચાલીશ દીન શુધી રાંણી લેખી
એ જવાંન મરદ સાથે વરતી અને એજ મુજબ
તેણીનો પોતાનાં ખીજ આશકો સાથે મજા ભો-
ગવવાનો રવૈયો હતો. ચાલીશમી રાતે તે ઉડી
અને તપાસ્યું કે બીદર ઊંઘાએલો હતો. પણ
એ જવાંન સાહાજાદો ચગોર થઈ સઘલો તમાસો
જાતો હતો. તેણીએ એક શંદુખ ઊંઘાડી તે-
માંથી કોઈ જાતનો પીલા રંગના ભુકો થોડોક લઈ
પોતાનાં આરડામાં એક શીધી લીટીમાં નાખ્યો
કે તુરત ત્યાં એક પાંણીનું નાંલું વેહેતું થયું,
જે જોઈ બીદર તો વીશમય થઈ ગયો.

એમાંથી તેણીએ થોડુંક પાંણી લીધું, અને
એક વાટકામાં આતો હતો તેમાં રેડીડો. પછે
તે આતાને તે સાથે મેલવી ઘણાકવાર શુધી ગું-
ડ્યા કીધો અને તેમાં જુદા જુદા દાખદામાંથી
કાંઈક જાતનું ઐસઢ કાઢાડી તેમાં મેલવી
તેનું નાંન ખનાવીડો. તેણીએ પેહલાંથી આતસ
સલગાવીઓ હતો તેપર ઠીકડું ચઢાડવી તે નાંણ
ભુજ દીધું. એ નાંણ ભુજઈ તૈયાર થાએ એટલાં
તેણીએ સઘલાં વાસનો વગેરે તેમની જગાએ
મુકી દીધા, અને કાંઈ એવા શખુનો ખોલી કે
પેલું વેહેતું પાંણીનું નાંલું એકદમ ખંધ થઈ
ગયું. જ્યારે નાંણ તૈયાર થયું કે તે ચુલા
પરથી ઉઠાવી લીધું અને પોતાનાં આરડામાં
એક ખાનુએ ઊંચું કરી મુક્યું. એ પછે

બીદર હોંગ કરી હુંગાઈ ગયલો હોએ તેમ પડી રહ્યો હતો. ત્યાં તેની પાછી આવી અને પોતાની ખાતર જમાં કરી લીધી કે તોણીનું કાંમકાજ બીદરે કાંઈ જોયું હતું નહીં.

આતલા દીવસ શુધી બાહાદસાહી મોજમ-જમમાં ચકચુર ખની જવાથી બીદરે પોતાનાં ભલું ઇછનાર અબદલાને ધીઆંનપર લીધો હતો નહીં. પણ રાંણીનું ઉપલું કારસથાન જોઈ તેને તેને ઇઆદ કીધો. એ વીચોગ માટેની તેની સહલા ઘણી અગતની હતી એમ તેને જાણાયું. જ્યે શહવારે ઉઠ્યો કે તેણે પોતાની મરજ જાણવી કે તેને તેનાં કાકાને મલવા જવું હતું. એપરથી રાંણી અજાએબી દખાડી બોલી, “શું, પીઆરા બીદર આટલાથીજ થાકી તું ધરાઈ ગયો? તું એક પાહાદસાહી દીવાંનખાંણાંની મોજમજથી ધરાઈ જાયે પણ આ શેહરની ખુદ રાંણી જે તારા પીઆરમાં ચકચુર થઈ રહીછે તેની શંગતથી શું તું કંતાલ્યોછે?”

“બગવંત રાંણી”, બીદરે જવાબ દીધો, “તમે મેહરખાંન તરફથી મારાપર નવાજેશોનો ગોયા પાહાદ ઉભો થાયેછે તેથી હું ધરાઈ અને ઠાકી કેમ જાઉં? નાં, એમ નથી, પણ મારી એવી ઇછા થઈછે કે હું પોતે મારા કાકાને મલી મારાપર થતી તમારી મેહરખાંણીનો હવાલ કહું. તમોને ખબરછે કે આરા કાકાની મારાપર એક પીતા કરતાંબી વધારે માયાછે. તેનાંથી હું આજ ચાલીશ દીવસ શુધી દુર રહ-ચાહું તો તેનો જીવ મને જોવાને તલપી રહ્યો હશે અને મારી ફરજછે કે તેને મલીઆ વગર વધુવાર તેને ઇતેજર રેહવા દેવો નહીં જે માટે તમે નાંમદારની મે પરવાંનગી માંગીછે.” તોણીએ જવાબ દીધો, “ત્યારે જ, મારી તને રજાછે, પણ ત્યાં ઘણેવાર ઠોખી મને અધીરી બનાવતો નાં, કારણ કે તું વગર મારેથી હવે એક ઘડીબી

રેહવાવાનું નથી.” પછે એક શુંદર ઘોડાપર તેને સવારી કરાવી ત્યાં મોકલ્યો.

ખુદા અબદલાએ બીદરને દુરથી આવતાં જોઈ તેની પદવીની દરકાર નહીં કરતાં તેને વલગી પડી પોતાની છાતી સાથે દાબીઆ, તેમજ બીદરે કીધું કે બીજા લોકોનાં દીલમાં પકું થાયે કે એ બેઉ કાકા ભત્રીજા હતા. તેઓ બેકા પછે અબદલાએ પુછ્યું, “કેમ ત્યાં કેહવી તહરાંનો મામલોછે અને તે જાદુગર રાંણી સાથે તમે તમારો વખત કેવી રીતે ગુજારોછો.”

બીદર બોલ્યો, “હમાણા તુલીકતો, મારે કબુલ કરવું જોઈએ કે તોણીએ મારાપર અતીસે મમતા તથા મેરખાંણી દખાડીછે, અને પોતાની ચાલથી મને એવું સમજવાની પેરવી કી-ધીછ કે તોણી મને ખરેખરી મોહબતથી ચાહેછે. પણ ગઈ રાત્રે જે તોણીએ છુપાછુપ કાંમ કીધું તેપરથી મને ગુમાન જાએછ કે એ સઘલી ડગ વીદ્યાછે. ગઈ રાત્રે અમારાશતાં પછે તોણી મને ઊગિલો જાંણી મારી પાસથી ઘણી શંભાલથી ઉડી અને હું બરાબર ઊગાએલો હતો એવી ખાતરી કરી લીધી. મેં ચગોર થઈ એ સઘલી તેની હીલચાલ જોવાનો ઠરાવ કીધો હતો તેથી ઊગિલો હોઈ તેવો હોંગ કરી પડી રહ્યો.” એ પછે તેનીએ નાંન કેમ બનાવીગી તેની સઘલી કેફીઅત અબદલાને ખુલાશાવાર કહી. તે બોલ્યો, “મારે વલી કબુલ કરવું જોઈએ કે મોજમજમાં હું એટલો ચકચુર ખનીઆ હતો કે તમને તેમજ તમે આપેલી સઘલી શીખાંમણ હું ભુલી ગયો હતો. તે-ણીનાં છેલાં કરતુકથી મને શક ઉતપન થયો કે તોણીએ જે જે વચન તમોને આપીઆ તે સઘલાં ખોટા હતા. એજ વેલા તમે મને યાદ આવીઆ, અને તમોને મલવાની મને પરવાંનગી મલી એજ મને ખુશી થવાને પુરતું કારણછે.”

મુછમાં હુશી અબદલા બોલીઆ, જેપરથી

એમ દેખાતું હતું કે એણીનાં સઘલાં કરતુક તે આગમચથી જાણતો હતો. “કોઇબી ઉપાયથી એ મકરબાજ આરત પોતાની ચાલ શુધારનાર નથી. પણ તે વીશે તારે ફીકર કરવી નહીં. જે મકર અને ફરેખ તે તારાપર રમવા માંગેછ તેજ મકર તેણીનાં પોતાનાંપર કેમ લાગુ પડી શકાશે તે હું જાણું છું. થોડો વખત તુંને ઘભરાત થયે હશે પણ તેં મારી કણે દાડી આવવામાં દા-હાપણુ કીધું છે. એણીનો દશતુરજ છે કે ચાલીશ દીવસ સુધી પોતાના આશકને રાખવો, તે વેલા પછે તેને તેનાં મુકાંમપર પાછો મોકલવાને બદલે તેણી તેને કોઇ પરાંણીનું રૂપ આપી દેશે અને ખેતરો અને મેદાંનામાં તેમની ભરતી કરેશે. પણ એવી આકૃત તારાપર નહીં પડે તે વીશે ગઈ કાલેજ એ ઉપાયો લઈ રાખ્યા છે. એ મકરબાજ દેવીને આ ધરતીએ ઘણોવાર રાખી છે; પણ હવે ઝાઝોવાર તેનીને એમ રહેવા દેવી એ મોટા ભયની વાત છે. તેણીને લાએકની શીક્ષા થવી જોઈએ.”

એટલું બોલી અબદલાએ એ નાંન તેનાં હાથમે આપીઆં અને ફરમાવીઠી કે તે જેમ શહલા આપે તે મુજબજ તે નાંન વાપડવાં. તું કેહછે કે રાંણીએ ગઈ રાતે એક નાંન ખનાવીઠી છે, તે તુંનેજ ખવાડવાને સારું છે તે યાદ રાખજ. પણ તે મોહોમાં મુકવાને ઘણી શંભાલ રાખી, જુઆરે તે તુંને આપે, ત્યારે નાં પાડવાને બદલે હું જે આએ તુંને આપુ તે-માંથી એક કતકો ભાંજી ખાને. જુઆરે તેણી જાશે કે એ તેં ખાધું ત્યારે તુરત ઉઠી તુંને ખીજ પરાંણીમાં ફરવી નાંખવાની પેરવી કરશે, પણ તેમાં તેણી ફતેહ પાંમસે નહીં. જુઆરે તે પોતાને નાશીપાસ થયલી જાશે ત્યારે ખુશ મશકરીમાં તે ફરવી તોલશે અને એવું દેખાડશે કે તુંને ફક્ત ખીધરાવાને વાસતે તેણીએ કીધું

હતું. પણ દીલથી તે ખલી ખાખ થશે, અને એવું ગુમાન લાવશે કે તે નાંણની ખનાવતમાં કોઈ ચીજ નાંખવાની રહી ગઈ હશે. આએ નાંન જે હું તુંને આપું છું તે તેણીને એક ભેટ દાખલ આપજે અને બોહોશ હોશ કરી તેણીને તે ખવાડજે. તે નાં પાડશે નહીં કારણ કે તે દેખાડશે કે તેણીનો તારાપર પુરતો ભરૂશો છે અને તુંને બેવીશવાસ થવાનું કારણ આપીઠી હતું તે ફક્ત મશકરી હતી તેથી તેની ના કબુલ કરશે નહીં. જુઆરે તેણીને તુ તે ખાઈ રહેતાં જોએ કે ખોભલામાં પાંણી લઈ તેનાંપર નાંખજે અને કેહજે કે જુમાણા જે અવતારમાં તું છે તે છોડ અને ફલાંની જાતનું પરાંણી થા.” એ પ્રમાણે ગમે તે જણાવરનું નાંમ દેજે કે તેની તે પ્રાંણીના અવતારમાં બદલાઈ જસે એટલું કીધા પછે તે પ્રાંણી લઈ મારી કણે આવજે કે પછે તેનું શું કરવું તે આપણે જણું.”

એ ચંડાલ જાદુગરણીનાં મકરથી ખચાવી લેવાને અબદલાએ જે તજવીજ કીધી તે સારું ખીદરે તેનો જાખજા ઉપકાર માનીઆ. પછે ખીજ વાતચીત થોડોવાર કીધા પછે તે પાછો મેહેલ તરફ ફરીઆ. ત્યાં આવી પુગતાં તેને જણાયું કે રાંણી તેની અધીરી પડી વાત જોતી ખાગમાં ઉભી હતી. તેણીએ એને જોતાંજ કહ્યું, “મારા વાહાલા ખીદર, કેહવત ખોટી નથી કે મોહોખતની ખરી આંચ જુઆરે તે મોખતની જાણસ ફર જાએ છે ત્યારે જાણાએ છે, મતલબ કે તું ગયા ખાદ મને જરાખી ચેન પડીઠી નથી, અને આટલો દુક વખત જોયા મારે મનશે જુદાઈનો જમાનો ગુજરી જતો લાગો. અગરજે તું મારી કણેથી વધારે વીલમ લગાડી ફર રહ્યો હતો તો પેહલાં મુવાફક મારી જોડમાં લેવાને મને પોતાને તારી જગાપર આવવું પડતે.”

એનાં ઉતરમાં ખીદર બોલીઆ, “ખ્યારાં રાંણી તમે ખાતરી કરી માંનજો કે તમારી જુદાઈથી

મને કાંઈ થોડી કચવચ થઈ નથી, અને તમોને આવી મલવાને મને થોડી અધીર પેદા થઈ હતી નહીં. પણ મારા એક યુવરગ કાકાને ઘણે લાંબા વખત ચલવાથી મને તેની જોડે થોડોવાર એસી વાતચીત કરીઆ વગર ચાલીગિં નહીં. તેણે તો આહાથું કે હું તેની કણે એક દીવશ વધું રહું. પણ મોહોખતનું ખિચાંત મને આ તરફ ખેંચવા લાગું એટલે તેમ મારાથી થઈ શક્યું નહીં અને તમારા તરફ હું આવતો રહ્યો. તેણે મને જરા ખાવા કહ્યું પણ તેટલો વખતખી ત્યાં ખોટી થવાને મને મુનાશોખ લાગું નહીં. જીઆરે તેણે ખોલેશ કીધી ત્યારે મારી સાથ આએ એક નાંણુ બાંધી લઈ આવીઆ અને તમો નાંમદારને અરજ કરું કે તે તમોએ કબુલ રાખવું.” એ પછે બીદરે પેલું નાંન જે જુદું બાંધી રાખીગિં હતું તે રાંણી આગલ ધરી તેણીને પાછી અરજ કીધી કે તેણીએ તે કબુલ રાખવું.

તેણીએ કહ્યું, “મારા દીલોજાંનથી એ હું કબુલ રાખું, અને તારા કાકા તેમજ તારે પોતાને ખાતર હું તે ખાખુશીથી ખાઈશ, પણ એ આખું તે આગમચ હું ચાહું કે મારે ખાતર તારી ગેરહાજરીમાં મેં મારે હાથે ખનાવેલું આએ નાંણુ તારે ખાવું.” બીદરે તુરતજ તે નાંણુ હાથમાં ધરી કહ્યું. “ખુબશુરત બાંનું તમો જેવાં નાંમદારનાં હાથથી ખનેલી જાણસ કાંઈ જેવીતેવી નહીં હોય, અને તમોએ મારે ખાતર જે આટલી બધી તસદી લીધી તથા મારાપર મેહરબાંની કાએમ રાખીછ તેનો ઉપકાર માંનવાને મારી કણે શખુનો નથી.” એવી રીતે ઉપકાર માંનતાં બીદરે પેલું બીજું નાંણુ જે અખદલાએ ખનાવી આપીગિં હતું તે પેલી ન જોએ તેમ બાહાર કાહાડી રાંણીવાલું નાંણુ તેની જગાએ મુકી દીધુ. પોતાનાં નાંણુમાંથી એક કકડો ભાંજ આંહોપર મુક્યો અને ખાતાં ખાતાં બોલીઆ,

“આહા! માહા રાંણી આખું લેહજતદાર નાંણુ જે આગલ મારાં જનમમાં કદી આખીગિં હતું નહીં.” પણ એ ચંડાલ આરતે જીઆરે જોયું કે તેણે તે નાંણુમાંથી એક કકડો ભાંજ ખાધો તથા બીજા ખાવાની તૈયારી કરેછે ત્યારે પાશોનાં કુવારામાંથી પોતાનાં હાથનાં ખોલલામાં પાંણીલઈ તેનાંપર છાંતી બોલી, “એ કંગાલ છોડ તારી માંણસની શીકલ, અને આંધલા પાંગલાં કંગાલ ઘેડાનો લે અવતાર!” બીદર તોપણ પોતાની અસલીજ શીકલમાં એસી ખાયા કરતો હતો. એ જોઈ રાંણીએ ઘણી અજબ થઈ મકર લડાવી કહ્યું, “વાહાલા બીદર તારે મારી એ ચાલથી બીહીવું નહીં. મેં કોઈખી રીતે તને નુકશાંન કરવાની ધારણા રાખીજ નથી અને એમ કરી મેં જોવા માંગીગિં કે તને પોતાને કેવું લાગેછે અને એ વીશે તું શું કેહેછે. મારા હાથે જો આખું અધાર પાપનું કરમ થાએ તો હું મારા જેવી કમખખત અને ખેશરમ બીજા કોઈ આરતને શમજસ નહીં. મેં તારા કાકાને સોગંદ લઈ વચન આપેલું તે સાંજ નહીં પણ મારી તારાપરની મોહખત અને ખીઆરને ખાતર મારાથી એમ ખનેજ નહીં.”

તેણે જવાબ દીધો, “માહા રાંણી તમે કહેછ તેથી મારી ખાત્રી થાએછ કે ફક્ત લગાર ગમત સાંજ તમોએ એ ચાલ ચલાવી હશે પણ એજ તમારા શખુનોથી મને ભયખી પેદા થાએછ. પણ એ વાત હવે પકતી નાંખો અને જે મુવાફક મેં તમારું નાંણુ આખીગિં તેમ તમે હવે મારું આખવાની મેહરબાંની કરો.”

હવે રાંણીએ જોયું કે બીદરનાં દીલમાં પુરો વીશવાશ પાછો બેસાડવાને તેની માંગણી રદ કરવી ઠીક નથી તેથી તે નાંણુમાંથી એક કકડો ભાંજ તેનીએ ખાધો, અને તે પેતમાં ઉતરીઆ કે તે ઘભરાવા લાગી અને ગતી વગરની થઈ તે જગા

પરજ બેસી રહી. બીદર જરાબી વખત ખાવા વીનાં પેલા કુવારામાંથી પાંજી લાવી તેનીપર છાંતી બોલીઓ. “ઓ ચંડાલ કીકાર ભરેલી દરજ મુકી દેવી તારી આ આરતની શીકલ છોડી એક ખુબસુરત ઘોડીનો અવતાર લે !”

એજ પહે એ આરત એક ચુંદર ઘોડી થઈ ઉભી, અને પોતે આવી હાલતમાં આવી પડી તે જોઈ તેણી જર જર આંજી નાંખવા લાગી. તેણીએ પોતાનું માંથું નમાવી ગોચા બીદરને અરજ કીધી કે તેણે તેણીપર મેરખાંની કરવી. પણ

તેને દયા લાગી હોત તોબી જે કાંમ તેણે કીધું તે પાછું ફરવાની તેનામા શક્તી હતી નહીં. તે તેણીને તબીલામાં લઈ ગયો અને એક ચરબેદારને હોકમ કીધા તેણે તેનાંપર શાંમાંન નાંખી તૈયાર કરવો. પેલો ઘો-

આરતની શીકલ છોડી એક ખુબસુરત ઘોડીનો અવતાર લે ! (મકે ૭૧૮)

ડાવાલો જેબી લગાંમ તેણીને મોહમાં આપતો તે લાગુ પડતી નહીં તેથી એ ઘોડા તૈયાર કરાવી એકપર બીદર પોતે બેઠો અને બીજાપર તે ચરબેદારને બેસાડી તેને હોકમ કીધા કે ઘોડીને તેણે સાથ લઈ આવવું. એ મુજબ તેણીને અબદલાનાં મકાંનપર તે લઈ ગયો.

અબદલાએ દુરથી જુઆરે બીદરને ઘોડી સાથ આવતો જોયો ત્યારે જે આજુમાંન તેને કીધું હતું તે ખરૂં પડવાથી તે ખુશાલી સાથ બોલીઓ,

“ઓ કરખીન બેશરમ બદુગરણી ખાદાએ તને તારી કરણી મુજબ શીક્ષા કીધીછે !” બીદર આવી પુગો અને તેનાં ખાસણાં આગલ ઉતરીઓ, અનેતેણે તેને મદદ કીધી તે સાફ ફરી ફરીથી ઉપકાર માંનવા લાગો. પછે શું શું બીનાં બની હતી તે સઘલી કહી દીધી તથા કહ્યું કે કોઈબી લગાંમ એ ઘોડીને લાગતી હતી નહીં. પણ અબદલાએ તે ઘોડીને પોતે લગાંમ પેહડાવી અને જુઆરે તે ચરબેદાર પેલા એ ઘોડા સાથ પાછો ગયો ત્યારે બીદરને તેણે કહ્યું, “સાહેબ તમે

આ શેહરમાં એક ઘડીબી ઉભા રહો નાં. પણ એજ ઘોડીપર શવાર થઈ તમે તમારે દશ બજા. પણ મારે તમાને એક બીજી ભલાંમન કરવીછે અને તે એકે જ તમાને એ ઘોડીથી છુટ પડવુંજ પડે તો એ લગાંમ તમારી કણ્ઠીકદી

નંવા દેતા નાં.” બીદર તે યાદ રાખવાને કબુલાત આપી તેની રજ લઈ ત્યાંથી ચાલતો થયો.

શેહરથી બાહાર પડવા પછે દીલથી તે ખુશી થતો હતો કે એક બદુગરણી તેનાં કબજામાં આવી હતી કે જેણીનાં ઇલમથી તે વારમવાર ધાસતીમાં રહેતો હતો. ત્રણ દીવસ પછે એક બીજા શેહરમાં તે આવી પુગો અને પાદરેથી શેહરમાં પેશતાંજ તેને એક મુજરમ મરદ મલી-

એા ને એક મોજમજ ભોગવવાનાં મકાંન તરફ જતો હતો. તેણે ઉઘો રાખી તે બુધાએ પુછ્યું. “તમોને પુછવાની રજા લઉછું કે તમો કહી દશા અને ફનીઆનાં ભાગપરથી આવ્યાછો?” રાજા ઉઘો રહ્યો અને તે બુધાની આરજી પુરી પાડી. એવામાં એક બુધી આરત ત્યાં આવી, તે પેલી ઘોડીને જોઇ જરજર રડવા લાગી. એ બેઠ જણા વાત કરતા હતા તે પડતી મુકી બીદરે તેણીને પુછ્યું કે તમે કરવાને તેણીને શું કારણ હતું. તે બોલી, “શાહેબ, અફસોસ! એ ઘોડી મારા દીકરા કણે એક ઘોડી હતી તેને એટલી તો મલતી આવેછ કે જો હું નહીં જાણતે કે તે મરણ પાંખીછ તો ખચીત હું ગલેજ પડતે કે એ ઘોડી તેજછે. તે ઘોડી વાસતે હું દરરોજ વીલાપ કરુંછું, માટે તમોને અરજ કરુંછ કે મને એ વચો, અને એની કીમત કરતાં જેબી દાંમ વધુ તમો માંગો તે આપવાને હું રાજીછું.”

બીદરે તેણીને કહ્યું, “નેક બુધી હું ખચીત દલગીરછું કે તારી અરજ મારાથી કબુલ થઇ શકતી નથી કારણ કે એ ઘોડી વેચવાની નથી.” નીશાસો મુકી તે બુધી બોલી, “અફસોસ! બોધ ખાતર એટલી મારી અરજ તમે નાં પાડો નાં. જો તમો નાંજ પાડશો તો એની દલગીરીમાં માંડ અને મારા એકજ પુરા બેતાનું મોહત આવશે.”

બીદર બોલીઆ, “નેક આરત મને જો એ ઘોડીથી છુટુંજ પડતું હતેતો જરૂર હું તને એ શપુરદ કરતે, પણ એ જણાવર એવું શરસછે કે હું એનાં એક હજાર શુનેરી શીકા લેવા વ. પાં મુકીસ નહીં.” “એ ઘોડીની કીમત તમે આજમાં આજી એટલીજ આંકતા હોવતો હું તે કાંએ નહીં આપી શકું, બશ તમે માંગો એટલા પૈસા તમોને આપીસ.”

એ બુધીનો દુખાવ એટલો કંગાલ અને દલી.

દર હતો કે તેણીની ઉપલી હીમતથી બીદર અજબ થયો. ફક્ત અજમાવાનાં હેતુથી તેણે કહ્યું, “જો બુધી તું હજાર સીકા લઈ આવ કે હું એ ઘોડી તમે શપુરદ કરે” એ શાંભલતાંજ તેણીએ પોતાની કમરેથી કોઠલી કાઢાડી અને બીદરને નીચે ઉતરી તે સીકા તપાસી ગણી લેવાને અરજ કીધી. તે આજ નીકલે તો તેણીએ જણાવીઠી કે તેણીનું ઘર કાંઇ દુર હતું નહીં જેયાંથી બાકીનાં લાવી પુરા કરી આપશે.

તે કોઠલી જતાંજ બીદરની અજબબીના પાર રહ્યો નહીં. તે બોલીઆ, “ભલી આરત હું તારી મશકરી આટલો વખત થયો કરુંછ તે તું જતી નથી? હું તારી ખાત્રી કરી કહુંછ કે મારે એ ઘોડી વેચવી નથી.”

એ વખતે પેલો મરદ જે બધો તમાસો પોતાની નજરે જોતો હતો તે બોલીઆ, “બેટા, મારે તને એક વાતની યાદ દવાડવી જોઇએ કે જેથી તું તદન બેખબર દીશેછે. આએ સેહરમાં એવો કાયદોછે કોઇબી કારણ સર કોઇબી બાહાને કોઇએ પણ કદી જુકું બોલવું નહીં. એ ધુનાં કોઇ કરેતો તેને મોહતની શીક્ષા કરવામ આવેછે. આ આરત જે પછશા તને આપેછે તે લઇ મુજે મોહોડે તેણીને એ ઘોડી સવાધીન કર, અને એમ કરવાથી ફજેતી અને બેહોરમતમાંથી તું બચી જા.”

બીદર ઘણોજ નાંસીપાસ થઇ ગયો અને આ છટકાં તલે પોતાની હુજાઇથી આવી ફરીઆ તેથી ઘણો દલગીર થયો. તે ઘણીજ આંજા-કાંજી સાથ તે ઘોડીપરથી ઉતરીઆ. પેલી આરત તેની લગાંમ ધરવાને તૈયાર થઇ ઉભી હતી તે તે લગાંમ કાઢાડી નાંખી પાસેનાં ઝહરામાંથી પાંજી લાવી ઘોડીનાં મોઝાંપર છાંતી બોલી, “બેટી છોડ તારી આએ અજબબ શીકલ અને તારાં અશલી રૂપમાં અપ.” એ બોલતાંજ

ઘોડીનાં રૂપમાંથી રાંણી લેખી પોતાની અશલ શી-
કલમાં ઉભી. એ જોઇ બીદર બેભાન થઇ જ-
મીનપર પડી જતો હતો તેને પેલા મરદે અટ-
કાવી લીધો. એ બુધી ઓરત લેખીની માંએ થતી
હતી જેણે પોતાની દીકરીને સરવે પરકારની જાન-
ઘની તાલીમ આપી પુરવીન કીધી હતી. લેખી
તેણીને બેઠી પડી, પછે બીદર ઉપર વેર લેવાની
મતલબથી તેણીએ જોહોડેથી શીશોલી વગાડી
કે એક જખરદસ્ત જન નીકલી આવીઓ. તેણે
બીદરને હાથમાં લીધો અને બીજા હાથમાં
રાંણી અને તેની માંને લઇ એક પલમાં જાન-
ગરનાં સેહરમાં રાંણી લેખીનાં જેહલમાં લાવી
મુકયાં. ત્યાં આવતાં વારજ રાંણી લેખી બીદર
પર જોસ્સામાં આવી ગાલો દઇ કેવા લાગી,
“ઓ કંગાલ મારી તારાપરની આવી માયા અને
મેહરખાંણીનાં ખદલામાં તારા કમખખત કાકા સાથ
મલી મારી સાથ તું આંએ પ્રમાંણે નીમખહરાંમ
થયો. પણ તમે બેઠને હું કેવો શવાદ ચખાડુંછ
તે જુવો.” પછે કાંઇબી વધુ બોલીઆ વગર તે-
ણીએ બોલલીમાં પાંણી લઈ તેનાંપર છાંતી કહ્યું,
“છોડ તારી માંણસની શુરત અને એકધુવડનો
અવતાર લે.” એ બોલવાની અશર તુરત થઇ.
બીદર જેવો ધુવડ બનીઓ કે લેખીએ પોતાની
એક દાસીને હોકમ કીધો કે તેને એક પીજરામાં
બંધ કરવો અને ખાવા પીવાનું કશું આપવું
નહીં.

તે ઓરતે રાંણીનાં કેહવાની દરકાર ન કરતાં
તે પીજર ઉઠાવી લઇ તેને ખાવા પીવા વગેરે
વખતે વખત આપીઆ કીધું, એટલુંજ નહીં
પણ અખદલાની તે બોલખાંણવાલી હતી તેથી
તેને પણ આ સઘલી વાતથી વાકેફ કરી કેવા-
ડીઠી કે તેણે પોતાનાં ખચાવમાં રેહવું.

અખદલા સારી પેઠે જાણતો હતો કે ખચા-
વનાં સાધારણ ઉપાએ રાંણી લેખી આગલ ચાલ-

વાનાં નથી તેથી તેણે અજબજબ તહરાંનાં અ-
વાજથી શીશોલી વગાડી કે એક મસત કદનો
જન નીકલી આવીઓ. તેને ચાર પાંખ હતી.
તેણે આવતાં વાર શું કાંમ સાડ તેને બોલાવીઓ હતો
તે પુછીઠી. અખદલા તેને જોતાંજ તેનું નાંમ દઇ
બોલીઓ “વીજરાજ, હું તને ફરમાંઠીછ કે હમ-
ણાનો હમણા ગુલનાર રાંણીનાં બેઠા ધરાંની સાહો
બીદરનો ખચાવ કર. તું જલદી રાંણી લેખીનાં
જેહલમાં જ દયાલુ ઓરતનાં સવાધીનમાં એ
રાજજે તે ઓરતને એકદમ ધરાંની દરબારમાં
લઈ જ. તેણી શાહાજાડી ગુલનારને સઘલી
વાતથી વાકેફ કરસે, પણ ચાદ રાખજે કે તે ઓરત
બીહી તેણું કસું કરતો નાં. મારાં નાંમથી તેનીને
કે જે કે મે તેણીને સઘલું જાહેર કરવાને ધરાંન
જોકલીછે.”

વીજરાજ એ હોકમ સાંભલતાં દોડ્યો અને
એક ક્ષણમાં રાંણી લેખીનાં જેહલમાં આવી
લાગો. તેણે પેહલાં તો પોતાની મખશદ તે
ઓરતને કહી. પછે તેણીને અધર હવામાં ઊં-
ચકી લઈ ધરાંનના પાએતખત સેહરમાં લઈ ગયો
અને રાંણી ગુલનારનાં જેહલની અગાસીપર
મુકી. તેની રાંણીનાં ઓરદામાં દાખલ થઇ,
ગુલનાર અને તેણીની માતા ફરસે તે
વેળા બેસી પોતાનાં અભાગ ઉપર જર જર
રડતી હતી. તેઓ આગલ જતાંજ પેલી ઓરતે
વાંકી વલી શલાંમ કરી સઘલી કેફીઅત તેમની
આગલ બોલી કીધી. જે સાંભલતાંજ બને માંએ
દીકરીઓને લાગું કે બીદરને તેમની મદદની ઘણી
જરૂર હતી.

ગુલનાર એ ખખર સાંભલી એટલી તો ખુશી
થઈ ગઈ કે તે લાગલી ઉઠી એ ઓરતને ગલે
વલગી પડી અને તેણીનો ઘણો પાડ માંનવા
લાગી કારણ તેણીએ તેની એક અતી ઘણી
માટી અને જરૂરની સેવા ખખવી હતી.

પછે તુરત ત્યાંથી ખાહાર નીકલી તેણીએ

હોકમ કીધા કે સેહરનાં લોકને જાહેર કરવું કે ધરાંનનો સેહનસાહા સલામત તુરત પાછો આવો પુગશે. પછે તેની પોતાનાં ભાઈ શાલે, કે જેને તેની માતાએ ઇલમનાં જોરે તુરત પોતાની આગલ બોલાવીઆ હતો, તેની આગલ ગઈ અને કેવા લાગી, “બીરાદર મારો વાહાલો દીકરો અને તમારો માંનીતો ભાંનેજ જાદુગરનાં સેહરમાં હયા તછે અને તે રાંણી લેખીનાં કબજામાંછે. આપણે બેઉ જાણે વગર ધીલે ત્યાં નહીં તેને છોડવી લાવવો જોઈએ. આપણને વખત બોલો રાજા-વાર નથી.”

રાજા શાલેએ તાબરતોર પોતાનું દરીઆઈ લશકર દરીઆવનાં ભીતરમાંથી બાહાર કાઢાડી જમા કરવું, તેમજ પોતાનાં મીત્રો જીનોને બોલાવીઆ જેઓએ તેની મદદને સાફ જાન અને પરીઆનું એક મોટું લશકર તૈયાર કીધું. એ બેઉ લશકરને સાથે જોડી તે સઘલાંની શરદારી રાજા શાલેએ લીધી, અને પોતાની મા અને બેહેનો જેઓ એ કાંમમાં ભાગ લેવાને તૈયાર થઈ રહ્યાં હતાં તેમની સાથે જાદુગરના શેહર તરફ ચાલીઆ. એક લેહનમાં તમામ લશકર શહીત રાંણી લેખીનાં મેહલ તરફ તે ઉતરીઆ અને પેલી ચંડાલ આરત અને તેની જાદુગર માને એક ક્ષણમાં તારાજ કરી નાંખીઆં.

જે આરત તેણીનાં બેટાની ખબર લઈઆવી હતી તેને પોતાની આગલ ગુલનારે બોલાવી તેણીનાં બેટાને એક ધુવડ કરી કેદ કરેલો હતો તે પીન્ડ મંગાવીર્ગી. તેણીનો હોકમ તુરત ખબરવામાં આવીઆ. જેવું તે પીન્ડ તેણીની આગલ લાવવામાં આવીર્ગી કે તેણીએ તુરત તે ઊંચાડી તેને બાહાર કાઢાડી પોતાનાં બોલલામાં થોડુંક પાંણી તેનાંપર છાંતી તે બોલી, “મારા પીઆરા બેટા તારી આંખે અજાણ્ય શીકલ છોડી દે અને તારી અસલ શુરતમાં દેખાવ દે.”

એક પલમાં પેલા અબદાર ધુવડને બદલે રાંણી ગુલનારે પોતાનાં વાહાલા બેટાનાં દીદાર દીઠાં, તેની તેને વલગી પડી અને હરખનાં આંખું વરસાવા લાગી. ખુશાલી અને હરખનો સાંભનો જુસશો તેણીનાં દીર્ખામાં ભરાઈ આવવાથી તેણીથી એક હરફ બોલી શક્યા નહીં. તેની ઘણાવાર તેને વલગીજ રહી અને બુધી રાંણીએ તેણીને છુટી પાડી ત્યારેજ તે તેનાંથી છુટી થઈ. એ પછે બીદરને તેની મા માઈએ ગોડમાં ચાંપીઆ પછે રાજા સાલે અને તેની બેહેનો, સાહજાડા બીદરની માસીઆ, બેતી વારાફરથી તેને બેતી.

ગુલનારને ચાદ આવવાથી બુધા અબદલાને બોલાવી મંગાવ્યા; જેની મદદ અને મશલતથી તેણી પોતાનાં બેટાને જોવા અને પાછો મેલવવા પાંખી હતી. તેને જોઈ પોતે બોલી, “બુજરગ મરદ તમારો મારાપર એટલો બધો ઉપકાર અને હેશાંન થયુછ કે હું નથી જાણતી કે તેનો બદલો શી તહેરથી હું વાલો શકીશ. મેરખાંની કરી કહો હું શી રીતે તમારો પાડ માનું.”

તે બુધો બોલીઆ, “માહાબળ રાંણી, જે આરતને મે તમે નાંમદારને ખબર કરવા મોકલી હતી તેણી સાથે હું પરણવાની ઉન્નિદ રાખુંછું, અને જો તેણી મારી માગણી કબુલ કરી મારા સાથે નેકા કરે તથા ધરાંનનો સેહન-સાહા પોતાના મેહલમાં અમોને એક જગાપર રહેવા દે તો તેની ચાકરીમાં મારો તમામ વખત ગુજરીસ.” એપરથી ગુલનારે તે આરત તરફ ફરી તેણીનાં મોઢા શાંખું જોવા લાગી અને પાંખી ગઈ કે તેણી પણ એ નેકા માટે નાં ખુશ હતી નહીં. એ જોઈ તેજ જગાપરજ રાંણી ગુલનારે બેઉનાં હાથ જોડી ખાત્રી આપી કે ધરાંનનો રાજા અને પોતે તેમનો હવે પછેનો શંભાલ લેશે.

એ લગન થએલાં જોઇ ધરાંનનો સેહનસાહા બોલ્યો “મેહરખાંન માદર, તમે નાંમદારે એ જોડું બાંધ્યું તેથી મને અતી ઘણી ખુશાલી ખરપા થઇછે. પણ હવે એક જોડું બાકી રહ્યુંછે જેનો તમારે વીચાર કરવો જોઇએ.” ગુલનાર પેહેલાં કાંઇ શમજી નહીં પણ પછે યાદ આવવાથી બોલી, “બેટા તું તારા પોતાનાં લગન સારું કહેછે તે મને ઘણું વાનખી દીસેછે.” પછે પોતાનાં ભાઇ તથા પેલા જીનોનાં લશકરનાં આગેવાનો જેઓ ત્યાં હાજર હતા તેમનાં તરફ ફરી તેની બોલી, “તમે લોક પતાલ અને પૃથવી ખેલી શરવેથી ખુબશુરત, સરવેથી મોટાં ખાંનદાંની કોઇ સાહાજાડીને સોંપી લાવો કે જેણી મારા બેટાની આરત થવાને લાએક હોય. જલદી તમે એ વીશે ખબર કાઢાડી મારી આગલ પાછા આવો.”

એપરથી બીદરે જવાબ દીધો, “બાંનું, આટલી બધી એ લોકને તસદી આપવાની જરૂર નથી. તમેને કહેવાની જરૂર નથી કે ફકત કલપણા ઉપરથીજ મેં મારું જીગર અને દીલ સમનદલનાં રાજની બેતીને અરપણુ કીધુંછે. મેં તેણીને મારી નજરે દીધીછે, અને મેં મારું દીલ તેણીને સવાધીન કીધું તે ઠકો મને જરાખી પસતાવો લાગતો નથી. મારા વીચાર પરમાણે શું પતાલ કે જમીન એણીનાં જેવી આરત મેલવી આપવાને અશકતછે. એવી ખુબશુરત સાહાજાડી જગતમાં પરવરદગારે ગોયા એકજ પેદા કીધીછે. અબલતાં મારો પીચાર તેણીને પેહેલીવાર જાહેર કરતાં તેણીએ મારી સાથ જે બેઅદબ ચાલ ચલાવી તે એવી હતી કે તેણી ઉપરની મારા કરતાં આછી મોહાબતવાલો તેણીનું ફરીથી મોહાડું જત નહીં. હું તેણીને એ માફ કહું છું, કારણકે તેણીની એ ચાલ દખુરતી હતી. પોતાનાં

પીતાને જીઆરે આવાં એક નીરદોશ કારણને લીધે કેદ કીધો ત્યારે તેનું વેર લેવાને કોઇખી ફરજદ એણીના કરતાં આછી જસતી વાપડતે નહીં. હવે તે થયું, અને હું ધારું કે તેનીના પીતા રાજ પોતેખી પોતાનો વીચાર ફરવશે અને તેની પુત્રી સાહાજાડી ગાયહરા મારાપર મોહાબત રાખશે.”

એ સાંભલી ગુલનાર રાંણી બોલી, “બેટા જીઆરે એમજે કે સાહાજાડી ગાયહરાથીજ તુ શુખી થશે તો તેની સાંભે થવાની મારી જરાખી મરજી નથી. તારો માંત્રો હમણા તે રાજને આપણી આગલ તેડી મંગાવે તો આપણે મોહાડે મોડું સમજશું કે તે હજુર પોતાની હડ છોડે કે નહીં.”

રાજ સમનદલને કેદ કીધો હતો ખરો, પણ તેને એક કુલવંત રાજ સમજીને તેને લાએકનું માંન અને આખરું આપવાને રાજા સાલેએ જરાખી બખીલાઇ કીધી હતી નહીં. રાજ સાલેએ એક ધુપદાંનમાં આતસ મંગાવીઓ, અને તેનાં પર કાંઇ ખુશખોદારનો ભુકો નાંખી કાંઈ મંત્ર લાગીઓ. જેવો ધુવો નીકલીઓ કે આખો મેહલ ધુજવા લાગો અને જરાવારમાં અમલદારોનાં ચોકી પેહેરા હેઠલ રાજ સમનદલ ત્યાં આવી ઉભો. તેને જોતાંજ રાજ બીદર તેનાં પગપર પડી બોલીઓ, “ધરાંનનાં સેહેનસાહા જોડે તમારી બેટીનાં લગનની અરજ કરતો રાજ સાલેને ઉભું રહેવાની હવે જરૂર નથી. ધરાંનનો સેહેનસાહ પોતેજ તે માંગું લઇ તમારી સનમુખ ઉપલી મેહરખાંણી ચાહાતો ઉભોછે. તે સારી પેકે શમજેછ કે તમે નાંમદાર, એક ગખર જવાંન સેહેનસાહાને, ગાયહરા જેવી ખુબશુરત નારને નહીં પરનાંવાનો બોહોશ લઈ બેસી તેની જીદગી વ્યરથ કરવાની હડ જારી રાખશો નહીં. તે પોતે એમજ શમજેછ કે ગાયહરા વીના તેની જીદગી રહે.”

રાજ સમનદલે બીદરને જાઝોવાર પડી રહેવા કીધો નહીં. તેને ઉઠાડી અને પોતાની ગોડમાં ચાંપી તે બોલ્યો, “જે સેહનસાહા તેની જીંદગીનો ખીલતો બાહાર બોગવવાને પુરતી રીતે લાએકછે તેનો અટકાવ મારાથી થાએ એ ખરેખર દલગીરી ભરેલું છે. જે મારી બેઠીનાં સંબંધ વગર તમારું જીવન ધાસતીમાં આવી પડે છે તો સાહેબ તે તમારીજ છે. તમે તેણી સાથે શુખેથી ખુસી સાથે જીંદગી ગુજારો. તેણીએ કોઈ દીવસે મારો શખુન પાછો ફરવીઆ નથી, અને મારી ખાત્રી છે કે તેણી આએ વખતે પણ પાછો ફરવસે નહીં.” એ પછે પોતાનાં એક ખીદમતગારને હોકમ કીધો કે સાહાજાડી જામાં હાએ ત્યાંથી તેનીને બોલાવી લાવવી.”

જે જગાપર સાહાજાડીનો મેલાપ બીદર સંગાથે થયો હતો તેજ જગાપર તેની ત્યારે પણ હતી. હયાં પેલા અમલદારો આવી લાગા અને પોતાની સાથે તેણીને તેનાં બાપ હજુર લઈ આવીઆ. રાજ સમનદલે તેણીને પોતાને ગલે લગાડી કહ્યું, “બેઠી, જે તારે સાઈ એક ખાવીંદ બોલી કાહાડ્યો છે, તે આએ ધરાંનનો સેહનસાહા છે. એ પૃથ્વીપર શરવેથી મોહોટો પાહાદસાહા ગણાય છે, અને બીજી સઘલી ખુબસુરત આરતો અને ખાંનદાનો મેલી દઈ એણે તને પરસંદ કરી છે એટલે આપણુ બેઉ જણુ એનાં આભારી થયાં છીએ.”

એપરથી સાહાજાડી બોલી, “મુરબી, તમોને સારી રવેસે રોશન છે કે મેં કોઈ કાલેબી તમારી મરજી અને હોકમનો ઇનકાર કીધો નથી. હું તમારા હોકમને માંન આપવાને સદા તૈયાર છું. હું ઉમેદ રાખું છું કે મારાથી એ પાહાદસાહા સાથે જે નાલાયક વરતાણુંક ચલવાઈ છે તે એ નામવર દરગુજર કરશે કારણ તેમ કરવાને મારા પોતાનાં વીચાર કરતાં મારી ફરજ મને વધારે ઉશકેરી હતી.”

જાદુગરનાંજ સેહરમાં ઘણી ધાંમધુમથી એ જોડાંનાં લગન થયાં. જે બચારાઓ રાંણી લેખીપર મોહી પડી પરાંણીઓનાં અવતારમાં બદલાયા હતા તેઓ રાંણીનાં મરણ પછે પાછા પોતાની શુરતમાં આવીઆ અને પોતાનો ઉપકાર જાહેર કરવાને ધરાંની સેહનસાહા, રાંણી ગુલનાર અને રાજ શાહે નજદીક આવી ઉભા. એ સઘલાંઓ મોટાં રાજવંશી આલાદનાં હતાં.

રાજ સમનદલને શાહે તેનાં સેહરમાં લઈ ગયો અને પાછું તેને તેનું રાજપાત સપુરદ કીધું. આએ તરફ બીદર મોટી ખુશ ખુશલી સાથે પોતાની આરતને લઈ પોતાની જા ગુલનાર તથા મમાઈ અને બીજી સાહાજાડીઓ સાથે પોતાનાં સેહરમાં આવીઓ. હયાં પતાલની રાંણી અને સાહાજાડીઓ રહયાં અને જાએ સાહે પોતે તેમને તેડવા આવીઓ ત્યારે તેની સાથે સઘલાંઓ પોતાને મુકામે ગયાં.

મોહાબતનો ગોલામ

ઈઆને

અબુ અયુબના બેટા ગેનમનો કીસ્સો.

સેહરાઝાડી બોલી, “સાહેબ, દમાસકસ સેહરમાં એક સોદાગર રહેતો હતો. તેણે ઉદ્યોગ અને કરકસરથી મોટી દાલત ભેગી કીધી હતી. તે ઘણી આંખરું સાથ રહેતો હતો. એનું નામ અબુઅયુબ કરી હતું. તેને એક છોકરો અને છોકરી એવાં બે ફરજંદની નવાજેશ થાઇ હતી.

એ છોકરાનું નામ ગેનમ* હતું, પણ પછે એને મોહાબતનો ગોલામ એમ બોલાવતા હતા. એ છોકરો કદે અને અંગે સોહાંમણો હતો અને તેનાં મગજનાં મલતાવડા ગુણો શારા ઉસતાદાની નેહનતથી ઘણાં ખીલી નીકલેઆ હતા. તેની છોકરીનું નામ અબકાલમ હતું જેનો અરથ જી-ગરને હરખાવનાર કરી થાએછે, કારણ જેની નજરે તે પડતી તેને તે મોહાબતની શાંકલથી ખાંધી લેતી હતી.

અબુઅયુબ ગુજરી ગયો અને પોતાની પાછલ એક મોટી દાલત મુકી ગયો. શો રેશમી કાપડની ગાંશડી વખારમાં મોન્નુદ પડેલી હતી અને તે દરેકપર મોટા અક્ષરે “બગદાદ સાઈ” એમ લખેલું હતું.

*ગેનમનો અરથ હુંટ ભેગી કરનાર અથવા કોઇપણ રીતે પછાડા એકઠા કરનાર થાયછે.

સીરીઆની રાજધાની દમાશકસમાં રાજ કરનાર મહમદ નાંમનો રાજા હતો. એ શુલેમાંન જીનેબીના બેટા થતો હતો. એના ખેશી હરૂન અલરશીદ જે બગદાદમાં રહેતો હતો તેણે એને એક ખંડણીઆ તરીકે બગદાદનો હાકમ દેરવી-આ હતો.

પોતાનાં બાપનાં મરણ પછી પોતાનાં ઘર કારભાર વીશે ગેનમ પોતાની માતા સાથ વાત કરતો હતો તેવામાં તેણે પુછ્યું કે ઉપલી રેશમી કાપડની ગાંશડીઆપર “બગદાદ સાઈ” એમ લખેલું હતું તેની શી મતલબ હતી. તેણી બોલી “મારા બેટા, તારા મરનાર પોતાનો એવો રાખેતો હતો કે પોતે જાતે મુશાફરી કરી પોતાનો માલ દેશદેશ વેચી આવતો હતો, અને જે મુલક સાઈ તે માલ એકઠો કરતો તેપર આગલથી નાંમ પાડી રાખેતો હતો. એજ મતલબથી તેણે એ માલ તૈયાર કરી, મુશાફરીનો શરંખમ એકઠો કરી બગદાદ જવાનો કસદ કીધો હતો. પણ તેટલાંમાં તો મોહતે—” એટલું બોલી તે અચકી ગઇ, અને પોતાનાં મરનાર ખાવી-દની યાદદાસતથી તેણીનો દીવો ભરાઇ આવવાથી રહી પડી.

અલબત્ત ગેનમનું દીલ પણ એ વેલા પીગ-

લી ગયું. તેઓ થોડોવાર ચુપ બેઠા, અને જ્યારે જોનમે પોતાની માતાને થંડી પડેલી જોઈ ત્યારે કહ્યું, “મારા બાપનો વીચાર એ બગદાદ લઈ જવાનો હતો તો મારે પ્રોત્તે તેનું આરંભેલું કાંમ પાર પાડવાને માથે લેવું જોઈએ. એ માલ પડી રહેવાથી બગડી ખરાબ થતો જશે, તેમજ એ વખતશર નહીં વેચાવાથી સારો ભાવ આવશે નહીં.”

અથુ અથુબની ચોરત પોતાનાં બેટાનો એ ઠેરાવ જોઈ ઘણી અજબ થઈ બોલી, “બેટા, તારા પીટાને પગલે તું ચાલે એ ખરેખર વખાણવા જેવી વાત છે અને હું ઘણી તેથી ખુશી થઈ છું. પણ તું વીચાર કર કે એ કાંમ બજલાવવાને તારી ઉમર તને ચારી આપતી નથી. હજુર એ કાંમ સારું તું બાલક ગણાએ છે. વલી તને એમાં અનુભવ નથી, અને રશતા અને મંજલની ઠાકથી તું તદ્દન અજાણ છે. તારા જવાથી વળી હું એખલી પડી જઈશ તેના વીચાર કર. જે દલગીરી અને શોક ખુદરતે મારાપર નાંખ્યાં છે તેમાં તારા જવાથી ઘણો વધારો થશે તે શું તું ભુલી જાએ છે? એ સઘલો શાંમાંન દમાશકશના વેપારીઓને વેચી નાખીએ તો શું નહીં ચાલે? અલબત્ત તેમ કરતાં ધારવા કરતાં થોડો નફો થશે, તોખી મુશાફરીનાં ખર્ચ અને રંજ તયાગ કરી તથા જીંદગી ભયમાં જતી બચાવી થોડા નફાપર શંતોશ પકડવામાં શું ફાયદો નથી?”

પણ જોનમે જે ઠેરાવ કીધો હતો તેની સાંમે તેનીનાં વાંધા ચાલી શક્યા નહીં. તેણીએ જે જે તકરારો બતલાવી તે તેની નજરમાં જરાખી મુસતકીમ લાગી નહીં. પ્રવાસ કરવાની એકતો મરજ અને દુનીઆમાં જુદે જુદે ઠેકાણે ફરી તેમાંથી મલતું જાણું શંપાદન કરવાનો ઠંડાવ એ છોકરાને બાહાર જવાને ગોયા ઉશકેરી રહ્યા

હતા, તેથી તેની માતાનાં કાલાવાલા, આંજી અને તકરારની ઉપરવારી થઈ તેણે મુસાફરીએ નીકળવાનો પકો ઠંડાવ કીધો. જ્યાં મોટી ખરીદી થતી હતી તે બજારમાં તે ગયો અને મજબુત બાંધાનાં ગોલાંમોને ખરીદીઆ, તેમજ એકશો ઊંઠ ભાડે લીધાં. મુસાફરીના જોઈતો શરવે શામાંન તૈયાર કરી બગદાદ જતાં બીજા પાંચ છ વેપારીઓ શંગાથે તે શહેર જવાને નીકળીઓ.

એ લોકો શાથ ગોલાંમો તથા બીજા આદમીઓ મલી એક મોટો રસાલો થયો હતો, એટલે તેમને રસતામાં ચોર અને લુતારા અરબોની મુદલ ધાસતી રહી હતી નહીં, જે અરબોના ધંધોજ એ હતો કે નબલા મુશાફરોને જોઈ તેમને લુટી લેવા. રસતાની રંજ શીવાએ બીજા કોઈખી મુશીબત વગર તેઓ શહી શલાંમત બગદાદ શહેર આવી પુગા.

તેઓ સઘલાઓએ એક જાહેર અને કુશાદે ધરમશાલામાં ઉતારો લીધો. પણ જોનમે પોતાને શાર રહેવાને એક જુદું મકાંન સોધી તેમાં જઈ રહેવાનો ઇરાદો કીધો. તેણે પોતાનો શરવે શામાંન વધારે બચાવ ભરેલી જગામાં પેલાઓની શાયેજ રહેવા દીધો, અને તેની પડોશમાં એક ઘણીજ શુદર અને કુશાદે ઇમારત ભાડે રાખી. અમીરી શરસાંમાંનથી શીંગારી તેમાં પોતે જઈ રહ્યો. એ ઘરનાં ચોકમાં એક શુદર બાગ બનાવેલો હતો તેમાં જગે જગ કુવારા અને શોભીતા માંદવાઓથી અતી ઘણો રમનચ દેખાવ થઈ રહ્યો હતો.

થોડા દીવસ એ ઘરમાં રહેવા પછે જોનમ શુદર પોશાક પેહડી જે જગાપર શોદો થતો હતો ત્યાં ભપકા સાથ ગયો, અને પોતે જે સામાન લાવ્યો હતો તેના નમુંના એક ગુલાંમ શાયે લઈ ગયો.

ત્યાંનાં સોદાગરોએ જોનમને બા આખરૂથી બોલાવ્યા અને તેઓમાં જે વડો હતો તેને માલ દખાડવાથી તેણે તેની ઠંડવેલી કીમતે ફેટલોક માલ ખરીદીઓ. એ મુજબ જોનમ દર રોજ સારે નફે પોતાનો માલ વેચી આવતો હતો અને તુક વખતમાં સઘલો માલ તે વેચી ફરેગ થયો.

પણ તેની કણુ છેડી એક ગાંશડી રહી ગઈ હતી. તે તેણે વખારમાંથી ઊંચકાવી પોતાનાં મકાંનમાં મોકલાવી કબાલા કરવાની જગા તરફ તે ગયો. પણ તેણે સઘલાંઓની દુકાંન બંધ જોઈ. એથી તે ઘણું અજાણ્ય થયો. તેણે કારણ પૂછવાથી તેને જણાયું કે શરવેથી પેલેલી પંકતીનાં વેપારીઓમાંનો એક વેપારી ગુજરી ગયો હતો. એ સોદાગરને પોતે પીછાંનતો હતો. તેનાં મરણથી તેની પુઠે શોક કરતાં સઘલા વેપારીઓ ગયા હતા તેથી તેઓએ પોતાની દુકાંનો બંધ રાખી હતી.

જોનમે તેને દફનાવાની જગા અને બંદગી કરવાને સાફ કહી મસજીદ હતી તે પુઠી લીધું. પોતાનાં ગુલાંઓને સઘલા અશબાબ શાથ પાછા પોતાનાં મુકાંમપર મોકલી પોતે તે મસજીદ તરફ ગયો. કીરીઆ અને બંદગી પુરી થાએ તે આગમચ તે ત્યાં જઈ લાગો. એ કીરીઆ એક કુંશાદ દીવાંનખાંણમાં કરવામાં આવી હતી અને એ દીવાંનખાંણું તાંમ શીહા કપડાંથી એ હોંગાંમને લાએક પડે તેવી રીતે શીંગારી લીધામાં આવીઈ હતું. એ જગાપરથી પેલાની લાસ ઊંચકી દાતવાની જગા તરફ લઈ જવામાં આવી. તેની પુઠે સઘલા તેનાં દોશત આશનાવો અને સગાં વાહાલાં તથા ત્યાં બેગા થયલા સોદાગરો અને જોનમ પોતેખી ચાલીઓ. એ ઘોરશ્યાંન સેહરથી ઘણે લાંમબે આવેલું હતું. તે એક ધુંખજનાં આકારમાં સઘલાં પથરકાંમથી બાંધી

લીધામાં આવેઈ હતું. તેમાં એ મરનજર ના કુતબ કખીલાનાંજ કાલખુદ દફનાવામાં આવતાં હતાં. એ જગા ઘણી નાહાની હોવાથી એ મરનારની લાશ પાછલ ગયલાઓની અશાએશ કીને બાહાર માદવા નાંખી જગા આરાશતા કીધી હતી કે કીરીઆ પુરી થાએ ત્યાં સુધી તેઓ ત્યાં થોબે. લાશને તેની છેલી આશાએશની જગામાં મુકીઆ પછે તે આશબનાવેલી ઘોહોર બંધ કરી લીધી. ઇમાંમ અને કાજીઓએ શેતરંજપર કુંડાલું વલી બેશી પેલા નાખેલા તંબુમાં બાંજે ખુલંદ બંદગી કુરાંનમાંથી ભણી શંભલાવી. એ સઘલી કીરીઆ અને બંદગી ત્યાં બેગા થયલા શરવે જોના બેશી શમજતા હતા.

એ સઘલું પુરૂં થતાં રાત પડી મઠ. જોનમને ખખર ન હતી કે એટલો બધોવાર લાગશે તેથી તેની બેચેની વધવા લાગી, અને મુશલમીનોના રેવાજ મુજબ તે જગાપર ચાશની શાફ જોરાક પરીશવામાં આવીઓ ત્યારે તેને ખડુંજ ચટપટ થઈ. પણ તેને જણવામાં આવીઈ કે માદવા જે નાંખવામાં આવીઆ હતા તે કાંઈ ફક્ત દીવશનાં શુરજની ગરમી અટકાવા સાફ નહીં પણ રાત્રે કાર પડે તે અટકાવા સાફખી હતાં, કારણ શહવાર પડવા લગન તેઓ ત્યાંથી ઉઠવાનાં હતા નહીં, જોનમ ઘભરાવા લાગો. તે મન શાથ બોલવા લાગો, “હુંતો હયાં તદન અજાણીધું, અને લોક શારી પેઠે નાંણીક કે હું ઘણું દોલતમંદધું તેથી રખે ચોર લોક મારી ઘેર હાજરીનો લાભ લેઈ સઘલો માલ અને અશબાબ ચોરી જાએ. કદાચ મારા ગોલાંઓખી આ તક જોઈ લલચાએ અને મને ખુહાર કરે. તેઓ મારી નગદ દોલત લઈ નાંશી જશ તો પછે હું તેમને કયાં દુંડવા જઈશ.” એ વીચારો આવવાથી તે થોડું ખાધુ

નહીં ખાધું કરી ખીજ શાથીઓની નજર ચુકાવી ત્યાંથી સતી ગયા.

તે ઘણી ઝડપથી આગલ ચાલવા લાગો. પણ વારે ઘડીએ બનેછ કે જેમ એક આદમી ઘણી ઉતાવળથી આગલ વધવાનું કરેછ પણ પાછલના પાછલ રહી જાયછે તેમ આ સમે અંધારી રાતને લીધે ગેનમ ઘણી ઝડપ અને ઘર જવાની હોંશ છતાં ભુલો પડીઓ અને દરવાજા આગલ આવી પુગે એટલાં મધરાત ચહડી ચુકી હતી, તેથી ધારા પ્રમાણે તે બંધ થઇ ચુકા હતા. એથી તેને વધારે દુખ ઉપજીત અને હવે ત્યાંજ કોઇ સગવડ ભરેલી જગા ખોલી આખી રાત કાઢાડવા શીવાએ છુટક તેણે જોયા નહીં. તે આશપાસ તેવી કોઇ જગા ખોરવા લાગો કે ત્યાં રાત ગુજરી દરવાજા ઉગડતાં શહેરમાં દાખલ થાયે. તે એક ઘોરશ્યાનમાં ગયા. એ જગા એટલી મોટી હતી કે તેના એક છેડે શહેરમાં તો બીજે છેડે છેક સાંબેની જગા તરફ જઈ લાગો હતો. તે પાછો ફરીઓ હતો ત્યાંથી ઊંચી દીવાલો દેખાતી હતી તે તરફ તે ગયા અને તેની વચોવચ એક ખુલી જગા તેને જનમ. એ એક કુતંબની દતાવાની જગા હતી. હયાં એક નાલીએરીનું ઝાડ હતું. એ જગામાં ગેનમ ભરાયો અને દરવાજા બંધ કીધા. ગાસ ઉપરજ પઠારી કરી તે શુતો અને ઊંઘાવા ચાહાયું પણ તેના બેચેન થયલા જીવને લીધે તેને બરાબર ઉંઘ આવી નહીં. ઉથી દરવાજા તે ફરવા લાગો. તે ખારણું ઉગાડી બાહાર જવા લાગો, એવામાં તેને સાંમેથી કોઇને રોશની શાય આવતું જોયું. એ જોતાંજ તે બીહીધા, અને ખારનું પાછું બંધ કરી તથા અંદરથી ખીલી દઇ તે ઝડપથી પેલાં ઝાડપર ચહડી ગયા, કાચણ એ જગા શીવાએ છુપવાની અને વધારે બચાવ ભરેલી જગા તેને ખીજ કોઇ હતી નહીં.

તે ઉપર ચહડી રહ્યો કે તેણે પેલી રોશનીની મદદથી જોયું કે તે ત્રણ મરદા હતા. તેઓનાં પોશાકપરથી તેને જાણાયું કે તેઓ ગોલાંમ હતા. એકનાં હાથમાં ફાંનસ હતું તે આગલ ચાલતો હતો અને બાકીનાં બે ખીજઓનાં હાથમાં એક શંદુખ હતી તે પાંચ છ ફુટ લાંમબી હતી જે તેઓએ ખાંધપર ઊંચકી હતી. તેઓ ત્યાં બેઠા અને એક જન ખોલવા લાગો, “ખીરાદરો, મારું માંનોતો આપણે એ શંદુખ એમની એમ હયાં પડતી ચુકી આપણી જગા તરફ પાછા જઈએ.” ત્યારે બીજે ઝડપમાં બોલ્યો, “ના-ના, એમ કરશું તો આપણી બાઈની મરજી મુજબ આપણે ચાલેલા કેહવાયું નહીં, અને તે ડકી આપણને નાહક ખમયું પડશે, માટે તેણીએ આપણને હોકમ કીધાછ તે મુજબ એ શંદુખ દાતી જઈએ.” એ વાત પેલા બેઠનાં ધીઆનમાં આવી તેથી પોતાની શાય જે આજરો લાવીઆ હતા તે વડે જગા ખોડી તેમાં તે પેટી ઉતારી પાછું તેપર મતોડું નાંખી ત્યાંથી ચાલતી પકડી. એ સઘલો તમાસો ગેનમ ઉપર બેઠો બેઠો જોતો હતો. તેને વીચાર કીધા કે આ પરાકરમની મતલબ શું હશે. તેણે ધારયું કે એ પેટીમાં કાંઈ કીમતી જાણસો ભરેલી હશે અને તેનાં ઘણીએ કાંઈ મતલબશર આ જગાએ તે છુપાવા મોકલી હશે. ગુલાંમો-જવા બાદ ઉપલી જણાશા પુરી પાડવા સાડ તે નીચે ઉતરી પડ્યો અને વગર દહશતે પોતાનાં હાથ પાંઉથી તે જગા પાંછી ખોડી તે શંદુખ બાહાર કાઢાડી. પણ તેને એક મજબુત તાલું મારેલું હતું તેથી તેને તે ઊંઘાડતાં અડચણ થઇ. તે નીરાશ થયો નહીં. પાછલી રાતનું ઝલઝલું પડતું હતું તેની રોશનીની મદદ તેણે મોટા પથરા

ખોલી કાઢાડ્યા, અને તે વડે તે તાલું ભાંજી. ઘણી અધીરાઈથી તેને તે શંકુખ ઊંઘાડી, પણ પછા અથવા કીમતી અવેજને બદલે જેનમે એક અતી ખુબશુરત અને શોહાંમણી આરતને તેમાં બંધ કીધેલી દીથી ત્યારે તેની અચરતીનો પાર રહ્યો નહીં. તેણીનાં તંદારસત ગુલાબી રોખશારા અને ચાલતા ફવાસથી ઊંચકાતી છાતી ઉપરથી તેણે જ્યુ કે તેની જીવતી હતી. તેને પોતાનેજ શવાલ ઉભો થયો કે અગરજ તે ખુદરતી ઊંઘેજ શુ-તેલી હતેતો તાલું ભાંજવાનાં અવાજથી જાગી ઉઠે? તેણીનાં અંગમાં ઘણેજ કીમતી પોશાક હતો. હાથે ગલાંએ અને માથાં પર બેશુમાર કીમતનાં ઊંચાં મોતી, અને હીરા જણસો હતી તેપરથી ખોલું જણાતું હતું કે એ આરત કોઈ ખાંનદાંની અને પેહલે વાજેની હતી, અથવા તો બાહાદશાહી દીવાંનખાંનું બોગવનાર કોઈ કુલીન અને મરતબા ભરેલી નાંજનીન હતી. આવી ખુબશુરત અને શોહાંમણી આરતને જોતાંજ તેણીને તેનાં ભયમાંથી બચાવી લેવાને તેનો ફક્ત દયા અને ખુદરતી ઉશકેરણીજ સલગી ઉઠી નહીં પણ તેનાં દીલમાં એક જાતનો એવો જુસસો ખરપા થઈ આવ્યો કે તેની મતલબ તે શમજી શક્યો નહીં. એ જવાંન અબલાને પોતાથી ખનતી મેહનતે મદદ કરવાનો તેણે ઠેકાવ કીધો.

તેણે તુરત પેલા ગુલાંમે જે ખારણું ઊંઘાડું મુકી ગયા હતા તે બંધ કીધું, અને પછે શંકુખમાંથી તે આરતને શંભાલથી બાહાર કાઢાડી જમીનપર મુકી પેતી ઉઠારી નાખી. જમીનપર શુતાંજ બાહારની ખોલી હવાની અશરથી તે આરત છીકવા લાગી અને પોતાની આંખ ચોલતી ચોલતી ઘણાંજ મીઠા અને મધુર અવાજે ખોલી, “જોહોરાબ, ખોસતાંન, શાહાઝાંમ,

ખારજઆંન, નાજનાં તોસશોહી, નજેતોસજમીંન, કેમ એકબી શાદ કેમ નથી આપતી? સઘલી આ ક્યાં ગઈઓ?” એ બધી તેણીની ખાંદીઓ હતી જે તેણીની ખીદમતમાં રાત દીવસ હાજર રહેતી હતી. તેમનાં ઉપલાં નાંમોનો અરથ બાગમાનાં ફુલ, પરવાલાંના હાર, શેરડીના શાંથો, દીવસની રોશની, ખામદાદેનો શેતારો, અને રૂતુની ખુશાલી થાએછે. ઉપર જ્યુ તેમ તેણીએ સઘલીઓને તેમનાં નાંમથી ખોલાવી પણ કોઈ તરફથી જવાબ નહીં મલીઓ તેથો તેની અજબ થવા લાગી. પણ જીઆરે શાંત વીચારથી તેની આશપાસ જવા લાગી તો જણાયું કે તેતો એક ઉજડ ઘોરની જગામાં પડેલી હતી. તેની દીલથી ઘણી ડરવા લાગી અને અજબબીથી પોકાર મારી ખોલી, “શું રસતા બેજ આવી અને મુવાઓ પાછાં ઉઠ્યાંછે? શું એક રાતમાં આટલો બધો ફેરફાર!”

જેનમે હવે તેણીને વધારેવાર ઘભરાત અને ગુચવણમાં રહેવા દેવાને દરશત જ્યુ નહીં તેથી તેની આગલ તે આવી ઉભો. તે ખોલીઓ, “નેક ખાંનું, તમારી ખીદમતમાં હાજર હોવાથી મે તમોને જે ભયમાંથી બચાવી લીધાંછે તે સારું હું થોડો ખુશી થતો નથી. આવી હાલતમાં તમોને જેબી મદદ જોઈએ તે આપવાને હું કમીના બંદો ઉભોછું અને તે બજબતાં મોટી ખુશી મને થયલી શમજીશ.”

એ પછે એ આરતનો પોતાનાપર વીશવાશ બેશે તે સારું તેણે પોતાની આલખ આપી અને પોતે કાણ હતો તથા શું શબ્દથી એ શેહર આવીઓ હતો તે સઘલું કહ્યું. વલી એ જગા પર તે કેહેવા એતેફકથી આવીઓ તેથી પણ તેનીને વાકેફ કીધી. એ પછે ત્રણ ગુલાંમે તેણીને લઈ તે જગાપર આવી લાગા અને ત્યાર ફેડે શું શું બનાવ બનીઓ તથા તેણી કેહેવી રીતે

બચી તે સઘલી કેફીઅતથી તેને નાંણીતી કીધી. એ આરત, સઘલો વખત મોહોબર પુરજો નાંખી બેશી શાંભલીઆ કરતી હતી. તેણીને ખબર હતી કે ગેનમનું તેણીપર કેટલું બધું મોટું હેશાંન થયું હતું. તેની બોલી, “જો-દાનો હું ઉપકાર માંનું છે કે તમે જેવા લા-એક આદમીને મને આવાં શંકતમાંથી બચાવી લેવાને મોકલીઆ, પણ જુઆરે તમે દયા નું કાંમ કરવાને માંથે લીધું છે તો તમોને અરજ કરી કહું છે કે તે અધુરું રહેવા દેતા નાં હું અરજ કરું છે કે તમે શહેરમાં જઈ એક ભા-ડેનું ખચર લઈ આવો અને આએજ શંદુખમાં મેલી તમારે ઘર મને લઈ જાઓ. જો હું મારા આ પોશાકમાં પગે ચાલી જઈશ તો શહેરની બીજી આરતો કરતાં મારો પેહરવાશ જુદો હોવાથી લોકનું મારા તરફ ધીઆંન ખેંચાશે અને તમારા ઘર લગીન મારી પુક પકડવામાં આવશે કે જેમાંથી મારે કોઈબી રીતે બ-

ચતુઃ જરૂર છે. જુઓ હું તમારે ઘર પુગીશ, અને તમારા ઘરમાં મને બચેલી જોઈશ ત્યારે મારી હકીકતથી તમોને વાકેફ કરીશ, અને તમો જોશો કે જે આરતપર તમોએ આટલો બધો ઉપકાર કીધો છે તેની તે ગુણ નહીં પીછાને એવી નથી.”

જેનમે પોતાને શોફલાં કાંમશર જવા આગમજ પેલી પેટી ખાડામાંથી ખાહાર ખેંચી કાઢાડી અને તે ખાડો મતોડાંથી પાછો પુરી દીધો, પછે તે આરતને અંદર શુવાડી પેટી બંધ કીધી. પણ તે એવી રીતે બંધ કીધી કે આશપાસની વક-ઠારમાંથી તેણીને દમ લેવાને પુરતી હવા મલે. ઘો-રસથાંનમાંથી ખાહાર નીકલી તેનાં દરવાજા તેને બંધ કીધા. શહવાર પડી ચુકી હતી તેથી શોહરનાં ખારણાખી ખોલેઆં હતાં, તેથી શો-હરમાં દાખલ થઈ એક ખચરવાલાને તને તુરત શોધી કાઢાડ્યો, અને તેની સાથે તે જગાપર તે પાછો ફર્યો, અને પેલી પેટી તેનાં ખચર-પર મેલાવી. એ ખચરવાલાને કોઈ રીતનો શક નહીં ઉપજે તે શાફ તેને તેની ખાત્રી કીધી કે રાતને વખતે તે એ પેટી લઈ એક બીજા ખચરવાલા સાથે તે ત્યાં આવી પુજો, પણ દરવાજા બંધ થઈ જવાથી અને ખચરવાલો પાછો ફરવાની ઘણી ઉતાવળમાં હોવાથી કરી તેને રખશુદ આપી એ પેટી તેણે તે જગાપર મેલી હતી.

જેનમ શોહરમાં આવ્યા પછે પોતાનાં ધંધામાંજ મશગુલ હતો એટલે તેને દુનીઆની બીજા ખખરોની જાણ દરકાર હતી નહીં. તેમજ પીઆર અથવા મોહબતનો જુસશો કેહેવો હોએ છે તેથી તે તદન અજાણ રહ્યો હતો. પણ હમણાં તેવા જુશાની અશર તેનાં જગરમાં પરગત પડવા માંડી અને એ લાગણીએ તેનાં મગજપર પેહલોજ હુમલો કરવા માંડ્યો. એ આરત તરફ તે ખ્યાર વીનાં જોઈ શક્યો નહીં. તે ખચરવાલા પાછલ તે ઘણીજ બેચેની અને

ધાસતીથી ચાલતો હતો કે રખે એક બને કે આ તેની ફતેહ તદન નહીં જેવી થઈ જાય અને એ આરત તેની કણેથી જતી રહે. પણ જુઓ પોતાનાં ઘરનાં ખારણા આગલ શલાંમત આવી પુજો ત્યારે તે દીલ સાથે ઘણો ખુશી થયો. પેટી તુરત હેઠલ ઉતારી અને ખચરવાલાને તેનું ધંમ આપી રખશુદ કીધો. એક આરડામાં પેટી લઈ જઈ મેલી પોતાનાં ગુલાંમને હોકમ કીધો કે ખાહાર જઈ દરવાજો બંધ કરે. જે પછે તુરત તેણે તે પેટી ખોલી પેલી આરતને ખાહાર કાઢાડી અને પોતાની દલગીરી જણાવી કે તેણીને ઘણીજ અગવડ ભરેલી હાલતમાં આટલી શાંકડી જગામાં પડી રહેવું પડ્યું હતું. તેની ખોલી, “અગરજો મે એ શંખંધી ફુખ ખમી-ઉછે તો તેનો ખદલો તમોએ મારી શોવા બળવી એક ખચાવ ભરેલી જગાપર મને લાવી મુકી તે જાણવુંજ મને મારાં એ સઘલાં શંકતનો ખદલો વાલી આપે છે.”

જેનમે પોતાનો આરડો અછી તહરેથી શીંગા-ફેલો હતો. પણ તેનાં શુંદર દખાવપર એ આરતે જાનુ. ધીઆંન આપીઠીં નહીં. હાલ તેણીનું દીલ અને વખાણુ જેનમનાં ખુખશુરત ચેહરાપર અને તે તેણીની જે આગતાસવાગતા કરતો હતો તથા તેણીનો ખોલેલો ખોલઠિંચકી લેઈ તેને ખુશી કરતો હતો તે તરફ ખેંચાયું. તેણીની નીમખહલાલી એનાં તરફ ઘણી વધી. તેની એક કોચપર બેઠી, અને પોતે કેટલી નીમખહલાલ છે તેનાં શાખેતી દખાડવા સાફ પો-તાનાં મોહોપરનો ખુરખો ઠિંચકી નાંખીઆ અને પોતાની ગોરી શુંદર અને શોહાંમણી પરી-ચેહર પેશાની ઉપર જેનમની જુખી નજ-રને ગમે તેમ અલાપ લેવા દીધી. આએ તરફ આ આરતથી જે મેહરખાણી થઈ તે જેનમ દીલથી શમજાયા. પારકા મરદ આગલ ખરી

મોહાબત અને એખલાશ વીનાં કોઇખી આરત પોતાના મેહરો રખાડી શકતી નથી. તેણીને જોતાંજ તેનાં દીલમાં મોહબતી બુસશાએ ઉછાલો કરી દીધો અને જેખી તેનાંથી તેમણી શેવા થઇ હોએ તે સઘલી ફકત આ મેહરખાંનીથી તે બુલી ગયો.

એ આરત જોનમનું દીલ પાંખી ગઇ. પણ તે દીલમાં માંયું લાવી નહીં અથવા તેથી ઘભરાઇ નહીં કારણ તેની તેને એક આખરદાર અહસ્થ સમજતો હતી. જોનમે વીચારીઠી કે તેણીને માટે નાંસતો ત્યાર કરવો જોઇએ પણ એ ખુબશુરત મેહમાનની પરોણાગત કરવાને જોલાંમને વીશવાસ નહીં હોવાથી પોતેજ પોતાનાં જોલાંમને લઇને ભયીઆરખાંનામા ગયો અને શું શું બનાવવું તેની વરદી આપી આવ્યો. પછે ત્યાંથી એક મેવાવાલાની દુકાંનપર આવી મીઠાં સવાદીશત ફલો ખરીદીઆં અને લેહજતદાર શરાબની શી-રોહીઆ લઈ તથા ખલીફને માટે નાન બનતાં હતાં તે ખરીદી પોતાનાં મુકાંમપર પાછો ફરીઆ.

ઘર આવી પુગતાંજ પોતાને હાથે તમામ ફલ અને મેવો સમારી એક ખુમચામાં પોતાને હાથે જોડવી તે એ આરત આગલ લઈ જઇ યોલીઆ, “ખાંનું ખાંણું તૈયાર થાએ એટલા આએ ચાખી બુવો.” એટલું યોલી તે અદબથી કુર ઉભો રહ્યો. પણ તુરત તેણીએ જણાવીઠી કે જુઆં શુધી તે તેણી પાસ બેસી શાથે ખાએ નહીં ત્યાં તુલીક તેણી તેને હાથ લગાડનાર નથી. થોડું ખાધા પછે જોનમની નજર તેણીએ કા-હાડી મુકેલા ખુરખાપર પડી. તેની ઉપરની ઉમદા તહરાં ગુઢણી જોવાથી તે તેને જોવા માં-ગયો. છેડાપર શુનેરી અખસરથી કાંઈ લખેલું પણ હતું. તેણીએ તુરત તે ખુરખો હાથમાં લઈ તેની આગલ ધરીઆ અને યોલી, “બુવો તમારાથી એ વંચાએછે?” તે નરમાશ પકડી

યોલીઆ, “ખાંનું” એ એક સોદાગર પોતાનો ધધો ચલાવતાં વાંચવા લખવાથી અજાણ હોએ-તો ખચીત તેને તે શોભા લગાડે નહીં.”

“વાર ત્યારે” તેણીએ કહ્યું, “એપર જે શુનેરી અખસરથી લખેલુંછે તે વાંચો કે મને મારી તવારીખ કેહેવાને શખખ મલે.”

જોનમે તે ખુરખો લઈ નીચે મુજબ વાંચીઠી, “હજરત નખીનાં કાકાનું તોખમ ધરાવનાર, હું તારીજહું અને તુને મારોજ સમજુ.” મહમદ પેગાંમબરનાં કાકાની આલાદ ધરાવનાર તો ખલીફ હરૂન અલરશીદ હતો જે મહમદના કાકા અખસરની આલાદથી ઉતરેલો હતો અને રાજ્ય ચલાવતો હતો.

જુઆરે જોનમે એ શખુનો વાંચીઆ ત્યારે તે ગમ ખાઇ યોલીઆ, “અફસોસ ખાંનું એ કે મે તમારી જુદગી બચાવીછે તોખી આએ લખાંણુ માફ મોત આણુશે. હું એ બેદ સમ-જતો નથી, તોપણ મારી ખાત્રી થાએછ કે મારા જેવો બેનશીખ આદમી કોઈ બીજો હશે નહીં. ખાંનું મારા બિલવાથી ગુશો નાં કરશે અને મને માફ કરજે કારણ તમોને માફ દીલ અરપણુ કરીઆ વીનાં તમારી શાથ વાતચીત કરવી એ તદન મુશકેલછે. તમો પોતેખી શમ-જતાં હશે કે તમોને ના પાડવું એ મારા હા-થમાં નથી અને માફ એમ જણાવવું કેવું દર-ગુજર કરવાને ચોગ્યછે. મારા દીલથીજ મે વીચાર કીધો હતો કે તમારી ખરદાસતમાં મશગુલ રહી, તમારા ફરમાનો ઊંચકી લેઈ મારી તાબેદારીથી તમારા તરફ જગેલા મારા ખીઆરમાં મજબુત રહી તમારા દીલની શપાતી ઉપર મારા વીશોની મોહબતનું દરખત ઊંગતું કરે. પણ એ સઘલો મારો વીચાર એકદમ નાઇલાજ થઈ ગયોછે. આવી દીલની સદા ખ-

લતી આગ વચે હું કદી જીવી શકનાર નથી.
ફીકર નહીં હું એટલાંધીજ શંતોસ પાંખીશ કે
તમારો થઈને હું મરી જઈશ. વાસને ખાનું
તમે ને વારતા કેવા માંગોછો તે જણાવો કે
મારી કમતાલે ફરનો અંત આવે.”

એમ બોલતાં તેની આંખમાં આંસુ ભરાઈ
આવીઆ. તે આશતનેખી લાગી આવીઊં પણ
આ તેનાં સમદાથી જરા દલગીર થવાને
બદલે તેણીનાં દીલમાં ઉલતી ખુશાલી ઉપજવા
લાગી અને તેણીનું દીલખી તેનાંપર ઢાકવા
લાગું, તોખી તે છુપાવી જાણે જેનમનાં બોલ-
વાની તેને કશી પરવા ન હોએ તેમ બોલી,
“તમોને માફ મોહો જોવાથી આટલી બધી બે-
ચેની પેદા કરસે એવી ખબર હતેતો. ખચીત
મારો ખુરજો તમારી શનમુખ ઊંચકવાને હું
ઘણી સાવચેતી રાખતે. વલી હું નથી ધારતી
કે મારી તવારીખ જનવાથી તમારી હાલત તમો
ધારોછ તેમ જીવપર આવવા જેવી થાએ.”

પછે તે બોલી, “મારૂં નામ ફતનાહિ
જેના અર્થે કુખ આપતું ઓળર થાયેછે,
શબ્દ મારો જનમ થયો ત્યારે મારી ખુબ-
સુરતી બેઈ એવું ધારવામાં આવીઉ કે જેની
મારી મુરત જોસે તે
આફતમા આવીઆ
વીનાં રેશે નહીં. વલી
તમેએ હવે જાણ્યું
કે રાજા હાજન
અલ રશીદની હું
એક માનીતી આ-
રત છું.”

મારી નાદાંન વ-
ચમાંજ મને એને
ત્યાં લઈ જઈ રાખી
હતી. જે મતલબશર
મને લઈ જવામાં
આવી હતી તે મતલબ
જલવવાને મારી પછ-
વાડે કાંઈ જેવી તેવી
ખરદાસત લેવાઈ નહીં.
મને કેલવવા પાછલ
જે જે મેહનત તેઓ-
એ લીધી તેથી મેજ
માહીતગારી મેલવી
તે કાંઈ થોડી
હતી નહીં. મારી
આલાકી શાથ મારી
ખુબસુરતીના પ્રકાશ
જોતાં ખલીફની જે-

હરખાંણી મારાપર છાંદ વધવા લાગી.
તેને મને પોતાનાં આરકાની પડોશમાંજ એક
આરડો આરાસતા કરી રાખી. તે એટલીજ
ફેરખાંણી મારાપર ખતાવી ધરાયો નહીં. મારી

હજુરમાં વીશ ખાંદીઓ તેણે મોકલી તેમજ
ખીજાં ઘણાંક ખીદમતગારો મારી ચાકરી કરવા મને
સોંપ્યાં. આ સઘલી તેની મેહરખાંણીથી જગ-
તમાંની કોઈ રાણી નહીં બોગવી શકે એવું

શુખ હું બોગવવા
લાગી. હવે તમે
વીચાર કરો કે ખ-
લીફની આરતને મારા
એ સઘલાં શુખથી અ-
દખાઈ કેમ ન ઉપજે.
ખલીફ તોણીને કાંઈ
થોડું શુખ આપતો
હતો નહીં પણ એ
આરતે દીલથી કેટલ-
વજ કીધો કે કોઈખી
પ્રકારે મારો નાશ
કરવો.

ઘણો વખત શુધી
હું તોણીનાં છટકાં
અને દાવપેજથી બહુ
શંભાલી રહી. પણ
અતે હું તોણીના
હાથપર સપકાઈ અને
વખતશર તમે આવી
મને ઉગાડી ન હતે
તો હું જરૂર મોહતને
સ્વાધીન થાત. મને
કશે શક નથી કે
તોણીએ મારી એકાદ
ખાંદીને લાલચ આપી
શરખતમો કોઈ દવા

દવા બેલી પાઈ. (સફ ૭૩૩.)

બેલી મને અજાણપણે પાઈ બેશુધ અને બે-
ભાણુ કરી તે તકનો લાભ લેઈ મને પોતાથી દુર
કરી તે બેભાંની એટલી શખત હતી કે સાત
આઠ કલાક શુધી હું જગડત મૂક નહીં હોવસ,

સખખ હું જરામાં હું જગી ઉઠું.

“પણ એવી મારાપર અલાપ લેવાને જોખીદી, તે હમના ખલીફ હયાં હોતો ત્યાં શુધી કાંઈ કરી શકી નહીં. પણ તેનાં પોતાનાં પડોશીઓની આડી ચાલસાઈ તેમને શીક્ષા કરવાને લશકર સાથે બાહરે ગયલો હોવાથી એ તક તેણીએ હાથ કીધી. આવો શંભેગ બનતો નહીં તો તે ગમે એવી છે તોખી મારીપર આ ઘાતકી પગલું ભરવાને કદી હીમત કરી શકતો નહીં. ખલીફથી એ વાત છુપાવાને તેની હવે શું તદખીર લગાડશે તે મને માલમ નથી. તમારે જાણવું જોઈએ કે હાલ તો મારે વીશે તદન ચુપકીડી અખતીઆર કીધામાંજ મને ઘણો ફાયદો થાએ છે. મારી જીંદગીના આધાર એ ઉપર ખામોશી અખતીઆર કરવાપર રહેલો છે. જ્યાં તુલીક ખલીફ ખગદાદ શેરમાં નથી ત્યાં શુધી મારો ખચાવ તમારા ઘરમાંજ છે. એ વાત હાલ તુરત ગુપ્ત રાખવાને તમોને ઘણું લાગતું વલગતું છે, અને તમારા ફાયદા સાઈ છે કારણ કે જો એ કરપીણ આરતને એ વાત ખબર પડશે કે તમોએ મને ખચાવી તો પછે તમારાપર તેની વેર લેવાને ચુકશે નહીં.

“જ્યારે ખલીફ પાછો ફરશે ત્યારે મને એટલી બધી શંભાલ લેવાની જરૂર રહેશે નહીં. તેને હું સઘલી બીનાંથી વાકેફ કરીશ અને મારી પુર ખાત્રી છે કે હું તેને અતી ઘણી વાહાલી છું તેથી મારો જાન ખચાવાની તમારી સેવાનો બદલો તે પુરતી રીતે વાલી આપશે.”

એ શાંભલી જેનમ બોલીઆ, “ખાંનું તમોએ જે ખુલાશો મારી આગલ કીધો તે વીસે હું તમારા હજારો હજાર ઉપકાર માંનું છું. તમો જે ફીકર રહો, તમારા એક ખાલનેખી આ જગા પર અલવાર આવશે નહીં, અને તમોએ ચુપ-

કીદી રાખવા શંખધી જે ખાહેશ ખતાવી છે તે સેવટ શુધી હું ધ્યાનમાં રાખીશ એમ તમો ખાત્રી સાથ માંનજો.

“મારા ચાકર નફરો જે ઇમાંન થઈ એ વ્રાત તેમનાં જાણવામાં આવ્યાથી જાહેર કરે, પણ તમો કેમ અને કયાંથી આવીઓં તે બીનાં તેમને કદીખી માલમ પડવાની નથી એટલે તે લોકથી કાંઈ થઈ શકવાનું નથી. એટલુંજ નહીં પણ તમો ખેશક માંનજો કે તેમને એ વીશે પુછપરછ કરવાની ખોટી ખાહેશની ટેવખી નથી. વલી આજ કાલ જવાંન ગખરુએને ખુખસુરત જવાંન ગુલાંમડીઓ ખરીદી લાવવાનો એટલો બધો ચાલ પડી ગયો છે કે તે વીસે હાલ કોઈને નવાઈ જેવું લાગતું નથી. એ લોકો એમજ માનશે કે હું પણ તેવાને પગલે ચાલી એક ખુખસુરત આરત ખરીદી લાવીઓ છું. વલી એ લોકો એવું ગુમાંન લઈ જશે કે હું તમોને છુપા છુપ લઈ આવીઓ તમાં મારી કાંઈ નેમ હશે, વાસતે એ ખાખે તમો તદન બીન ધાસતી રહો. આપણાં ખુલ્લંદ દરજ્જાનાં સેહનસાહાની માનીતી આરત તરીકે ગણી તમો તરફ પુરતાં આદરમાંથી તમારી સઘલી સેવા બજવામાં આવશે એવું ચોકશ માંનજો. પણ ગમે તેતલી તે સતો ધરાવનાર છે તોખી મારું દીલ જે એકવાર તમારાં ખેચાંન તલે ખેચાઈ રહ્યું છે તે કદીખી છુટું થઈ શકવાનું નથી. હું સારી પેઠે શમજું છું અને મને પુરતી ખબર છે કે ‘જે ચીજ ધણીની હોએ છે તેની ગુલાંમોને મનાઈ છે.’ તો પણ મારો ખીઆર તમો તરફ દોડ્યો તે તમોએ મને કહ્યું કે તમો ખલીફનાં માંનીતા છે તે અગાઉનો હતો. હવે મારો એ જુસસો હું અટકાવી શકતો નથી અને જો કે તે હજુર ખચગી મો છે તોખી આપણા વચેનાં આ મેલાપથી

દીનપર દીન વધી મકમ થતો જાય છે અને ઘણાજ દીવસનો જડ યદ્ય ગયો હોય એવો મુશતકીમ મારાં જગરનાં દરમીઆનમાં મુલ ઘાલી બેઠો છે. મને આશા છે કે આપણે ફનેહ-મંદ માહાબલ સેહનસાહા તમોને પાછાં બોલાવી જોખીદીની આ નીચ ચાલ શાફ તેણીને સીક્ષા કરસે. પણ હું એટલું જ ચાહું કે ખલીફને ત્યાં પાછાં જવા પછે કમનશીબ ગેનમ જેનો પીઆર ખલીફ કરતાં કોઈખી પરકારે આછો નથી તેને તમો જુલો જસો નહીં. ખલીફ ગમે એવો દાલત અને સતામંદ છે તોખી તે તમારા વીચારમાંથી મને ખીશાહી મુકવાની શક્તી ધરાવતો નથી. જે જુસસાથી મારો પીઆર તમારા તરફ દોડે છે તે કરતાં વધારે પ્યારથી તે તમોને ચાહી શકસે નહીં. તમોને મુક્યાં પછે દુનયાનાં ગમે એવાં ખુણામાં હું જઈશ ત્યાંખી તમોને એજ મુજબ ચાહતો રહીશ, અને તે મોહત શીવાએ ખીજુ કાંઈ બંધ પાડી શકશે નહીં.”

ફતનાએ જોયું કે ગેનમને અતી ઘણું લાગુ હતું. તેની એ હાલત જોઈ તેણી ઘણી અંદેસામાં પડી કારણ તેની પોતે પણ તેના તરફ પ્યારના જસસાથી બેચેન બની હતી. તેણીએ વીચાર કીધો કે જો એ ખીનાં વીસે વધુવાર તેઓ વચે વાતચીત ચાલું રહી તો તેણી પોતે કોણ હતી તે જુલો જસે અને અજાણપણે તેને પોતાનો ભરમ જાહેર કરી દેસે, તેથી તેની બોલી, “હું ધારું કે આ વાતથી તમોને કુખ ઉતપન થાય છે માટે આપણ ખીજુ બાબદ ઉપર ધ્યાન આપે, અને તમોએ મારાપર જે બેહદ ઉપકાર કીધો છે તે વીસે મને તમારો આભાર માનવો જોઈએ. એ વીસે હું જમારેખી વીચાર કરું ત્યારે તમારો પાઠ માંનવાને મને અશક્ત થયલી જોઈયું કારણ કે એ તમારી સેવા વગર હું કદીખી દીવસની રોશની ફરી જોત નહીં.”

એટલાંમાં બારણું ઠોકાકું તેથી વાત પડતી નાંખી ગેનમે તે ઊંચાડી જોયું તો તેનો ગુલાંમ ખાંણનો શુરો તૈયાર થયો હતો તેને ખબર આપવા આયો હતો. કોઈખી આદમીને ફતનાં જે આરડામાં હતી ત્યાં આવવા નહીં દેવાનાં વીચારથી તેણે શુરોનો તમામ શાંમાંન પોતાને હાથે બીછાવીએ જેથી ફતનાંની ખાતરી યદ્ય કે તેણી ખાતર તે કેટલી બધી સાવચેતી અને મેહનત લેતો હતો.

બેઉ જણાએ ખાંણું ખાધા પછે ગેનમે સઘલો શાંમાંન પાછો પોતાને હાથે ઉઠાવી બારણા આગલ ઉભેલા નફરોને હવાલે કીધો અને બોલ્યો, “ખાંનું તમોને હવે આશાએશની જાજ જરૂર માટે હું બાહાર જોઈયું અને જમારે તમો પાછાં ઉઠસો એટલે તમારી સેવામાં હું હાજર રહીશ.”

એટલું કહી તે બાહાર ગયો અને બે ગોલાંમડી ખરીદી. વળી એ ખલીફની માંનીતીને લાએક કપડાંની બે ગાંશડીએ પણ તેને વેચાતી લાવીએ. તે ગોલાંમડી અને તે ગાંશડીએ ફતનાં આગલ ધરી તે બોલીએ, “ખાંનું તમો જેવા મોલાવાલા આદમોને ગોલાંમડીની જરૂર માટે તમો એ લોકને તમારી સેવામાં રેહવા દેઓ.”

પોતાને વાસતે આટલી બધી દીલસોજી અને પરાણાગત જોઈ તેની દીલથી ઘણીજ ખુશી થવા લાગી. તેણી બોલી, “સાહેબ, મેં જોયું કે તમો જેખી ચીજ બજવા માંગો છો તે બાજે આદમીએ માફક અધુરી રેહવા દેતા નથી. તમારા મારાપર આટલાં બધાં હેશાંનમાં તમો ઉભેરો કરતાજ નજાછો. વારું હું ઉમેદ રાખું કે તમોને હું કદીખી નીમખડરાંમ થઈશ નહીં અને પરવરદગાર જલદીથી મને એવી હાલતમાં લાવી મુકે કે હું એ તમારા ઉપકારનો બદલો વાલી આપવાને શક્તીવાંન થાઉં.”

તે બેઠ બાંદીઓને બીજા ઓરડામાં મોક-
લાવી ગેનમ તેણીથી દુર બીજા કોચપર અદ-
બથી બેઠો અને વલી પાછી પોતાની બલતી
આગ તેણીને જાહેર કરવા લાગો. “કુનીઆનાં

“સાહેબ,” તેણી બોલવા જાહેર એટલામાં
ગેનમજ બોલીઓ, “બાંનું આ બીજા મરતબે
તમોએ મને ‘સાહેબ,’ એ બોલથી બોલાવી
નવાળો. તમોએ પેલી ગોલાંમડીઓ હજુર એજ

શરવેથી મોટા રાજાને અરપાણ કીધેલાં એક દીલ
પર મારે તરફની લાગણીની અશર પેદા કરવાની
આશા રાખવીબી ફાકતછે. અફસોસ ! પણ મારા
આ કમનશીબમાં મને એટલોજ ઇશારો મલે કે
મારાં બલી ખાખ થતાં દીલમાં જે મોહબતના
આતસ સલગચાછે તેથી તમો તદન જે
ખખર નથી તો મને ઘસ્ટું શુખ મલેલું હું
ગણીસ.”

એ લોકને તમારી સેવામાં રહેવા દ્યો. (અફ ૭૩૬.)

માંનથી મને યોલાવીઓ પણ તેઓની હાજરીને લીધે હું તે વીસે અખાડા કરી ગયો. પણ હવે તમારી કણે માગી લેહીછ કે મેહરબાની કરી જોદા ખાતર એ નાંમથી મને યોલાવતાંનાં. તમો મને એક તમારો કમીના ગુલાંમ શમન્ને, કે જે હાલતમાં તમારી ચાકરી બજાવતો સેવત શુધી હું રેહીશ."

ફતનાં બોલી, "નાં નાં, એમ કેમ બને? જે ઘણીએ મારી છ'દેગી બચાવી, અને મારા પર આટલો બધો ઉપકાર કીધો તેને અપમાન ભરેલી રીતે યોલાવતાં હું ઘણી સાવચેત રહીશ. તમોને ન છાજતી ચીજ કરવી અથવા યોલાવી એ મને નીમખહરાંમીનાં બટામાં લાવી નાંખે, વાસતે માફ અંતઃકરણ જે વલાણથી તમો તરફ મને વરતવાને ઉશકેરે તેમાં તમે આડા નાં આવો. જે કાયદો તમોએ મને દેખાડ્યોછે તેને મલતું તમારા તરફ માંન રાખી મને વરતવા દેઓ. આવી ઊંધી ચાલ ચલાવી કદીબી હું ગુનેગાર થઈશ નહીં. તમો જે વરતણુંકથી મારા તરફ વરતોછ તેનો ઘર ઉપયોગ કરતાં હું સદા ચોકિલી રહીશ. હું જરાબી આંણાંકાંણી વગર દેખાડી શકીસ કે તમારા તરફ હું કદીબી બેદરકારીથી નેઈશકીશ નહીં. પણ વળી જે કારણો મને એ વીસે ચુપ કીડો અખત્યાર કરવા ફરમાવેછે તે તમોને રોશ નછે."

એ રાખુનો શાંભલી જેનમનું દીલ ખુશાલીથી ભરાઈ આવીઊં; હરખનાં આંખુ તેની ચશમમાથી તપકાવા લાગ્યાં. તેણીનો ઉપકાર માંનવાને તેની કણે શબ્દો પુરતા હતા નહીં. એટલુંજ કહી તે શંતોશ પાંમીઓ કે "જેનાપર ઘણીની માલેકી અને અખતીઆરીછે તેની તેનાં ગોલાંમને મનાઈછે."

રાત પડવા આવી એટલે તે ઉઠ્યો અને પોતે

બતે જઈ બતી લઈ આંચો. બતી તેબલ ઉપર મુકી બેઠ જણા ફલ અને મેવાપર હાથ નાંખી તે એકમેકને અરશપરશ બેઠ કરી ખાવા લાગ્યાં તથા સ્વાદીશત શરાબ દમબદમ બેઠ જણે પીવા માંડીઓ. બે બે ચચાર નાંમ પીધા પછે તેઓને વીચાર આંચો કે કાંઈબી ગાંનું ગાયો વગર તે વધારે પીવા નહીં. જેનમે તેજ વખતે પોતાનાં દીલમાં ચાલતાં ઉભરા પરગત પડે એવું એક ગાએન જોડી ગાવા માંડીઊં. આંચે તરફ ફતનાંએ પોતાપર શું શું પડીઊં હવું તેના શાર ખેંચી તેનું એક ગાયન બનાવી ગાયું કે જેથી જેનમનો ચાહો તેનાં તરફ વધારે મજબુત થયો. એ શીવાએ ખલીફ તરફ તેણી કેટલી વફાદારછે તેપણ તેણીએ જણાવીઊં. એ મુજબ તેઓ છેક મધરાત શુધી બેઠાં અને છ'આરે ઉઠવાનો વખત થયો ત્યારે તે બેઠ જણા એક બીજથી છુટાં પડી પોતાની જગાએ શુવા ગયાં અને જેનમે જે ઝોરતો ખરીદી હતી તેઓને તેણીની આગલ રાખી.

એ મુજબ તેઓ ઘણાક દીવસ શુધી શાયે રહ્યાં. એ જવાંન સોદાગર એક ઘડીબી એ સ્ત્રીની સેવામાંથી છુટો રહ્યો નહીં અને ઘણા અગતનાં કારણ શીવાએ કદીબી તેણીને વીહીલી મુકી બાહર જતો હતો નહીં. તેજનો એવે વખતે તેણી શુતેલી હાએ; બાકીનો સઘલો વખત તેણીની શંગતમાં કાહાડતો હતો, તેનું ધગ ધી-આંન સઘલું ફતનાંમાં હતું. તેજજ એ સ્ત્રીબી તેનાં બદલામાં ખુલી રીતે એકરાર કરતી હતી કે તે જેવો તેને ચાહતો હતો તેથી આછી તે તેને ચાહતી હતી નહીં. જે કે તેઓ આટલા બધાં એક બીજાંપર જોહી પડ્યાં હતાં, તેબી ફક્ત ખલીફ તરફનાં માનને ખાતર એ પોતાની પ્રીત ચોકશ હદ તુલીકજ બલવી રાખી હતી.

આંચે તરફ ફતનાં મોહત્તમાં પંજમાંથી સપ-

હાતી બંચી જનમ શાથ શુખ ચેનથી રહેતી હતી, તેમ બીજા હાથપર જોખીદી પોતે કીધેલાં કરમ-થી પોતાનાં મેહલમાં ઘણી બેચેન રહેતી હતી.

જીઆરે પેલા ત્રણ ગોલાંમોને તે શંકુખ શ-વાધીન કરી પોતાનું વેર લેવાનો એ નીરદય આ-રતે નીશચ્ચે કીધો અને તે શંકુખ લઇ તેમાં શું હવું તે વગર જાણુવે એ ગુલાંમો તોણીનાં હોકમ મુજબ લઇ ચાલીઆ ત્યારે તે-ણીનાં દીલમાં બેહદ બેચેની, ધાસતી અને ફીક-ર પેડા થઇ. તોણીની ઊંગ અને બુખ જતી રહી. તમાંત્ર વખત તેની પોતાનો ગુના કેમ છુપા-વે તેના વીચારમાં કાહાડવા લાગી. તે મન શાથ સવાલ કરતી, “મારો ખાવીંદ, જે બીજા કોઇખી પોતાની આરતો કરતાં ફતનાં વધારે ચાહે છે, તે આવી મને પુ-છશે તો તેને શું બાહાનું બતાવીશ. ઘણીક તાલ તોણીને શુજ પડી પણ કોઈ પેશ પડી શકે એવી હતી નહીં, અને તેમા ઘણી અડચણો આડી આવવા લાગી. તોણીની એક દાસી હતી તે ઘણી જઈક ઉમરે આવી હતી. તોણીએ જોખીડીને છેક નાંતપણથી ઉછરી મોટી કીધી હતી. શહ-વાર પડતાંજ તોણી તેણે બોલાવી મંગાવી અને પોતાનો સઘલો ભરમ તોણીને જાહેર કરી બોલી, “મારી પીઆરી મા તે મને હરેક હગડાઈની વેલાએ તારી સહલાથી મદદ આપી છે, તેવીજ હમાણા પંચાતીમાં હું આવી પડી છું અને માફ શરવે શુખ અને ચેન હું બુલી ગઈ છું કે મારો ખાવીંદ ખલીફ આવી પુછશે તો તેને શી રવેશ જવાબ દઈશ.”

એપરથી તે બુધી બોલી, “મારી પીઆરી બાનું અગર આ કાંમ નહીંજ કીધું હતેતો ઘણું સાફ થાત અને આવી પંચાતીમાં આવી પડતું નહીં પડત. પણ જીઆરે હવે થયું એટલે તે વીશે વધુ બોલવામાં ફાએદો નથી. હવેતો એવો

ઉપાએ શોધવો જોઈએ કે નાંમદાર ખલીફ ક-ગાએ. મને એક વીચાર એ આવે છે કે તમોએ તુરત એક લાકડાંની આદમીનાં કદની પુતલી બનાવી તે એક શંકુખમાં ચુકીને તે ઉપર કપડાં લપેતી સઘલી કીરીઆ કરી મેહલનાં કોઈ ભાગમાં દફનાવીએ. પછે એક પથરનો લેખ શાથનો મીનારો ગુંબ-જનાં આકારમાં તે ધારપર બંધાવો અને કાલું કપડું ધકાવો, અને તેની આગલ મોમબતીની રોશની બલતી રખાવો. વલી હું કેહવાને બુલી ગઈ કે તમોએ પોતે શોકમાં બેશબું જોઈએ તેમજ તમારી અને ફતનાંની સરવે બાંદીઓને તેમ કરવાને હોકમ કરવો. જીઆરે ખલીફ આવીને તમો સરવેને શોકમાં જશે એટલે તે તમોને તેનું કારણ પુછશે. તમો કેજો કે તેની આબરૂને લાએક થાએ તેવી રીતે સરવે કીરીઆ અને ખરચ કરી ફતનાંને એકા-એક મરણ પાંખી તેને દફનાવી હતી. એમ કેહવાથી તે તમોપર હદથી જેઆદ પીઆર વધારશે. વલી તમે તોણીની એક શુંદર ધાર બંધાવી, જે શાબેતીથી તમારી સઘલી વારતા તેનાં ધીઆંનમાં ઉતરશે. તે એ ફતનાપર પુશકલ પીઆર ધરા-વે છે તેથી તે જરૂર તોણીની ધારપર જઈ આંબુ વરશાવવા વીનાં રહેશે નહીં. વળી કદાચ તમારા કેવાપર ભરૂશો નહીં લાવી એ સઘલુ ફકત અદખાઈ ખાતર તમોએ તેને મેહલમાંથી કાહાડી ચુકી હશે, અને એ સઘલી કીરીઆ કાંઈજ નહીં પણ ફકત એક ઢોંગ અને તેને સમજવાનું બાંનું હશે, એમ શમજ ધાર પાછી ઉખેડાવી તોણીની લાશ જોવા માંગશે, અને જીઆરે તેનો નજરે એક આરતનું કાલબુદ પડશે એટલેજ તેની ખાતી થશે અને તેથી તે તમોપર ઘણી મમતા રાખી તમારી વખાણ કરશે. હવે એ આરતની મુરતી હું પોતે શોહ-

રનાં એક મીશતરી પાશ કોતરાવી તૈયાર કરાઉછ, કે તેને કશી રીતનો શક ન જાએ કે એ શું કારણશર બનાવામાં આવેછે. પણ એટલાં તમે ફતનાની બાંદીઓને બોલાવી મંગાવો અને જોઓએ ગઈ રાતે તેણીને શરબત પાચું હતું તે સઘલીઓને જણાવો કે તે લોક પોત પોતામાં વાત કરે કે તેમની બાઈ એકાએક મુવેલી માલમ પડી. તેઓને ગમથી પોશાક ચાક કરવા કહો તથા ઓરડામાં જવા વગર બાહારજી ઉભી રહી રડવા કુતવા ફરમાવો. તેમને જણાવો કે તેણીને દફનાવાને જનાંખાણાંનાં વડાને તમે હોકમ આપેઓછે.” એ સઘલું સાંભરી જોબોદીએ બુધીઆ પર ઘણી ખુરબાંન થઈ ગઈ અને પોતાની જહવેરની પેટીમાંથી એક શુંદર કીમતી વીઠી કાઢાડી તેણીને આંગણે પેહડાવી, ઘણીજ ખુશાલી સાથે બોલી, “મારી નેક મા, તારો હું કેવી તહરેથી ઉપકાર માંતું. આવી તાલ મને કદીબી જડપતે નહીં, અને એથી જરૂર મને ફતેહ મલશે તેમાં કાંઈ શક નથી. હવે મારાં દીલને જરા ધીરજ આવી, અને મારું ગુચવાએલું મગજ શાંત થયુંછ. પેલી લાકડાંની મુરતીનું કાંમ તને શોફી અને બાકીની તજવીજ હું કરુંછ.”

જોબોદીની મરજી મુજબ, લાકડાંનું બદન ઉતાવલથી તૈયાર કરવામાં આવીઁ અને તે ફતનાનાં ઓરડામાં એ બુધીએ લઈ જઈને કફન પેહડાવી એક મુવેલાં આદમી જેવું દીશતું કીધું અને પછે તેને એક શંદુખમાં શુવાડીઁ. તેને ત્યાંથી ઊંચકી લઈ જઈ, મરશરે, જે પણ તદન ઠગાચો હતો, ઘટતી કીરીઆ સાથે જોબોદીએ બતાવી તે જગામાં દાતીઁ. તેમજ એ ઓરતની માનીતી બાંદીઓ બીજી પેલી શીખવી મુકેલી ઓરતોને જોઈ

જર જર રડવા કુટવા લાગી. જોબોદીએ તુરત કરીઆને બોલાવી તેનીની લાશની જગાપર એક શુંદર ઘોર બાંધી દેવાનો હોકમ કીધો જે તેઓએ તુરત પુરી કરી દીધી. એ પછે તેણીએ પોતેબી શોક અખતીઆર કરી શીહા લેખાશ પેહડચો જેથી આખાં શહેરમાં એ ખલીફની માનીતીનાં મોહતની ખબર ફેલાઈ ગઈ.

એ વાત જેનમનાં કાંનપર આવી પણ તે ઘણી અશુરે હતી, કારણ કે આપણે આગલ જોયું તેમ એ કવચીતજ એ ઓરત આગલથી ખીશી બાહાર જતો હતો. પણ જીઆરે એ વાત તેને સાંભલી ત્યારે તે તેણી આગલ બોલ્યો, “બાંતું આખું બગદાદ સેહર તમે વીશે એમજ માંનિછ કે તમે ગુજરી ગયાંછો તેમજ મારી ખાતરીછે કે જોબોદીબી પણ ધારતી હશે; પણ બોદાતાલાની નેરબાંનીથી હું ઘોવાંઈ પુરવાને શકતીવાંન થયોછું કે તમે તદન ખચી ગયાંછો. પરવરદેગાર એવું કરે કે આ બોટી ગપનો લાલ આપી આપણને એ જગાથી દુરદરાજ શહેરમાં લઈ જઈ મુકે કે જ્યાં તમે મારાં જીગરનાં માલીક થઈ તે ઉપર અમલ ચલાવો ! પણ એ ભાયગ કોણના લાવે ? દુનીઆમાં શરવે થી મોટા સાહાજાડાને શુખી કરવાને શાર્ પરવરદેગારે તમેને પેદા કીધાંછે અને તે શુખ જોવાને હાઈન અલ રશીદ શીવાએ બીજા કોણ સાહાજાડોછે ? તેજ તમારે લાએકનોછે. અગર તમે એમબી ચાહો કે તેની ખીતને ત્યાગ કરી મને શુખી કરો પણ શું મારાથી તેમ કબુલ વતીક થઈ શકાએ ? ના કદી નહીં, કારણ શું એ વાત ખરી નથી કે “જે ચીજ ઘણી સારૂ છે તેની બંદાને મનઈછે.”

એ ખુબશુરત ઓરતને જોઈ એનાં એમ બોલવાથી ઘણું લાગી આવીઁ તેણી તેના પાધરે જવાબદેવાને અખાડા કરી તે બોલી, “સાહેબ હાલ

આપણુ જોખીદીની થતી ફતેહના અટકાવ કરી શક્યું નહીં. પોતાનો ગુનાહ શાંતવાને સારું તેણે આવા ઉપાયો કીધા હોય તેમાં નવાઈ નથી. તેણીને હમણાં તો જેમ ધીઆનાં માં આવે તેમ ચાલવા દેવો કારણ કે મારી પકી ખાતરી છે એ તેણીની થોડોવારની ફતેહ જરૂર તેણીને દલગીરીનાં ગારમાં દુખાડશે. ખલીફ થોડા વખતમાં શેહરમાં પાછો આવશે અને આપણે છુપેથી તેને સઘલી વાતથી વાકેફ કરશું. હાલ તો આપણે ઘણી સાવચેતીથી સંભાલી ચાલવું જોઈએ અને તેણીને જાણવા દેવું નહીં જોઈએ કે હું જીવતી છું. જેમ થવાથી કેવા માંડાં પરીણાંમાં નીપજશે તે વીશે એ તમોને જણાવી-ઉછે.”

ત્રણ માસ ગુજરી જવા પછે ખલીફ ફતેહની કીરતી શાથ સેહરમાં પાછો દાખલ થયો. તેણે પોતાનાં દુશમનોનો પરાજય કીધો હતો તે ફતેહનાં મલી કેહવા જેહલમાં ધસી અને પોતાની ફતેહની કીરતી તેણીને જણાવવાને ચાહ્યું. પણ તેને તુરત માલમ પડ્યું કે સઘલાંઓ ગમીનાં લેખાશમાં હતાં અને કોઈ મઠિા ખનાવ ખનેલો હતો. જીઆરે જોખીદીનેબી એવાજ પોશાકમાં અને ગમગીન દીલે તેને મલવા આવતી જોઈ તેવાંજ પોશાકમાં તેણીની ખાંદી-આનેબી દખી તેની આતુરતામાં વધારો થયો. તેણે તુરત તેણીને એ સઘલાંનું કારણ પૂછ્યું. તેણીએ જવાબ દીધો, “ખરૂં ધરમીઆનાં શરદાર તમો નામવરની ખાંદી ફતેહનાં સારું હોય એ આજ શોક અખતીઆર કીધો છે. તે ખચારી એકાએક એટલા થોડા વખતમાં મરણ પામી કે હમો તેના કશો ઉપાય કરી શક્યાં નહીં.” તેણી આગલ વધું બોલે તે આગમચ ખલીફ એટલો તો ગમખાર થઈ ગયો કે એક અફસોસનો અર્વાજ કાઢાડી બેલાંન થઈ ગયો.

તુરત પાછો શુધીમાં આવી તેને પૂછ્યું કે તેની વાહાલી ફતેહનાં કહી જગાપર દેનાવી હતી. એ મકરે આરત બોલી, “સાહેબ તેણીને અવલમંજલ પુગાડવાની સરવે કીરીઆ મારી નજર આગલ મે ફરાવી છે તથા તેણીને લાએક થાય એવી ઉમદા ધોર ખનાવા પાછલ મેં કશી રીતની વાંન કીધી નથી. તેનીની લાશની જગાપર તમામ શીધી મરમરનાં પથરની એક શુદ્ધ ધોર ખનાવી છે અને તમો જો નામદાર ચાહો તો તે ખતાવાને હું પોતેબી તમારી શાથ ત્યાં આવીશ.”

ખલીફ તેણીને શાથે લેવાની કશી જરૂર જોઈ નહીં તેથી મરશરને લઈને પોતે ત્યાં ગયો. પોતાનાં લશકરી લેખાશમાંજ તે ત્યાં ગયો હતો. ધોરનો ઠાઠ માથ અને ભપકો જોઈ તેણે છકજ થઈ ગયો અને વીચાર કરવા લાગો કે જોખીદીએ પોતાની એક દુશમન જેવી આરત સારું આટલી બધી મેહનત અને કાલજ કાંચે લીધી. અલખતાં આ તેણીનાં કાંમથી તેને ઘણી અજબબી લાગી. તે પોતે જતે અદેખો હતો તેથી જોખીદીનાં તરફ તેને શક પેદા થયો અને દીલમાં વીચારીઉ કે તેની ફતેહનાં ખચીત કેટ જીવતી હશે. પોતે લાંમખો વખત બાહર રહ્યો તેના લાભ લઈ જોખીદીએ તેણીને મેહલમાંથી બાહર કાઢાડી મુકી આ તાલ રચી નહીં કાંચે હોય ? અને તેને એવી જગાએ દુરદરાજ મોકલી દીધી હોય કે કબુ તેણીનો પટો તેને મલેજ નહીં. એવો એવો શક તેનાં દીલમાં ઉપજવા લાગો. પણ જોખીદીએ તેણીનો પ્રાણ લીધો હશે એવો તેને ખીઆલ કદી નહીં આવીઓ.

પોતાનો શક દુર કરવાની મતલબથી તેણે હોકમ કીધો કે તે ધોર બોલી કરે અને પોતાનાં શનમુખ પોતાની માનીતીનું કાલખુદ જાહેર લાવે. પણ જીઆરે પેલાં લાકડાંની ચુરતી ઉપર શકે

કપડું વીતાએલું તેણે
જેવાની તેની ખાહેશ
વધી નહીં, કારણ કે
એ ધરમચુશત ખલીફ
વીચારીઉ કે મુવેલાનાં
કાલખુદને ઉગાડું કરવું
એ અપનીત કાંમ
હતું. એજ ધાસતી-
થી તેને તે કાલખુદ-
ની વધારે તપાસ ચ-
લાવવાને હીમત કરી
નહીં. ફતનાનાં મોહત
વોશ એથી તેને લગા-
રખી શક રહ્યો નહીં.
તેણે તે શંદુખપાછી
બંધ કરાવી, ઘોર
પુરાવી દીધી.

પોતાની માની
તીની ઘોર આગલ
સેવતનું માંન જાહેર
કરવાની મતલબ હો-
વાથી ખલીફ સેહર-
નાં તમામ કાજ
મુલાં અને ધરમોપ-
દશકોને બોલાવાને
હોકમ કીધો તથા
તમામ દરબારીઓને
હાજર થવા ફરમાવ્યું.
તેઓ સઘલાં મેહ-
લમાં જમાવ થતા
તે વખત પોતે
ઘોર આગલ રહી
દલગીરી અને શો-
કનાં આંશુ નાંખ-
તો હતો. સઘલાંઓ
આવીઆ ત્યારે
ઘોરની ખરાબર
સાંમે તે ઉભા અને

તેની આશાપાસ ખી
જાઓઉભા રહી બંધા
મોટ અવાજે બંદગી
કરવા લાગા. બંદગી
ખલાશ થવા પછે
કુરાંન ભાગુનારા ધ-
રમોપદશકોએ કુરાંણ-
માંથી ઘણીક બંદ-
ગીઓ વાંચી શંભ-
લાવી.

એ મુજબ એક
માશ શુધી શહવાર
શાંહાંજ બંદગી
ચાલુ રહી જે સઘલી
વખતે ખલીફ ત્યાં
પોતે હાજર રહેતો
હતો અને વડો વજર
અને ખીજ દરબારી-
ઓ ખલીફની માફક
શોકનાં પોશાકમાં ત્યાં
શેહજદો કરવાને આ-
વતા હતા. ખલીફને
આ મોહતથી એટલું
લાગું હતું કે દર વેલા
પોતાની પીઆરીની
જુદાઈ સાફ તેની
આંખમાંથી આંજુની
રેલ વેહેતી હતી, તેમ-
જ તે ખીજાં કાંમકાજ
ઉપર ધીઆંન આપી
શકતો હતો નહીં.

મહીનાંની આખે-
રીનાં છેલા દીવશે
શહવારથી ખીજ રો-
જનો શહવાર શુધી
ઉપર મુજબની કીરી-
આ જારી રહી હતી.
ખલીફ તે દીનેઆખા

મોટ અવાજે બંદગી કરવા માંડી. (સફ ૭૪૧.)

દીવશની ઠાકથી આજેન થઈ ગયા હતા તેથી તેણી ચાહાચું કે પોતાનાં આરધમાં જઈ જરા આશા-એશ લે. તે જઈ જરા થતો એટલે ઊગે તેના-પર ગલખે કીધો. એ વેલા તેનાં બીછાંનાંપર બે બાંદીઓ બેસી ભરત ભરતી હતી. તેઓમાંની એક માથાં આગલ અને બીજી પગ આગલ હતી. જુઓ શુધી તે તદન ભર હુંગમાં પડ્યો ત્યાં શુધી તેઓ તદન ચુપ બેઠી હતી.

જે આરત તેનાં માથાં આગલ બેઠી હતી અને જેનું નામ નુરાંને જહાર, (બાંમદાદ), કરી હતું તેણીએ જુઓરે ખલીફને તદન હુંગમાં ગીરફતાર જોયો ત્યારે બીજી જે પગ આગલ બેઠી હતી અને જેને નાંગમાતોશસોહી, (બાંમદાદનો સેતારો), કરી બોલતાં હતાં તેણીને કહ્યું, “એક મોટી વાત જહારમાં આવી છે જે નાંમદાર ખલીફ જાણશે ત્યારે તે હરખાઈ જશે. જે ખબર હું કેહવાની છે તે એ છે કે કિતનાં કાંઈ ગુજરી ગઈ નથી, પણ તંદારસતીનાં ખુશી સાથ જંગી ભોગવે છે.”

એપરથી તેનીની શાથી બોલી, “આ પરવર-દગાર! શું એમબી બને કે તે ખુબશુરત, શોહાંનાણી ભોગતવાલી, બેમીશાલ દીદાર ધરાવનારી, આપણી કિતનાં હજુર જીવતી છે?” એ બાંદી એટલીતો હરખમાં આવી બોલી કે તેણીથી વધારે ઘોંઘાત થઈ ગયો જેથી ખલીફ જાગી ઉઠ્યો, અને પુછ્યું કે તેઓ ગડબડ કેમ કરી તેને હુંગમાંથી બીદાર કીધો. “અફસોશ નાંમદાર સાહેબ,” તેની બોલી, “ને માફ કરો મારા ગુનાંને કારણ મારી ગફલતથી તે જનમ પાંમીઓ. પણ મારાં શાંભલવામાં આવીઁ કે બાંનું કિતનાં હજુર જીવતી છે એટલે મારાથી ખુશાલી જહાર પાડેયા વીનાં રેહવાયું નહીં.” એપરથી ખલીફ બોલ્યો, “તે મરણ નથી પાંમીતો તેનું શું થયું છે?” એનાં જવાબમાં બાંમદાદ બોલી, “નાંમવર ખાવીંદ આજ શોહાંને કોઈ અજાણા શખશે મને એક ચીઠી પુગાડી, જે ચીઠી કિતનાંનાં પોતાનાં હાથની લખેલી છે. એમાં તેણીપર વીતેલાં ગજબનું તેણીએ વરાણ કીધું છે અને એ બીનાંથી તમે નાંમદાર

રને વાકેફ કરવાને મને હોકમ કીધો છે. તમે નાંમદારને એકદમ જાણવા કરતાં તમે જરા આશાએશ લેઈ ઉઠ્યા પછે તે તમેને જાણવાને મેદરશત વીચારીઁ અને—” પણ ખલીફ વધુ શાંભલવાને થોખી શક્યા નહીં તેથી બોલીઓ, “લાવ તે ચીઠી ક્યાં છે, મને તુરત તેં નહીં જાણવીઁ એ ઘણી ભારી ભુલ કીધી છે.”

બાંમદાદ તુરત તે ચીઠી લાવી તેને હાજર કીધી જે તેણે ઘણીજ અધીર ખતાવી વાંચી. તે ચીઠીમાં કિતનાંએ પોતાનાંપર જે જે ગજબન ગુજરેલો હતો તેનું વરાણ કરીઁ હતું. વલી જેનને તેણીની કેટલી મદારત અને ખરદાસત કીધી તે વીશે લગાર વધારે શહરાગાત કરી લખ્યું હતું. એ વાંચી ખલીફ, જે જતે ઘણા અદેખો હતો, તે જોખીદીની આ ઘાટકી વરતાણુંકની ખબર લેવાને બદલે, ઉલતો કિતનાં ઉપર ભારે રીશ કરવા લાગો કે તેણી જેનમની દાશતી રાખી પોતાને બેવફા થઈ હતી. કેહરમાં આવી તે બોલીઓ, “અરે શું એમ છે? એ નાપાક ચંદાલ આરત ચાર મહીનાં શુધી એક જવાંન સોદાગર શાથ રહી? અને વલી બેહા થઈ તેની તારીફ મારી આગલ કરવાને જરાખી લજવાતી નથી? મને બગદાદ સેહરમાં આવી રેહવાને ત્રીશ દીવશ ગુજરી ગયા છે અને એટલો વખત ગાલી નાંખી પોતાની ખબર મોકલવાને એણીને હમણા શુજ પડીઁ? આ બેવફા ચંદાલ! હું તેણીનાં શોકમાં રાગમશ થાઉં અને તે પોતે મને ઠગવાનો પેશા માંડી બેઠી છે? એ બેહુયા આરતને શીક્ષા કરવાને અને જે જવાને મને અપમાન આપવાની હીમત કીધી છે તેને તેનો સ્વાદ ચખાદવાને ધીલ શાની કરવી જોઈએ.”

એટલું બોલી તે પોતાની દરબારમાં ગયો, જુઓ તે પોતાનાં મશલતીઆ શરદારો અને વજીરો શાથ હુમેશાં કાંમકાજ કરતો હતો. દરવાજો હુંગડતા તેનાં શરવે દરબારીઓ જેઓ તેની રાહ જોતા હતા તેઓ અંદર દાખલ થયાં. વડો વજીર સરવેની આગલ આવી તેનાં તખત આગલ ઉભો તેવોજ ખલીફ એવા અવાજ અને ગોસાથી બોલ્યો કે તેનો હોકમ

પાછો ફરવો એ ગોયા નહીં અને એવું વજરને લાગું. તે બોલીઓ, “વજર ગાયકર, તને હું એક ઘણું અગતનું કાંમ સોકુંછ તે તારે વગર વીલમ ખોવે ખજવણું નેઈશે. તારી શાય ચુનંદા ચારસો સવારો લે અને દમાશકશ સેહરનો ગેનમ નાંમનો એક સોદાગર ખચો અને આવી રહેલોછે તેની બોલ કરી ધુંડી કાઢાડ. એ અબુ અયુબ નાંમનાં વેપારીનો દીકરો થાએછે. તેની જગા માલમ પડતાંજ તું ત્યાં જઈ તેનું ઘરખાર સઘણું તારાજ કરી જમીન ખરાખર કર. પણ તે પહેલાં તે ગેનમને પકડી, મારી ગોલાંમડી ફતનાં જે આજ ચાર માશ થયાં તેની શાય રહેલીછે, તેણી જોડે મારી આગલ લાવી હાજર કર. હું તેઓને એવી શીક્ષા કરૂ તથા તે બેશરમ આદમીની શુધ કંકાણે લાગી કે મને અપમાન કરવામાં કેટલો જખમછે તે તેમને માલમ પડે તથા બીજાઓ તેથી દાખલો લે.”

એ શબ્દોનો નીકલતાંજ તે ખજવાને શરોચ-શમથી કબુલ કરી વજર ત્યાંથી ચાલતો થયો. જતાંને વાર જે મુખીઅ દલાલ હતો તેને વજરે તેડાવી મંગાવીઓ. તેરેશમી કાપડ વગેરેની દલાલી કરતો હતો. તેનથી તેને ખખર માંગી કે ગેનમ કહયા મોહોલામાં અને કહી જગા તરફ રહેતો હતો. તેણે તુરત જવાબ દીધો કે ઘણો કવખત થયો તે તેને જણાતો હતો નહીં તેથી તે તેને જતો રહેલો ધારતો હતો. પોતાનાં ઘરમાં ભરાઈ રહેવામાં તેને કસી હાશલ હતી નહીં, એમ કહી તેણે તેની રહેવાની જગાની ઇધાની ખતાવી.

પછે વજર લાગલો સેહરનાં કોઠવાલ કણે ગયો અને પોતાની શાય શાક્ષી દાખલ તેને રાખી તથા ઘોંડ ફાડ, શુયારો અને મજુરો એકઠા કરી જો-ઈતાં હથીઆરો શાય તે ગેનમના ઘર તરફ ચાલીઓ. અને ઘરની આશપાસ પોતાનાં શી-પાઈઓનો પોહોરો રાખીઓ કે ગેનમ ત્યાંથી છટકી નહીં જાય.

ફતનાં અને ગેનમ તુરતનાંજ જમી રહેલાં હતાં, અને તે આરત મોહોલાની ખારી આગલ બેશી બાહારનો વહીવત જતી હતી. તેણીને

કાંને ગડબડ પડવાથી દાકાવી જતાં માલમ પડીછી કે વડો વજર લશકર શાય ત્યાં આવેતો હતો. તે દીલથી ચેતી ગઈ કે તેનું ત્યાં આવવાનું કારણ પોતે અને ગેનમ હતાં. તેનીને ખખર હતી કે તેણીની ચીઠી ખલીફને મલી હશે પણ એવી વકી તેણીએ રાખી હતીજ નહીં કે આવી રીતથી તે તેણી શાય વરતશે. તેણીએ ઉમેદ રાખી હતી કે તેણીની કાંઠાંણી સાંભલી તે ઇનશાફ આપશે. વલી તેણીને ખખર હતી નહીં કે ખલીફ લડાઈથી ફા-રેગ થઈ ખગદાદ સેહરમાં કેઆરે આવીઓ હતો. અલખતાં તેણી તેને આલખતી હતી કે તે કેવા અદખા સ્વભાવનો આદમી હતો પણ પોતાની ખાખદમાં તે એવો ઘેલોથશે એવી તેણીએ જરાખી વકી રાખી હતી નહીં. વજર અને તેનો શાય આવતાં આદમીઓને જોઈ દીલથી તે ધુજવા લાગી. તેણીએ પોતાની કાંઈ દરકાર કીધી નહીં પણ ગેનમ શાફ તે અતીઘણી ફીકરમંદ રહીં. તેણીની ખાતી હતી કે જો ખલીફ તેણીને બોલ-વા દેશેતો ખચીત સઘલો તેનાકેહર ઉડી જશે. પણ ગેનમની જવાની અને ખુબસુરતી જોઈ એ અદખો ખલીફ તેને બેહદ નુકશાંન કરી દેશે એવી તેને ફીકર હતી. એ વીચારોધીઆં-નમાં લઈ તેણી ગેનમને કેહવા લાગી, “અફ-સોસ! ગેનમ આપણનું સત્યાનાસ વલી ગયુંછે. મને અને તને એ લોક પકડવા આવેલાછે.” ગે-નમે તુરત ખારી વાટે જોઈતો તો તેની પણ છાતી દંગ થઈ ગઈ, કારણ નાંગી તલવાર શાય ખુદ હજુરનાં શીપાઈઓ ઉભા હતા તથા વડો વજર કોઠવાલ શાય તેમને લોકમ કરતો ઉભો હતો. એ દખાવ જોતાંજ તેની હીલચાલ કરવાની ગટી બંધ થઈ ગઈ અને તેનાથી એક શખદ પણ બોલી શકાયો નહીં. પણ ફતનાં બો-લી, “ગેનમ હવે એક પલખી ખોવી નહીં જો-ઈએ. જો તું મને ચાહતો હોએતો તુરત તારા ગોલાંમનો લેખાસ પેહીડો અને મેશ લ-ગાડી તારો ચેહરો અને હાથ પગ કાલા કરી આએ પકવાંનની રકાખીઓ તારા માથાપર મેલી

ચાલતો થા. તેઓ તને એ હાલતે બેઠાં બાવરચીખાંણામાં ના આદમી શમજી જવા દેસે. તેઓ તને જો ઘર ઘણી વીસે પુછેતો લાગલો વગર અચકાવે જવાખ દેને કે તે અંદર બેઠેલો છે." જોનમ બોલીઆ "અફસોશ ખાનુંતમે મારી આટલી ખંધી શંભાલ લેઆછો પણ તમે તમારું પોતાનું શું થશે તેના વીચાર કરતતાં નથી." ફતના તેની ખાત્રી કરી બોલી, "એ વીશે તું તદન બેફીકર રહે, તે શું કરવું તે હું શમજું છું. જેબી અશકેઆમત તારી એ ઘરમાં રહેસે તેની તપાસ હું શખીશ. મને આશા છે કે એક દીવશે ખલીફના ગોસ્સો શાંત થશે ત્યારે એ સઘલું તારું તને પાછું હવાલે કરાવીશ. પણ હમણાં તો તેનાં ગુશા તલે આવતાં તું છટકી જા, કારણ તે જીઆરે ગુશામાં આવી હોકમ આપેછ ત્યારે તેનું પરીણાંમ ઘણું કડક નીકલે છે." ખચારો જોનમ એટલો ઘભરાઈ ગયો હતો કે જો

ફતનાએ તેને સમજાવી તથા બોલ્યા કરી વેસ ખદલાવીએ ન હાતતો ખચીત તે ખલીફનાં આદમીઓ હાથ શપડાઈ જાત. તેણીનાં કેહવા મુજબ તેણે કીધું. તેણે એક ગોલાંમનો વેશ પેહરી લેઈ બહાર પાડી. એ વેળા વજર દરવાજા ઠોકી તે ઊંઘાડવાનો હોકમ કરતો હતો. તેઓ એક બીજાને વલગી ભેટી અને છુટા પડેયાં. જોનમ માથાપર પકવાંનની વાંછીઆની રકાબી લઈ બહાર નીકલીઆ. તેને જોઈ પેલાઓ તેને એક બાવરચી શમજીઆ અને ક્રોધે તેને અટકાવીઆ નહીં એટલું જ નહીં પણ વજર જે આગલ ઉભો હતો તેણે ખીશી તેને જવાની જગા આપી. તે નહીં જાનતો હતો કે જે આદમીને તે બોલતો હતો તેના તેની આગલથી ચાલી જતો હતો. એ મુજબ જોનમ બધાંને ઠગીને ત્યાંથી ચાલતો થયા, અને સેહરનાં દરવાજા

તરફ જડપથી જઈ ત્યાંથી બાહાર નીકલી પડ્યો કે તે સેહરની રાતાનો કાણુ તેનાંપર કસો લાગ્યું પડે નહીં.

જોનમ એ મુજબ પોતાનો રશતો લેઈ બાહાર પડ્યો એટલે ગાયકર વછર ફેતનાંનાં ઓરડામાં દાખલ થયો. ફેતનાં એક સુંદર કોચપર બેઠી હતી તથા તેણીની નજદીક સોદાગરીનો અશ-બાબ જે જોનમની મતા હતી તે શંકુકોમા બંધ પડેલો હતો તથા પદશાની તીજેરી બંધ કરી એક બાબુએ મુકેલી હતી.

જેવી વછરપર તેણીની નજર પડી કે તેની પગે પડી અને પોતાનું શીર ગોચા તનથી બુકું થવા દેવાને રાખીઁ હોએ તેમ ધરી બોલી, “શાહેબ, નાંમદાર બુલંદ દરજેનાં ખલીફ મારાપર જે શીક્ષા ફરમાવીછે તે ખ-મવાને હું બાંદી તૈયારછું. ફક્ત તમોને તે શીક્ષા બોલવાની રાહ નેહીંછું.” પણ ગાયકર તુરત પોતે પગપર પડ્યો અને બોલીઓ, “બાંનું, કોઈબી આદમી પોતાનો પાપી હાથ તમોપર નાખે તેનો પરવરદેગાર અટકાવ કરજો! મને હોકમ મલીઓછે તે ફક્ત એટલોજછે કે તમોએ મારી જોડે મેહરબાંણી કરી મેહલમાં આવવું. એ શીવાએ તમોને કોઈબી પરકારે ઈજ્ત કરવાને મને કહ્યું નથી. માત્ર તમારી શાથ જે સોદાગર બંચો રહેછે તેને સાથે લઈ જવાનો મને હોકમછે.” તેણીએ કહ્યું, “શાહેબ ચાલો આપણુ સેતાબ જઈએ હું આવવાને તૈયારછું પણ તે સોદાગર વીશો મારે જાણાવવું જઈએ કે એક માશ થયો અતરેથી નીકલી દમાશકશ સેહર પોતાનાં ધંધાશર તે ગચોછે. એ જવાન મરદે મારી છંદગી બચાવીછે તથા હમણા તુલીક જે છં-દગી હું ભોગવુંછ તે માટે તેને આભારી થઈછું. તે જતી વેલા સઘલો તેનોમાલ મતા મને સોફી ગચોછે અને જે તે બલવીને પાછો ફરે ત્યારે

તેને શવાધીન કરવાને વચન આપીઁછે માટે તમોને અરજ કરી કહુંછ કે એ સઘલો માલ મેહલમાં તમારે લઈ જવો અને તેની શંબાલ લેવી.

ગાયકરે જવાબ દીધો, “બાંનું, તમારું ફરમાન મારી શરો ચશમથી બજવીશ.” પછે તેણે પોતાની સાથ આવેલા આદમીઓને હોકમ કીધો કે તેઓએ તે સઘલો માલ ઉઠાવી જનાંનાંનાં રખે-વાલ મસફરને સોપવો.

મજુરોનાં જવા બાદ વછરે કોતવાલને કાંને લાગી કહ્યું કે તેણે ખલીફનાં હોકમ મુજબ તે ઘર તારાજ કરવું તથા ફેતનાંનાં બોલવાપર ભર-સો ન લાવી જોનમ કેડે છુપાઈ રહ્યો હશે તેની બોલ કરવી, પછી તે એ ઓરતને અને તેણીની બે દાસીઓને લઈ તે બાહાર નીક-લીઓ. જોનમનાં બીજા ચાકર નફરોની કશી કોઈએ ખબર લીધી નહીં તેથી તેઓ કોઈ ત-હરાંની પંચાતીમાં આવવા પાંમીઓ નહીં. તેઓ લોકોનું તોલું જે ભેગું મલેલું હતું તેમાં બેલાઈ ગયા અને કોઈને ખબર નહીં પડી કે તેમનું શું થયું.

ગાયકરનાં બાહાર પડ્યા પછે મજુરો અને ઘાંડફીડઓ પોતાને કામે વલગી ગયા અને થોડા કલાકમાં તે ઘરનો એક કોકરોબી શલાં-મત રહેવા દીધો નહીં. કોતવાલને જોનમ પાચો નહીં તેથી તેણે વછરની પુઠે આદમી દોડા-વી તેને રસતામાં તે વીશોની ખબર આપી. ખલી-ફનાં ઓરડામાં વછર દાખલ થયો કે તેને જોઈ ખલીફ હરેન અલ રશીદ બોલીઓ, “કેમ તમે મારું કહેલું પુરેપુરું બજવીડ?” તુરત તેણે જ-વાબ દીધો, “મુરબી, તમારા હોકમને તાબે થઈ સઘલું કરયુંછે. જોનમ જે ઘરમાં રહેતો હતો તેને તોડી તારાજ કરી દીધુંછે અને તમો નાં-મદારની બાંદી ફેતનાં જે દરજ્જા આગલ ખરી

રહી છે તેણીને અતરે લઈ આવીએ છું અને તમારો હોકમ હોયતો તેનીને અતરે તમારી હજુર હાજર કરું. લેકીન પેલો સોદાગર ઘણીબી જોશતેજો કરવા છતાં કેંઠે પાતો નથી, પણ ફેતનાં પોતે કપુલ કરેછ કે એક મહીનો થયો ને દમાશકસ સેહર તરફ કાંમકાજનાં સખએ ગયાછે.”

ખલીફનાં કાંનપર જોનમને છટકી જવાની વાત આવી કે તે ગુશામાં આવી ગયો કે જેવા ગુશામાં કોઈજ આદમી આવીઉ હશે. પોતાની માનીતી વીશે તેને એવોજ વીચાર હતો કે તે એવકા થઈ હતી તેથી તેણીને પોતા આગલ બોલાવી પણ નહીં અને તેણીનું શાંભલવા વીનાં તથા તેણીને જોવા વીનાં મશરૂરને બોલાવી કહ્યું, “મશરૂર, એ પાપી એવકા ફેતનાંને લઈ જા અને શીહા કીલલામાં કેદ કર.” એ કીલલો અથવા ખરાખરે બોલીઆ તો ખંદીખાણું નેહલને લગતાં એક ભાગમાં હતું અને એ જગ્યામાં જે આરતો ખલીફ સામને ગુનો કરે તેમને કેદ કરવામાં આવતી હતી.

મશરૂરનું કાંમ જે પોતાનાં ઘણીનાં ઘટતા કે અન ઘટતા હોકમમા બજવાનું હતું, એટલે તે એકમી શખુન બોલીઆ વનાં ત્યાંથી નમી તે બજવાને ચાલી ગયો. પણ તેનું દીલ એ આરતની શરજત વીશે ઘણું ખલતું હતું. એ ઘાટકી હોકમ બજવાને ગોયા તેનું દીલ ના પાડતું હતું. તેણે ફેતનાંને તેણીની શરજત કહી જે શાંભલી તે ખચારી ઘણીજ દલગીર અને નાંશીપાસ થઈ ગઈ. તેણીની તો ખાત્રી હતી કે ખલીફ તેણીનું ગોલવું શાંભલયા વીનાં રહેશે નહીં. આ કહણું મુસીબતને તેની તાએ થઈ અને મશરૂરની પુઠે ચાલી જે તેને શીહા કીલામાં લઈ જઈ તેમાં તેનીને ખંધ કરી પાછો ફર્યો.

ગુરો થયલા ખલીફ પોતે એખલો રહેવાની મતલબથી પોતાના વજરને બાહાર કા-

ઢાડ્યો અને પોતાને હાથે નીચે મુજબ એક રૂકો તૈયાર કરી પોતાનાં ખીત્રાઈ શીરીઆના રાજે જે દમાશકશમાં રહેતો હતો તથા જે એને ખંડણી આપતો હતો તેનાંપર મોકલીઆ. તે નીચે મુજબ હતો:—

ખલીફ હાફન અલ રશીદે શીરીઆના

રાજા મહમદ જુનીએ ઉપર

લખેલો પતર.

“આએ કાગળથી તમો જાનસો કે દમાશકશ સેહરને એક વેપારી અબુ અબુમના છોકરા જોનમ મારી શરવેથી શરસ ગોલાંમડી ફેતનાંને રાખવાની તબવીજ કરી અને સેહરમાંથી નાંશી ગયાછે, માટે મારી એવી મરજી કે જેનું આએ કાગળ તમારા હાથમાં આવે કે તુરત તમારે જોનમને શોધી પકડવો અને તે તમારા હાથમાં રાખડાએ કે તેને ભારે બેડીઓથી પહરેજ રાખવો અને લાગત તન દીવસ શુધી તેને દરરોજ પચાશ નેરખંધનાં ફટકા મારી શીક્ષા કરવી, પછે તેને આખા સેહરમાં ફરવી લોકોને ખાંજે બુલંદ જાહેર કરાવવું કે જે ઘણી નામદાર ખલીફને ગુરો કરવાનું કારણ આપે અને તેના સામે ધુના કરે તેને ચેટવું કે આએ સોદાગરને થઈ છે તેવી સીક્ષાને તેઓ લાયક થડો. એ પછે તેને ભારે બેડીમાં જકડી મારી કણે મોકલી દેવો. વલી મારી એવી મરજી કે તેનું ઘરખાર તમાંમ લુટાવી દેવું અને તારાજ કરી દેવું, અને તે ઘરને જે કાત અને મતી રહે તે ઉથાવી સેહરની બાહાર મેદાનમાં ફેંકી દેવી, એટલુંજ નહીં પણ એ ઘણીનાં માએખાપ, છોકરાંબચાં અને બેદનબાઈઓ હોએ તેમને આખા સેહરમાં ઊંગાડા પાડવા અને લોકને રાખત હોકમ કરવો કે તેમને ત્રણ રોજ શુધી કોઈએ આશરો આપવો નહીં. મને આશા છે કે તમો મારો એ હોકમ વગર ધીલ કરવે બજા લાવશો.”

એ રૂએ ખુરો કરી ખલીફ એક ખાશ કાશદ સાથે ને રવાનાં કીધો અને તેને તાકીદ કીધીકે તેણે વીજલીની ઝડપથી એ પેગાંમ પુગાડવો તથા એનું પરીણાંમ શું નીપજે છે તેની ખબર તેણે કાસદી ખબુતરોથી પુગાડવી.

હવે બગદાદ સેહરનાં ખબુતરોની એક ખુબી એ કેહેછેકે તમે તેને ગમે એવા દુર દરાજ અને તેમને કદી નજરે નહીં પડેલા મુલકમાં લઈ જઈ છોડી દેઓ તો તેઓ લાગલા બગદાદ સેહરમાં તુરત પાછાં ફરશે. તેજ કારણથી જ પેગાંમ ઝડપમાં મોકલવો પડેતો તે કાગજપર લખી તેમની પાંખ સાથે બાંધવામાં આવતો જે સાથે તેઓ ઉડી ઈરવેલી જગાએ પાછાં આવી પુગતાં. ખલીફનો કાસદ રાત ને દીશસ બાધાને થકી અથવા વીશામાં થકી જરા કંઠે ઠાખીઆ વના જેમ ઝડપથી ખનયું તેમ આગવ વધીઓ. તે જમારે દમાશકસ સેહર પુગ્યો કે તેણે તુરત જનીબીનાં મેહલ તરફ રાહા ધરી. એ વેળા જનેબી તખતપર બેઠો હતો તેને પેલા રૂકો તેણે આપીઓ. તેનાંપરની મોકુર જોતાંજ એ રાજ તુરત ઉડી ઉભો થયો અને તે કાગજ આંખમાં ઢાખી તેને ચુમી લેવા લાગો અને એઠલાં આદરમાંનથી વરતવા લાગો કે ગોયા તે મહેના હોકમ જાણવાને અધીરો હતો. કાગજ ફીડીને વાંચયા પછે એક સખુનખી બોલીઆ વગર પોતાનો ઘોડો મંગાવી તેપર તેશવાર થયો અને પોતાનાં દરબારી અને નફરોને સાથે લઈ તથા કોતવાલને બોલાવી મંગાવી બાહાર નીકલો ગેનમનાં ઘેર તરફ રસતો લીધો.

હવે જે દીવસથી ગેનમની માતાએ પોતાનાં વાહાલબેતાથી વીચોગ લીધો હતો તે દીવસથી તેણીને એ બેતાએ એક પત્રખી લખીઓ હતો નહીં. પણ તેની સાથે ગએલા ખીજ સાદાગરો પાછા ફરતા હતા તેઓએ તે સારી પેઠે હતો એવી

તેણીને વારમવાર ખુશ ખબર કહી હતી. પણ એ ખબરખી તેણીને મલવી બંધ પડી ત્યારે તે ખચારીને એજ વીચાર આવીઓ કે તેણીના બેતો મોહતનાં પંજમાં સપકાઈ ગયો હશે અને તેથી તેણીએ તેનાં દીદાર જવાને તદ્દન આશા છોડી સોકનો લેખાસ લીધો હતો. જાણે તેણીએ તેને પોતાની નજરે મરતાં દીઠો હોએ તેમ તે વીલાપ અને સંતાપ અખતીઆર કરી બેઠી, તથા શદ્દ ગમ એવો બતાવતી કે થોડીજ માતાઓ પોતાનાં ફરજંદની ખોહારીને વખતે બતાવતી હોએ. સઘલું શુખ અને શાંતી ભુલી જઈ ગોયા ગમની સોકીન થઈ હોએ તેવી હાલત તેણીએ પોતાની કરી મેલી હતી. પોતાનાં ઘરનાં ચોકમાં તેણીએ એક શથંભ ઉભો કરાવીઓ અને તેને તલીએ ઘાર બનાવી પોતાનાં બેતાનાં જેવો એક આકાર બનાવી તેમાં દાતીઓ તથા તેનાંપર કાલું કંફન હાધાડી તે ઘાર આગલ દીવસ અને રાતનો મોટો ભાગ ગુજરવા લાગી. તેને ત્યાં ખરેખરો દાતીઓ હોએ તેમ તે તેની ત્યાં પરશતેશ કરતી હતી. એજ મુજબ એ આરતની બેતી અને ગેનમની બેહન પણ વેરાગ લઈ બેઠી હતી.

ઘણાક દીવસનાં તેઓ એ મુજબ શોક પાલતાં હતાં તેવામાં મહમદ જનીબીએ તેણીનું ખારણું ઠોકયું જે એક ગુલાંમે તુરત ઊંઘાડીઊ. ઘરમાં દાખલ થઈ તેણે પેઠલાં ગેનમ જે અણુ અણુમના બેટો થતો હતો તે કયાં હતો તે પૂછ્યું.

પેલા ગોલાંમે કદી મહમદ જનીબીને નજરથી દીઠો હતો નહીં તેથી તેને તે આલખી શક્યો નહીં. પણ તેનાં પોશાક અને ધપછપરથી તેને કોઈ મોટો દરબારી રામજ બોલ્યો, “સાહેબ, ગેનમ શાફ તમે પૂછેછો તેતો આજ કેટલાક વખત થયો મરી ગયોછે. તેની મા જે મારી બાઈ થાયેછે તે તેનાં સોકમ પોતાનો વખત પેલી

તેની ઘર આગલ ગુજરે છે અને જરૂર અને રકાપીત ચલાવે છે." પણ રાજાએ જોલાંમનાં જોલ-વાપર ભરેલા નહીં લાવી પોતાનાં માંજુસો સાથે તેનાં ઘરનાં દરેક ખુણે ખતોલે તેને જોલાવીઆ. પણ કાંઈ વલીગિં નહીં ત્યારે તે પેલી ઘર આગલ ગયો છતાં તેની મા અને બેહેન અને જણા બાપર બીજાવેલી એક સાદરીપર બેઠાં હતાં અને તેમની આંખમાંથી તેના મરણથી થયેલી નહીં ખમાતા બુદ્ધિનાં આંખની ધાર ભરાઈ બાહાર છલકાઈ પડતી હતી. પારકા આદમીઆને જોતાં જ તે બચારીઆએ તુરત મોઢાપર પુરજો નાખી દીધો. પેલી બુદ્ધી રાજાને જોલખી તુરત પોતાની જગાપરથી ઉઠી તેને પગે પડી. તેને ઉઠાડી તે જોલી, "નેક આરત હું તારા બેતા જનમને જોલું છું." તેણીએ નીશાસો મુકી જવાબ દીધો, "અફસોસ, સાહેબ! આજ કોટલોક વખત થયો તે આ જોહાંનથી અ-શખાબ ઉઠાવી ચાલતો થયો છે અને હું કોને ગમ અને સોકનો વારસો આપી ગયો છે. તેનું કાલબુદ્ધ મારા હાથે આ ઘરમાં મુકવાને પણ જોદાતાલાએ મને બકાત રાખી કે જમ થવાથી મને દીલાસોખી મલતે કે મારા રોશન ચેરાગની આંધલી થયેલી જોત મે મારે હાથ સાચવી તેની સેવતની જગાએ મુકી છે. આ બેતા! વાહાલા બેતા! મારા સંપત દીકરા—" એમ જોલતાં તે બચારીના દીવા ભરાઈ આવીઆ અને આગલ જોલતાં અટકી પડી.

છનીખી જોતે ગાયાલું દીલનો હતો તેથી આ દેખાવ જોઈ તેની આંખમાંથી આંખુ આવી ગયાં અને એ બચારીનાં બેહદ દુખ ઉપર દયા કરવા લાગો. તે પોતાનાં દીલથી વીચારવા લાગો, "અગર જનમે જુનાં કીધો છે તો તદન ખીન તકશીર તેની મા અને બેહેન શું કરવા તેની શીક્ષા ખરે? અરે ઘાટકી હરેન અલ

રશીદ! આ તે કેવી તહરાંના બોલે તુએ મારા પર લાવી મુક્યો. તારા વેરનો જલાદ થવાને, નીર અપરાધીઆ ઉપર મને કાએ મુંઠી કાહાડ્યો! જે લોકે તારો વાંક કીધો નહીં તેઓને શાંત કીજે શીક્ષા જોઈએ!"

જનમને જોલવાને ગયા હતા, તેઓ પાછા ફરીઆ અને જણાવીગિં કે તેઓની જો-લથી કાંઈ વલીગિં નહીં. એપરથી તથા એ બેઉ આરતોની રકાપીતથી તેનીતો પુર ખાત્રી થઈ કે જનમ આ દુનીઆમાં જીવતો હતો નહીં. ખલીફનો પુરે પુરો હોકમ બજવાને તેનું દીલ જોકે ચીરાઈ જતું હતું તોખી તે પોતે કશું કરી શક્યો નહીં તેથી, જોલીઆ, "નેક બાંનું તમે આ ઘરની જગા છોડી દેવો કારણ કે હયાં તમારો ખચાવ રહ્યો નથી." તેઓ બાહાર ની-કલીઆં અને તેમને કોઈ અપમાન નહીં કરે તે સાડ પોતાનાં દીલપરથી દગલો કાહાડી તેમનાં બદનપર તેને હોધાડ્યો અને જણાવીગિં કે તેઓએ તેની પાસેનું પાસે રેહવું. પછે તેણે લોકને જો-લાવી તેણીનું તમામ ઘરખાર લુટાવી દીધું અને આ લુટારાઓનાં પોકારથી જનમની મા ઘભરઈ ગઈ. ઘરમાં જેખી દોલત, પછે રોકડ, કપડાં ઘરેણાં કે બીજી શુંદર વસ્તુ હતી તે સઘલી એક પલમા લુટાઈ ગઈ. એ સઘલી જસતી જોઈ એ બેઉ આરતો બેહદ દલગીરને અચરત થઈ રહીં કારણ કે આવી ઘાટકી ચાલ ચલાવાનું કશું કારણ તેઓ જાણતી હતી નહીં.

તમામ શરશાંમાંનું લુટાઈ રહ્યો કે રાજા-એ કોટવાલને હોકમ કીધો કે તે ઘર વમાંમ તારાજ કરી ભાંજી તોડી નાંખવું તથા પેલી ઘર જોડી નાંખવી. એ સઘલું પોતાની નજર આગલ કરાવા બાદ તે પેલી આરતોને પોતાનાં મહેલ તરફ લઈ ગયો અને ખલીફનો શું હોકમ હતો તે તેણીઆને જણાવીઆ. તેમનાં આ

દુખ ઉપર ગોયા તે એક મોટો ઘાહામ દેવાતો હતો. તે બોલીએ, “ મને હોકમ થયો છે કે ત્રણ રોજ શુધી તમને લોક વચે રજલતાં રખડતાં કરવાં જે મને મોટી નાચારીથી બળવવો પડે છે.” એવા સોકાતુર ચેહરાથી બેઠ્યા જેથી તેઓને જણાયું કે એમ કરવામાં તે ખરેખર નાખુશ અને દલગીર હતો તથા તેનું દીલ બલી ખાખ થતું હતું. તેમ નહીં કરે તો તેને પોતાને રાજ ગાદી છોડી દેવી પડે એવી તેને બીહીક હતી. એટલું છતાં તેણે ખલીફના એ હોકમની સખ તાઇ ઘણે દરજે કમ કરી નાખી. બીજે દીને ખલીફનાં ગુશાનાં એ બે કમબખત ભોગોને ઘાહાનાં બાલનાં વનેલાં કપડાં પેહેડાવીએ અને તેમનાં બાલ વીખરાતા કરી નાંખી તેમનાં ખભાંપર પડવા દીધા. એ બને માં છોકરીઓનાં બાલ બેશક ઘણાં શુંદર અને સોહામનાં હતા જે છેક જમીન તુલીક લટકતા હતા. એ હાલતમાં તેમને લોકમાં રજલતાં કીધાં, અને કોટવાલ અને બીજા આદમીઓની દખરેખ હેડલ તેમને સેહરમાં ફરવીએ. તેમની શાથ એક પોકારચીન ચાલતો હતો જે મોટે મોટે સાદે બોલતો, “નામદાર મોટા ઘરમી ખલીફનો કોફ જે લોકો પોતાપર બેચી લે છે તેમને એવી શીક્ષા થાય છે.”

એ મુજબ તેઓ દમાશકશનાં મોહોલામાં ફરતાં હતાં ત્યારે લોકને જોઇ તથા તેમનાં પર પડતાં આ સેતમથી ઘભરાઇ પોતાની શરમ છુપાવા કીજે તેઓ પોતાના બાલ વચે મોહોડું ઘાંકી એક બીજાપર પડી ચાલતાં હતાં જે જોઇ લોકો જર જર રડતાં હતાં. અગત કરી એમાં ચોરત લોક પુશકલ રડતી હતી, કારણ કે એ કમબખતો ચોરત હતી અને વલી તેમને કશો વાંક હતો નહીં. છોકરીની ખુબસુરતી અને જવાની જોઇ લોક તરાહે તરાહેના પોકારો મારતાં

હતા અને આખા મોહોલા રડાપીત, અને અફસોસના અવાજથી હલમલી રેહતા હતા. છોકરાંએ વતીક દલગીરીમાં ભાગ લીધો હતો. તુકમાં બોલીએતો કોઇ દુશમન ચહડી આવી આખા દમાશકશને આગ અને તરવારથી તારાજ કરતે તોબી એવો સોહાર દલગીરી અને નાખુશી ત્યાં જોરે થાત નહીં.

રાત પડવા આવી ત્યાં શુધી એ દખાવ ચાલું રહ્યો, પછે એ બેઉ મા દીકરીઓને પાહાદશાના મેહેલમાં લઇ જવામાં આવી. બચારીઓ કોઇ દીવસે પગે ચાલેલી નહીં તેથી આખા દીવશની ઊંગાડે પગની રખડથી તેઓ એટલી તો ઠાકી ગઇ હતી કે મેહેલમાં પગ મુકતાંજ તેઓ બેશુધ થઇ પડીએ. દમાશકસની રાંણી આ તેમની હાલત જોઇ દીલથી ઘણીજ બલી, અને ખલીફની મનાઇ છતાં પોતાની બાંદીઓને તેમની કણે મોકલી તેમની માવજત કરવાને હોકમ કીધો તથા તેઓને હુસીઆરી આવે તેવો ખોરાક અને દારૂ વગેરે આપવા જણાવી. પણ એ બાંદીઓ તેમની આગલ જઇ જુવેછ તો તે બચારીઓ તદ્દન બેશુધ પડેલી હતી. ઘણાક ઉપાયો કરી તેમને શુધીમાં લાવવાને તેઓએ જે તજવીજ કીધી તે સઘલી ગોયા વેરથ જતી હોએ તેમ જણાઇ. તોબી મેહનત અને ચાપતાઉપાયો લેવાથી તેઓ પાછી હુશીઆરીમાં આવવા લાગી અને શુધીમાં પુરતી રીતે આવી ત્યારે ગેનમની માતાએ તેમની મેહરબાની અને માવજત સારું તેમને બેહદ ઉપકાર માનીએ. એક બાંદી બોલી, “નેક બાંનું તમારું દુખ અને અફસોસકારક શંકત જોઇ અમેને તેમજ અમારી મુરબી બાંનું શીરીઆ દશની રાંણીને ઘણું લાગે છે. તેણીએજ તમારાપર દયા કરી અમેને તમારી સેવામાં ખરી રેહેવાને હોકમ કીધો છે. અમે તમા-

રી ખાત્રી કરી કેહેજ્યેછ કે તેણીનું દયાલું જગર
તમારી આ હાલત જોઈ ઘણું બલી ખાખ થઈ

દયા અને મેહરનાં કુવારા કુટેછે. એજ મુવાઈક
તેણીનો ખાવીદ અને આપણો મુરખી રાજ

એ હાલતમાં તેમને લોકમાં રજલતાં કીધા. (મફ ૭૪૯.)

ગયુંછે અને જમ પતાલમાં પાંગળીનાં જહરણો
કુટે તેમ તેણીનાં ખાલેશ જગરમાંથી તમારે કીજે

પણ દીલથી ઘણો શોકાતુરછે.” એ શાંભલી જો-
નમની માએ એક ખાંદીને કાલાવાલા કરી રાંણી

પાસ જઈ તેમના તરફથી તેણીની આવી દીલશોજ અને મેરબાણી સાઈ હજરો હજર ઉપકાર જાહેર કરવા કહ્યું. પછે બીજી બાંદી તરફ ફરી તેણી બોલી “અમારાપર જે આટલી બધી ખલીફની ખફગી અને કેહર ઉતરીઆછે તેનું મુલ કારણ અમોને આપણા નામ દાર રાજ વતીકે જાહેર કીધું નથી તેથી અમોને કેમ ખખર પડે કે અમો કમીનાંઆએ એવચે તે શું મોઠો વાંક કીધાછે કે તે નામદારને અમોપર આ મુજબનો સેતમ ગુજરવાને કારણ પડ્યું. તમો નેહરબાણી કરી એનું કારણ જાણતાં હોવોતો અંજાને કહો.” એપરથી તે બાંદી બોલી, “મારી નેક બોલી જોરતો, એ સઘલાં હાંદશાનું મુલ તમારો દીકરો ગેનમછે. તંજો ધારોછ તેમ કાંઈ તે મરાણ પાંમેલો નથી પણ જીવતોછે. તેનાંપર એવો વાંક મેલાઆછે કે તેણે ખલીફની એક શરવેથી ખુબસુરત અને જવાંન ફતનાં નાંમની ગોલાંમડી શાય શંબંધ રાખ્યો. તે બીનાં ખલીફને જાહેર થએલી જાંની તે કોઈ રીતે તેનાં પંજમાંથી છટકી નાશી ગયો તેથી એણે તમોપર ઉપલી શીક્ષા ફરમાવીછે. ખલીફની આ ચાલ અને ગુરમો સરવે જનપછે નાંનાં કે મોઠા એક શરખી રીતે ધીકારી કાહાડેછે, અને તમો જુવોછ કે રાજ જીનીબી પોતેબી તેનાં ગુશાથી બીહી એ બાબે વચે કશું માયું ઘાલી શકતો નથી. એ મુજબ શરવે કોઈ તેથી બીહીએ એટલે તમોપર પડેલી ગેરવાજબી જફ સાઈ અમોને દયા લાગવા છતાં બીજું કશું કરી શકાતું નથી. ઓદાપર સખર રાખાં જે બનીઉ તે નહીં બનેલું ગણી તમોને બેશબુ શજાવારછે.”

ગેનમની મા બોલી, “મારા બેઠાને હું સારી પેઠે પીછાંનુંછું. મે તેને એવી શારી કેળવણી આપીછે તથા પોતાનાં મુરબી અને રાજને તેને

ઘટતું આદરમાં આપવાની તેવ પાડીછે કે તેનાંપર મુકાએલા ગુનાં તે કદીબી કરે નહીં. હું ખાત્રી શાય જાણાંજીછ કે એ બાબે તે તદન નીરદોશછે. મારાપર તેને લીધે પડેલાં આએ ગજબ શાઈ હું કાંઈ બોલતી નથી. મારા દીકરાને જીવતો સાંભલી હું સઘલું તદન ભુલી ગઈછું અને મને આએ શીક્ષા પુગાડનારને માફી બખશુંછું. આ મારા વાહાલા ગેનમ!” તે ખુશીમાં આવી જઈ બોલી, “મારા સપુત, મારાં આંખનાં રતન, શું તારે હજુર તું આ દુનીઆમાં હસતી ભોગવેછે? આહ! મારી દોલત ઘરખાર અને અશકીઆંમત સરવે જતું રહ્યું તો શું થયું? ખલીફની ખફગીનો કેહર મારાપર ઘોતબંધ વરસીઆ તો તેના શું મુજકો? હું તેને એ સઘલું માફ કરુંછું એટલુંજ જાનવાથી કે તું મારો બેનો શલાંમતછે. મને મારી બેતીની ફીકર લાગેછે. આણીનું દુખ મને બાલેછે પણ મને આશાછે કે એનાં વાહાલા ભાઈ તરફનો પીઆર આણીને મારે પગલે ચલાવાને લલચાવશે.”

એટલો વખત શુધી એ જવાંન છોકરી જે અરધી બેશુધ હાલતમાં પડી હતી તે એ શખુના સાંભલી, ઉડી પોતાની માંને વલગી પડી બોલી, “હા, વાહાલી મા તમારે પગલે હું સદા ચાલીશ અને તેનાપરનો આપણો પીઆર એ કરતાંબી બદતર શરજતે આપણને પુગાડશે, તે હું ખુશીથી તેને માટે શહીદ કરીશ.”

એ મુજબ એ બેઠ મા દીકરીઆ એક બીજાને વલગી દયા આણવા જોગ દખાવ કરતી હતી, તેઓ ઘણીજ મુશકેલીથી પેલી બાંદીઆએ તેમને રામજીવી કાઢકે ખવાડીઊં.

ખલીફનો તો ખાશ હોકમ હતો કે ત્રણ દીવશ શુધી તેમને ઉપર મુજબ શીક્ષા કરવી તેથી એ બચારીઆને બીજા એ દીવશ શુધી તે દુખ ખમવું પડીઊં. પણ એ બેઠ દીવસ આગલા

દીવશ માફક ગયા નહીં કારણ કે મેહલા દીવસે નેમ મોહોલામાં લોકની ભીડ થઇ હતી નેમ હવે હતું નહીં. ઉલતા મોહોલાઓ ગોયા ઉજડ થઇ ગયા હતા. આ ગેરવાનખી શીક્ષા એ ખચારી નીરદાશ અખલાઓપર થતી જ્ઞેઘ સઘલા સોદાગર લોક પોતાની દુકાંના ખંધ કરી ખેડા અને પોતાનાં ઘરનાં મોહોલા ભાગમાં ભરાઇ રહ્યા. એજ માફક આરતોએ પ્રણ કીધું. આખા સેહરમાં એક જીવડો પણ ફટકતો જણાતો હતો નહીં. જ્યાંખી એ કમખખત નારીઓને લઇ જવામાં આવતી તીઆં ગોયા સરવે ઉજડ થઇ જતું અને એવુંજ દીસતું કે દમાશકશ સેહરનાં તમામ લોક સેહર છોડી જતાં રહ્યાં હતાં.

ખલીફનાં એ તમામ હોકખા જોકે રાજ જીનીખીને મુદલ પરાંદ હતા નહીં અને તે ખજવાને તે તદન ના ખુશ હતો તોખી નાચારીથી તે ફરજ માથે આવી પડવાને લીધે તેને ચોઠ દીવસે મનાડી ફરવી લોકને શખત હોકમ કીધો કે એ ખેઉ અખલાઓને કોઇએ આશરો દેવો નહીં તથા તુકડો રોતી કે એક ગોત પાંણી વતીક ખુછવું નહીં. જે કોઇ એ હોકમ તોડશે તેને મોહતની અને ખીજ ઘાટકી શીક્ષા ફરમાવી તેમની શાથ વાતચીત કરવાનેખી શખત મનાઇ કીધી.

એ પછે રાજએ એ ખેઉ આરતોને પોતાનાં મેહલમાંથી ખાહાર કાઢાડી તેમને કહ્યું કે તેઓને જીઆં શુજ પડે ત્યજ જવું. દમાશકશમાં જીઆંખી તેઓ પગ મુકતાં ત્યાંથી લોક તેમની આગલથી ખીશી જતાં અને મોહો મરડતાં. એ સઘલી પેલા ધધેરાની અશર હતી. તેનીઓએ ખેત્રણ તરફ જ્ઞેઘ એટલે તેમને લાગ્યું કે લોક તેમને ધીકારી જતાં રહેતાં હતાં. પણ એમ કરવાનું શું કારણ તે એ ખચારીઓને શમજ પડ્યું નહીં, અને તેઓ

દીલથી અજાણ થવા લાગી. જીઆરે તેમનાં આલખીતાં પારખીતાં અને મીત્રો વટીકે એમજ મોહો મરડી તેમની શાથ વાતચીત કરવા વીનાં ચાલી જવા માંડ્યું ત્યારે તેમની અજાણખીના પાર રહ્યો નહીં. એ જ્ઞેઘ ગેનમની મા ખોલી, “એમ કરવાનું શું કારણ? શું આપણુ શાથે મરકી લઇ ફરીએછકે લોક આપણથી નાહાસેછે? જે જંગલી અને ઘાટકી શીક્ષા નામુનાશખ પડીછે તેથી શું લોકને આપણાપડ ધીકાર છુટોછ? ખેતી ચાલ, હવે—આપનું આ સેહરમાં કાંમ નથી, અને હયાં રહેવું આપણને શજતવાર નથી. આપણાથી નેમ જલડી જવાએ તેમ દમાશકશ છોડી જતાં રહીએ અને જે શેહરમાં આપણને લોક ધીકારેછે તે જલદી છોડી જઇએ.

એ મુજબ વીચાર કરી એ ખેઉ જાણીઓ એક મોહોલાને નાંકે આવી પુગા અને એક ખંડણ હાલતમાં આવેલાં ખાલી ઘરમાં તેઓએ રાત કાઢાડવાને મનશુખો કીધો. હયાં કેટલાક તેમનાં જાત ભાઇઓએ દયા ખાતર શાંહાંજ પડીઆ પછે તેમને શાઈ કાંઈ ખાવાનું લાવી આપીઁ પણ તેઓ તેમની આગલ ઉભા રહી તેમને દીલાસો દેઇ શકયા નહીં કારણ કે તેમને કોઇ જ્ઞેએ તેની ફીકર હતી.

એ સઘલા ખનાવની ખખર રાજ જીનીખીએ ખખુતરો મારફતે એક કાગજમાં લખી ખલીફને ફેહવાડી અને તેણે ખુછાવીઉ કે ગેનમની મા અને ખેહનનું શું કરવું. તેનાં જવાખમાં ખલીફ પાછો ઉતર વાલીઓ કે તેમને દમાશકશ સેહરમાંથી દશનીકાલ કરવાં. એ હોકમ મલતાંજ રાજએ પોતાનાં આદમી પેલાં ભાગેલાં ઘરમાં જીઆં એ આરતોએ વાંસો કીધો હતો ત્યાં મોકલીઆં અને તેમને હોકમ કીધો કે એ ખેઉ અખલાઓને લઇ શેહરથી ત્રણ દીવસના રસતાપર

મુકી આવવા અને ફરમાવણું કે તેઓએ કદી એ સેહરમાં પાછું ફરવું નહીં.

છત્રીબી રાજનાં આદમીઓ પોતાનાં ઘણી કરતાં વધારે દયાલુ હતાં. તેઓ તેની માફક ખલીફનાં હોકમને માન આપવા અને તે બજવા તદ્દન શખત થયા નહીં. એ બચારી અબલાઓપર રહેમ લાવી તેમને રસતા ખરચ શાફ તેઓએ નાંખું આપીર્ગીં તથા ખોરાક ભરી લેવાને તેમને એકકી કોઠલી અપાવી, જે તેઓએ ગલાંમાં ચોલવી.

એવી હાલતમાં તેઓ એક ગાંમડામાં આવી પુગાં. ત્યાં જતાંજ ત્યાંનાં ખિડુનોની ચોરતો તેમને જોવાને ખાહાર પડી. અને તેમનાં બદલેલા વેશ છતાં તેઓને લાગું કે એ ચોરતો કે. ઇ ખાંતદાંની હતી. તેઓએ માયાથી તેમને પુછયું કે આવી લાઈલાજ હાલતમાં શફર કરવાની તેમની શું મખશદ હતી. તેનો જવાબ દેવાને બદલે એ બચારીઓનાં આંખમાં પાંણી ભરાઈ આવીઆં તેથી જરજર રડવા લાગી. એથી પેલી ગાંમડીઅન ચોરતોની દયા ઘણી ઉશકેરાઈ અને તેઓપર શું ગજબ હતો તે જાણવાની તેમની ખાલેશ ઘણી વધી. જેનમની માતાએ તેમને ધીરજથી સઘલી પોતાપર અને પોતાની દીકરીપર વીટેલી કાંઠાંણી કહી શંભલાવી. એ શંભલી એ ચોરતોને ઘણું લાગાથી તેમને દીલાશાનાં શખુનોથી એ દુખ વીશરાવાની તેઓએ તજવીજ કીધી. તેઓ તેમને પોતાનાં ઘરમાં લઈ ગયાં અને તેમની ગરીબી હાલતમાં જેટલું બની શકે તેટલું કરી તેમની ચાકરી કરવા લાગાં. તેમનો જડો અને અગવડ ભરેલો પોશાક કાઢાડી નખાવી નવો પેહેલાવીઓ. તેમનાં પગે જોડા પેહેલાવીઓ અને ખાલ અને માથાનો બચાવ થાએ તે કીજે તેમને તેનું ઢાંકણ આપીર્ગીં.

આ તેમની ન ધારેલી આગતા સવાગતા સાફ તેમનો બેહદ ઉપકાર માંની ચાલકોપ અને

તેની મા ત્યાંથી નીકલી અલેપો તરફ જવા ખાહાર પડ્યાં. તેઓ રાતની વેલાએ કોઈ મશીદ આગલ જગા ખોલી રહેતાં અને દીશને ચાલતાં. તેમજ કોઈ વખત ધરમસાલા વગેરે જગાઓમાં વીશાંમો લેતાં હતાં. તેમને ખાધા પીધાની પંચાતી હતી નહીં કારણ કે છત્રીબી તેઓ જતાં ત્યાં સદાવરત ખાતાંમાંથી તૈયાર રાંધેલા ચાવલ, ખુરી આંની વગેરે મફત મલતું હતું.

એ મુજબ શખતી અને રંજ ખેંચી તેઓ અંતે અલેપો આવી પુગાં. હયાં ગણા દીવસ કાઢાડવાને બદલે તેઓ યુફરેતીશ નદી પશાર કરી જસેપોતેમીઆ થઈ મોસોલ ખાતે આવી પાંહેતાં. પોતાપર આતલી જફા પડી હતી તે છતાં તેઓએ બગદાદ તરફ રાહા ધરી. એ શેહરમાથી તેઓએ ધારીર્ગીં કે જેનમને ખોલી કાઢાડવાને બનસે. પણ તેઓએ જાણવું હતું કે જે સેહરમાં ખલીફ વશે તેઓ તે કદી હોવો જોઈએ નહીં. તેને ત્યાં મલવાની ઉન્નદથી આટલા બધાં દુખો ખમવા છતાં તેનાંપરનો પીઆર જે તેઓનાં દીલમાં ચોર વધીઓ હતો તે તેમને ત્યાં લેઈ ગયો. હમેશાં તેઓ વાતચીત કરતાં તે જેનમ શખંધીજ હતી, અને જેનેબી મલતાં તેમની કણે તેની ખબર તેઓ પુછતી હતી. પણ હવે આપણે બચારી એ ચોરતોને અતરેજ રેહવા દઈ ફતનાં જેને શીહા કીલામાં બંધ કીધી હતી ત્યાં આપણી વારતાનું શુકાંન ફેરવીએ.

જે દીવશે જેનમને પકડવાનો હોકમ આપીઓ તેજ દીવસે આપણે આગલ જોયું તેમ ફતનાંનેબી ખલીફ પોતાની ખોફની ખુમારીમાં શીહા કીલામાં બંધ કીધી હતી. આ બંદીખાંણાંમાં તેણીએ પોતાની હાલત ગમે એવી ખરાબ દીડી તોપણ જેનમ વીસેના તેનાં વીચાર વધારે દુખ ભરેલા હતા. તેનાંપર જે મુશીબત મુશરતી હશે તેના

વીચારથી તે તદન અજાણી હોવાથી તેનું દીલ ઘણું ગુચવાડા અને વીમાશનમાં પડીઊં. દરપલે તેનાંજ વીચારમાં રહી તે જરૂરી અને પોકાર કરતી હતી. તે પોતાને ખાતર આવી જંગલમાં આવી પ-
હોય તે ડકી પોતાને તે ઘણાક સરાપો દેતી હતી.

ખડીક હમેશાં રાતને વખતે શરવે શુતા પછે પોતાનાં મેહલમાં ફરતો હતો. એ પાહાદશામાં ખુદરતીજ પારકાંઆની હાલત પોને છુપો રહી જોવાની આશોઅત હતી. એવા છુપા વેશે તે ફરતો કે કોઈને જાણાયા વીનાં તે ઘણીક વખતે પોતે નહીં ધારે એવી હકીકતો મેલવતો હતો, અને એથી જ બનાવો પોતાનાં દીવાંનખાંનાંમાં અને દરબારમાં છુપા બનેલા હોએ તે વતીક તેને ખબર પડતા હતા. એક રોજ તે ફરતાં ફરતાં શીહા ખુરજ પાશે આવી

લાગો. ત્યાંથી પશાર થતાં તેને લાગું કે કોઈ વાત કરતું હતું તેથી ખારણા આગલ કાંન ધરી શું વાત થતી હતી તે જાંભલવા ઉભા. તેને ફતનાંને

જરૂરી અને પોકાર કરતાં જાંભલી; કારણ એ આરતનાં ધગ ધીઆંનમાં બીજું કાંઈજ નહીં પણ જોનમ હતો. તેણીને ખડીકે બોલતાં જાંભલી કે “ઓ જોનમ! અરે બેનશીબ.

ખારણાં આગલ તે જાંભલવા ઉભા. (મફ ૭૫૪.)

ખરા અભાગીઆ જોનમ! હમાણાં તું કયાં રવડતો હશે? તાહારી ઘાટકી શરજતે હમાણાં તને કયાં વેરાંનમાં નાખી મુક્યો હશે? પણ અફસોસ તારી કમબખતીનું મુલ હું પોતે થઈછું અને એ શરવે પોડા તું મારે ખાતર ભોગવે છે! અરે મને તેં તે જગાપર પડી નરી જવા કાંએ નહીં દીધી? અને મને આશરો આપી મારે જાંન બચાવી આવી તારી પોતાની માઠી હાલત તેં શું કરવા કીધી? તારી સખાવત અને દયાનોબદલો તું કેવો પાંમેછ. અફસોસ! ધરમીઆ ના મુરબી ખડીકે તારો કીધેલી મારી પેરોણા ચાકરી અને

આગતા સવાગતાને સારૂ ભારે ઈનાંમ આપતું જોઈએ તેને બદલે તારી ખુડ પકડી તને પાએમાલ કરવા ધારીઉછે. તેં મને ફક્ત નામદાર ખડીકનીજ

હકદાર ગણી તથા તેને લાએક થાએ એવી રીતે મારી સાથ તુંએ આખરં ભરેલી ચાલ ચલાવી તેનાં બદલામાં તેં તારી દાલત ખોલી દીધીછે, તાહારી ઇજત ગુંમાવીછે, અને તારી જીવગીની સલામતી કીજે તને હમાણા નાહાશ ભાગ કરવી પડેછે. અરે ખલીફ! આ જંગલી જુશાનાં ખલીફ! જીઆરે તુંને ગેનમ સાથ સરવેથી મોટા નીઆએ કરતા હજુર તે જેહાંન ઉલુ રેહુડું પડસે ત્યાં તું આ તારી ચાલ સાડું શું જવાબ દેશે? સઘલા ફરેસતાએ ગેનમ તરફ તેની ખીન તકશીર સાડું શાક્ષી પુરશે તેનો તું શું ઉતર દેશે? જે સતા તને હમાણા મલીછે જેના બલે આખી પૃથવી તારા નામથી ધુજેછે તોપણ યાદ રાખજે, આ ખલીફ કે તે સઘલું ઉપલા નીઆયાધીશ પાસથી તારીપર થતી શીક્ષા કદી અટકી શકવાની નથી, કારણ તારું આએ કાંમ ઘણું ઘાટકી, ગેર ઇનશાફી અને અનગતતુંછે.” એટલું બોલી ફતનાંનો દીઆ ભરાઈ આવીઆથી મુગી રહી તે રડવા લાગી.

ખલીફને તોણીની હકીકત પાછી ધીઆંનમાં લેવાને ફરજ પડી. તેને બોલી રીતે માલમ પડીઊં કે જે તેણે સાંભલીઊંછ તે સઘલું ખરું હોયતો તેની માનીતી ફતનાં તદ્દન નીર અપરાધી અને નીરદાશ હતી, અને તેણે ગેનમ અને તેનાં કુતબ શંખધી જે હોકમે કાહાડયા તે ઘણા ઉતાવળા અને અવીચારી હતા. એ બાબદ પોતાને લાગતી વલગતી હોવાથી તેણે કંરાવ કીધો કે બાનેનમાં ખરી હકીકત શુંછે તે બોલી કાહાડવી. તે ત્યાંથી પોતાનાં આરડા તરફ ખાછો ફરીએ અને મશફરને હોકમ કીધો કે શીહા બંદીખાંણમાંથી ફતનાંને લાવી તેની હજુર હાજર કરવી.

ખલીફનાં બોલવાપરથી તથા તેને પકડેલી રીત-ભાંડ પરથી એ બુધો રાખસ ઘણો દીલથી મલકાચો

કારણ કે ફતનાંને તે ઘણો ચાહતો હતો. તે પાંખી ગયો કે ખલીફ તોણીપર રહેમ કરવા ધારતો હતો. તે તુરત દોડી ગયો અને દરવાજે હુંગાડી બોલીએ, “ખાંતું ફતનાં, તમે મારી સાથ મેહરબાની કરી ચાલો, અને હું આશા રાખુંછ કે એ જગા તમે ફરી કદીખી જશે નહીં. નામદાર ખલીફ તમે સાથ વાત કરવા માંગેછે અને તેનાં બોલવાપરથી હું એમ ધારુંછ કે એ તેનું તમોને તેડાવી મંગાવવું તમારા લાભતુંછે.” ફતનાં જનનાંનાં વડા સાથ ચાલી, અને ખલીફનાં આરડામાં આવી, અને પગે પડી નમી અને તેમ કરતાં તેનીની આંખમાં ગડગડ આંશુ આવી ગયાં. તેને ઉઠાડીઆ વીનાં ખલીફ બોલીએ, “ફતનાં, હું ધારુંછ કે તું મારાપર એવો વાંક મુકેછ કે મે જુલમાત અને ગેર ઇનશાફી ગુજરીએછે. જે ઘણી વીશે તું બોલેછ કે મારે વીશે પુરતું માંન અને અદબ ધરાવ્યા છતાં તે મારા હાથપર ખુવાર થઈ નાસભાગ કરતો ફરેછે તે મરદ કોણુછે! તું છુટથી બોલ જરાખી અંકોશ રાખ્યા વોનાં જે હોએ તે મારા આગલ ખુલાશો કર. તને ખબરછે કે મારો દીલગુરદા કેવો દયાલુછે અને કેવો હું ઇનસાફને આહાનારોછે.”

એ શાંભલી ફતનાં પાંખી ગઈ કે પોતે જે ખાંગેખુલંદ બોલી હતી તે ખલીફ શાંભલીઉ હતું. એ તકનો લાભ લઈ ગેનમપરનું દુખ મોકલું કરી દેવાનો તોણીએ કંરાવ કીધો. તેની હાથ જોડી બોલી, “આ ખરા ધરમીઆનાં પીતા અને શરદાર મારા મેહોબામાંથી જે તમોને ન ગમતા શખુનો નીકલી પડીઆ હોએ તે સાડું તમારી શોડેથી હું માંફી માંગુંછું. પણ જે ઘણી હાલ કંગાલીઅત અને જુલમાત ભોગવેછે તેને વીશે જાંણવા માંગેછ તે શાહેબ તે ઘણી દમારાકશ શોહરનાં સોદાગર અણુ અયુબના બેટા

ગેનમ છે. તેણે મને ભય ભરેલાં મોહતનાં પંજ-
માંથી બચાવી લીધી છે અને પોતાનાં ઘરમાં મને
શાહેતા આપી છે. મારે કબુલ કરવું જોઈએ કે
જેવી પહેલાં તેણે મને જોઈ તેવીજ તેણે પોતાને
ખાતર મને ધારી હોય અને પોતાનો પીઆર
મારી સાથે જોડવાને કદાચ ધીઆંન કીધું હોય;
કારણ તે મારા પર બેહદ મેહરબાંણી અને માયા
ખતાવા લાગો તથા મારી સરવે હાજતો તે એક
બાલ બાલતાં પુરી પાડી આપવા લાગો. પણ જેવું
મેં તેને જાણાવીઠી કે હું તમો નાંમદારની હક-
દાર બાંદી છું તેવુંજ તે બોલીઆ, “અએ નાં-
મદાર બાંતું જે જણસ ધણીને સાડ ની-
રમાંન થયલી હોય છે તેને ગુલાંમોની મનઈ છે.”
તેજ પલથી મેં તેને એક ખરો નેક આદમી
જ્ઞેયો. ત્યાર પછીની તેની સરવે ચાલ ચલગત
પોતાનાં બોલોને આજુશરતી કીધી. પણ નાંમદાર
સાહેબ તમે તો સારી પેઠે જાણો છ કે તે બચા-
રાને તમોએ કેટલી શખતાઈથી હીણીઆ છે,
જેનો જવાબ બોલ્યા આગલ તમોને દેવો ભારી
પડશે.”

ફતનાંને જોડેથી ઉપલા શખુનો શાંભલી
ખલીફ ગુશે થયો નહીં, તે પુછવા લાગો,
“તું ગેનમની તારીફ અને નેકી વરણવે છે તે
ઉપર શું હું ઇતબાર રાખું?” એ શાંભલી તે
બોલી, “બેશક તમારે ઇતબાર રાખવો જોઈએ.
હું આખી દુનીઆં ખાતર તમારેથી જે સચાઈ છે
તે કબુ છુપાવીશ નહીં, અને હું કેહેવી સાચી છું
તે શાખીત કરવાને મારે એક બીનાં કબુલ ક-
રવી છે કે જે શાફ તમો મુરબી કદાચ ના-
ખુશ થાઓ તેની મને ફીકર છે, પણ તે વીશે
હું આગલથી તમો નામદારથી મારી ચાહું છું.”
હૈન બોલીઆ, “બેટી તું બે ઘડક બાલ
તું મારી આગલ સરવે સાચે સાચું કેહેશે તો
હું તારું સરવે બેહદ માફ કરીશ.” “ત્યારે

સાહેબ, મને જાણવા દો કે ગેનમે જે ચાલ મારી
સાથ ચલાવી, તેથી તેનાં પર મારો ચાહો દોષ્યો
છે, અને તમોને ખબર તો છે કે પીઆર કેવો
જુલમગાર હોય છે. હું તેનાં પર મોહી પડી છું.
તેને વીસે કોઈ છુપો જુશો જે હજુર તુલીક
મને જાણાવેલો હતો નહીં તે ઉશકેરાયેલો.
એ વાત તેને ખબર પડી પણ મારી એ નખ-
લાઈનો લાભ લેવાને બદલે, મારા પીઆરમાં
તે બલી ખાખ થતો હતો તે છતાં તે તમારા
તરફની ફરજમાં મુશતકીમ રહ્યો અને એ તેનો
જુસો તેને જે બોલાવતો તે ફક્ત એટલુંજ હતું
કે “જે ચીજ ધણીને સાડ અનાઆએત થઈ
હોય તે કબુખી ગુલાંમોની થતી નથી.”

આ સાંભલી કોઈ બીજો હતોતો ખચીત ઘણો
ગુશો કરતો, પણ ખલીફ તેમ કીધું નહીં.
એથી ઉલતો તે નરમ પડી ગયો. તેની અતીઆર
તુલીક તેને પગે પડેલી હતી તેથી તેને ઉઠવાનો હોકમ
કીધો, અને પોતાની પાસ બેસાડી તેને કહ્યું,
“અવલથી તે આખર શુંધીની તાહારી સરવે હકી-
કત જાહેર કર.” તેણીએ તે સઘલી વાત ધણી
શહરાઘાત અને તાલમેલથી કીધી. જોખીદી વીશે
તે વધારે બોલી નહીં પણ જખખ જોનમની
વફાદારી, દીલસોજી અને તેણે તેણી પર ખતા-
વેલી મેહરબાંની સાડ તારીફ કીધી. વલી તે-
ણીએ ખુલાસો કીધો કે તેણીને ગેનમ સાથે
છુપઈ રહેવાની ફરજ એમ પડી હતી કે
જ્યાં શુધી ખલીફ સેહરમાં પાછો ફરે નહીં
ત્યાં શુધી જોખીદીની નજર હેઠલ તેણીએ પો-
તાની સલામતી જોઈ નહીં, અને તેથીજ કરી
ગેનમનાં આશરો હેઠલ કોઈ નહીં જાણે તેમ
તેણીએ દીવશ ગુજરીઆ અને જોખીદીને એવાજ
વીચારમાં ઠગાવા દીધી કે તેણી મરણ પાંખી
હતી. છેલ્લે તે બોલી કે ગેનમને તેણીએ પોતે
નહશાડી મુકેલો હતો કારણકે તે વખતે તમારા

